

	I EØS-ORGANER	
	1. EØS-komiteen	
	II EFTA-ORGANER	
	1. EFTA-statenes faste komité	
	2. EFTAs overvåkningsorgan	
2011/EØS/23/01	Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 788/08/COL av 17. desember 2008 om 67. endring av saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet ved å endre de eksisterende kapitlene om referanse- og kalkulasjonsrenter og om statsstøtte gitt i form av garantier, og ved å innføre nye kapitler om tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte, om statsstøtte til filmverk og andre audiovisuelle verk, og statsstøtte til jernbaneforetak	1
2011/EØS/23/02	Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) (GBER 1/2011/ENV)	46
2011/EØS/23/03	Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) (GBER 2/2011/R&D)	48
2011/EØS/23/04	Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) (GBER 3/2011/TRA)	50
2011/EØS/23/05	Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) (GBER 4/2011/TRA)	52
	3. EFTA-domstolen	

III EF-ORGANER

1. Kommisjonen

2011/EØS/23/06	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5985 – ZMB/CH/GWH) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	54
2011/EØS/23/07	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV)	55
2011/EØS/23/08	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	56
2011/EØS/23/09	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	57
2011/EØS/23/10	Melding fra det nederlandske departementet for økonomi, landbruk og nyskaping i henhold til artikkel 3 nr. 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av hydrokarboner (Terschelling-Noord).	58
2011/EØS/23/11	Melding fra det nederlandske departementet for økonomi, landbruk og nyskaping i henhold til artikkel 3 nr. 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av hydrokarboner (Blokksegment K1c)	59

EFTA-ORGANER

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

VEDTAK I EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

2011/EØS/23/01

nr. 788/08/COL

av 17. desember 2008

om 67. endring av saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet ved å endre de eksisterende kapitlene om referanse- og kalkulasjonsrenter og om statsstøtte gitt i form av garantier, og ved å innføre nye kapitler om tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte, om statsstøtte til filmverk og andre audiovisuelle verk, og statsstøtte til jernbaneforetak

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN⁽¹⁾ HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde⁽²⁾, særlig artikkel 61 til 63 og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol⁽³⁾, særlig artikkel 24 og artikkel 5 nr. 2 bokstav b),

og ut fra følgende betraktninger: I henhold til artikkel 24 i overvåknings- og domstolsavtalen skal Overvåkningsorganet håndheve EØS-avtalens bestemmelser om statsstøtte.

I henhold til artikkel 5 nr. 2 bokstav b) i overvåknings- og domstolsavtalen skal Overvåkningsorganet utferdige meldinger eller retningslinjer om spørsmål som EØS-avtalen omhandler, dersom EØS-avtalen eller overvåknings- og domstolsavtalen uttrykkelig bestemmer det eller Overvåkningsorganet anser det nødvendig.

I henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1⁽⁴⁾ skal Overvåkningsorganet løpende undersøke alle eksisterende støtteordninger i EFTA-statene og foreslå alle formålstjenlige tiltak for at EØS-avtalen gradvis skal utvikles og kunne virke.

Det vises til saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet, vedtatt av EFTAs overvåkningsorgan 19. januar 1994.⁽⁵⁾

Kommisjonen vedtok 15. november 2007 en kunngjøring med tittelen Mot en mer effektiv gjennomføring av kommisjonsvedtak som pålegger medlemsstatene å sørge for tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte.⁽⁶⁾

Kommisjonen utstedte 19. januar 2008 en melding om endring av framgangsmåten for fastsettelse av referanse- og kalkulasjonsrenter.⁽⁷⁾

⁽¹⁾ Heretter kalt Overvåkningsorganet.

⁽²⁾ Heretter kalt EØS-avtalen.

⁽³⁾ Heretter kalt overvåknings- og domstolsavtalen.

⁽⁴⁾ Heretter kalt protokoll 3.

⁽⁵⁾ Retningslinjer for anvendelse og fortolkning av EØS-avtalens artikkel 61 og 62 og protokoll 3 artikkel 1 i overvåknings- og domstolsavtalen, vedtatt og utferdiget av Overvåkningsorganet 19. januar 1994, kunngjort i EFT L 231 av 3.9.1994, s. 1, og EØS-tillegget nr. 32 av 3.9.1994, s. 1. Retningslinjene ble sist endret 8.10.2008. Heretter kalt retningslinjene for statsstøtte. En ajourført utgave av retningslinjene for statsstøtte er tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>

⁽⁶⁾ Offentliggjort i EUT C 272 av 15.11.2007, s. 4.

⁽⁷⁾ Offentliggjort i EUT C 14 av 19.1.2008, s. 6.

Kommisjonen utstedte 16. juni 2007 en melding om forlengelse av anvendelsen av meldingen om oppfølging av meldingen fra Kommisjonen om visse rettslige aspekter ved filmverk og andre audiovisuelle verk av 2001.⁽⁸⁾

Kommisjonen vedtok 20. juni 2008 en kunngjøring om anvendelsen av EF-traktatens artikkel 87 og 88 på statsstøtte i form av garantier.⁽⁹⁾

Kommisjonen utstedte 22. juli 2008 en melding om Fellesskapets retningslinjer for statsstøtte til jernbaneforetak.⁽¹⁰⁾

Disse kunngjøringene og meldingene er også relevante for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

Det må sikres ensartet anvendelse av statsstøttereglene for EØS i hele Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

I henhold til avsnitt II under overskriften ”GENERELT” på slutten av vedlegg XV til EØS-avtalen, skal Overvåkningsorganet, etter samråd med EF-kommisjonen, vedta tilsvarende rettsakter som dem EF-kommisjonen vedtar.

Det er holdt samråd med EF-kommisjonen.

Overvåkningsorganet har holdt samråd med EFTA-statene gjennom brev til Island, Liechtenstein og Norge –

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Kapittelet i retningslinjene for statsstøtte om referanserenter og kalkulasjonsrenter skal endres. Det nye kapittelet finnes i vedlegg I til dette vedtak.

Artikkel 2

Kapittelet i retningslinjene for statsstøtte om statsgarantier skal endres. Det nye kapittelet finnes i vedlegg II til dette vedtak.

Artikkel 3

Retningslinjene for statsstøtte endres ved å innføre et nytt kapittel om statsstøtte til jernbaneforetak. Det nye kapittelet finnes i vedlegg III til dette vedtak.

Artikkel 4

Retningslinjene for statsstøtte endres ved å innføre et nytt kapittel om tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte. Det nye kapittelet finnes i vedlegg IV til dette vedtak.

Artikkel 5

Retningslinjene for statsstøtte endres ved å innføre et nytt kapittel om støtte til filmverk og andre audiovisuelle verk. Det nye kapittelet finnes i vedlegg V til dette vedtak.

⁽⁸⁾ Offentliggjort i EUT C 134 av 16.6.2008, s. 5.

⁽⁹⁾ Offentliggjort i EUT C 155 av 20.6.2008, s. 10.

⁽¹⁰⁾ Offentliggjort i EUT C 184 av 22.7.2008, s. 13.

Artikkel 6

Det nåværende kapittelet i retningslinjene for statsstøtte om Klager – skjema for innlevering av klager i forbindelse med påstått urettmessig statsstøtte oppheves.

Artikkel 7

Bare de engelske utgavene har gyldighet.

Utferdiget i Brussel 17. desember 2008

For EFTAs overvåkningsorgan

Per Sanderud

President

Kristján Andri Stefánsson

Medlem av kollegiet

VEDLEGG I

Referanse- og kalkulasjonsrenter⁽¹⁾

Innenfor rammene av sin kontroll med statsstøtte gjør Overvåkningsorganet bruk av referanse- og kalkulasjonsrenter. Referanse- og kalkulasjonsrentene anvendes som erstatning for markedsrenten og for å måle støtteekvivalenten av et tiltak, særlig når støtten utbetales i flere rater, og for å beregne elementet av statsstøtte i ordninger med rentesubsidier. De brukes også til å kontrollere om *de minimis*-reglene og gruppeunntaksforordningene er overholdt.

For å fastsette referanserenten benytter Overvåkningsorganet følgende metode:

– Beregningsgrunnlag: Ettårig IBOR

Grunnsatsen er basert på pengemarkedsrenten for ettårslån. Overvåkningsorganet forbeholder seg retten til å anvende kortere eller lengre løpetider tilpasset visse tilfeller.

Når slike rentesatser ikke er tilgjengelige, vil 3-månedersrenten i pengemarkedet bli brukt.

Dersom det ikke finnes pålitelige eller sammenlignbare data, eller i unntakstilfeller, kan Overvåkningsorganet i nært samarbeid med de(n) aktuelle EFTA-staten(e) og prinsipielt på grunnlag av data fra den aktuelle sentralbanken, fastsette et annet beregningsgrunnlag.

– Marginer

De følgende marginene skal i prinsippet brukes, avhengig av foretakets rating og sikkerhetsstillelsen.⁽²⁾

Lånemarginer i basispoeng			
Rating	Sikkerhetsstillelse		
	Høy	Normal	Lav
Svært god (AAA-A)	60	75	100
God (BBB)	75	100	220
Tilfredsstillende (BB)	100	220	400
Svak (B)	220	400	650
Dårlig/Økonomiske vansker (CCC og lavere)	400	650	1000 ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Med forbehold for de konkrete bestemmelsene for krise- og omstrukturingsstøtte, i henhold til de gjeldende retningslinjene for statsstøtte til krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter (EUT L 97 av 15.4.2005, s. 41), og særlig nr. 24a som viser til en rentesats "som minst tilsvarer den som gjelder for lån til levedyktige foretak, og særlig referanserenten fastsatt av Overvåkningsorganet". I saker med redningsstøtte gjelder derfor 1-årig IBOR lagt til minst 100 basispoeng.

Normalt legges 100 basispoeng til grunnsatsen. Dette forutsetter i) lån til foretak med tilfredsstillende rating og høy sikkerhet, eller ii) lån til foretak med god rating og normal sikkerhet.

For låntakere som ikke har en kreditthistorie eller rating på grunnlag av en vurdering av balansen, som spesielle oppkjøpselskaper eller nystartede foretak, bør grunnsatsen forhøyes med minst 400 basispoeng (avhengig av sikkerhetsstillelsen), og marginen kan aldri være lavere enn den som ville gjelde for morselskapet.

Ratinger trenger ikke nødvendigvis være foretatt av bestemte ratingselskaper – nasjonale ratingsystemer eller bankenes kredittvurdering for å gjenspeile misligholdsgrad kan også benyttes.⁽³⁾

De ovennevnte marginene kan fra tid til annen bli revidert for å ta hensyn til markedssituasjonen.

⁽¹⁾ Dette kapitlet tilsvarer kommisjonsmelding om endring av framgangsmåten for fastsettelse av referanse- og kalkulasjonsrenter (EUT C 14 av 19.1.2008, s. 6); <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:014:0006:0009:EN:PDF>

⁽²⁾ Normal sikkerhet skal forstås som det nivå av sikkerhet finansinstitusjoner normalt krever som garanti for sine lån. Dette kan måles som Loss Given Default (LGD), som er det forventede tapet målt i prosent av debitors eksponering, idet det tas hensyn til beløp som kan kreves tilbake fra sikkerhet og aktiva i konkursbo. Følgelig er LGD omvendt proporsjonal med hvor god sikkerheten er. Med henblikk på dette kapitlet antas at "høy" sikkerhet innebærer en LGD under eller lik 30 %, "normal" sikkerhet en LGD mellom 31 % og 59 % og "lav" sikkerhet en LGD over eller lik 60 %. For nærmere beskrivelse av LGD, se Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version, på: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>

⁽³⁾ For en sammenligning mellom de vanligste mekanismene for kredittvurdering, se f.eks. tabell 1 i arbeidsdokument nr. 207 fra Den internasjonale oppgjørsbanken: <http://www.bis.org/publ/work207.pdf>

- Ajourføring

Referansesatsen ajourføres én gang i året. Grunnsatsen beregnes derfor på grunnlag av 1-årig IBOR fra september, oktober og november året før. Grunnsatsen som da fastsettes, skal gjelde fra 1. januar. I tillegg skal det, for å ta hensyn til vesentlige og plutselige endringer, foretas en ajourføring hver gang den gjennomsnittlige rentesatsen, beregnet over de tre foregående månedene, avviker med mer enn 15 % fra den gjeldende satsen. Den nye satsen trer i kraft på den første dag i den andre måneden etter månedene som er brukt som beregningsgrunnlag.

- Kalkulasjonsrente: Beregning av netto nåverdi

Referansesatsen skal også brukes som kalkulasjonsrente til beregning av nåverdier. Til dette formål anvendes prinsipielt grunnsatsen økt med en fast margin på 100 basispoeng.

- Denne metoden trer i kraft 1. januar 2009.

VEDLEGG II

Statsgarantier⁽¹⁾**1 Innledning****1.1 Bakgrunn**

Dette kapittelet ajourfører EFTAs overvåkningsorgans tilnærming til statsstøtte gitt i form av garantier, og tar sikte på å gi EFTA-statene mer detaljerte retningslinjer for prinsippene som EFTAs overvåkningsorgan vil legge til grunn ved fortolkningen av EØS-avtalens artikkel 61 og 62 samt overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3, og deres anvendelse på statsgarantier. Disse prinsippene er for tiden fastlagt i det eksisterende kapittelet om statsgarantier i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte.⁽²⁾ Erfaringene som er gjort ved anvendelsen av det eksisterende kapittelet siden 2000 tyder på at EFTAs overvåkningsorgans politikk på dette området bør revideres. I denne sammenheng viser EFTAs overvåkningsorgan for eksempel til Europakommisjonens nyere praksis i en rekke konkrete beslutninger⁽³⁾ med henblikk på behovet for å foreta en individuell vurdering av tapsrisikoen ved hver enkelt garanti når det er tale om garantiordninger. EFTAs overvåkningsorgan ønsker videre å gjøre sin politikk på dette området så åpen som mulig, med sikte på å gjøre sine vedtak forutsigbare og sikre lik behandling. I særdeleshet ønsker EFTAs overvåkningsorgan å gi små og mellomstore bedrifter (heretter kalt "SMB") og EFTA-statene den trygghet som ligger i at det på forhånd fastsettes en minimumspremie for et aktuelt foretak på grunnlag av kredittvurderingen av dette, som skal betales for en statsgaranti for at den ikke skal bli ansett som statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1. Dersom den faktiske premien da er lavere enn dette minimumsnivået, kan det være tale om et støtteelement.

1.2 Garantiformer

I sin vanligste form er garantier knyttet til lån eller andre finansielle forpliktelser som inngås mellom en låntaker og en långiver. De kan ytes som individuelle garantier eller som ledd i garantiordninger.

Det kan imidlertid forekomme forskjellige former for garantier, avhengig av rettsgrunnlaget, hvilke typer transaksjoner som dekkes, hvor lenge de varer osv. Det kan blant annet nevnes følgende former for garantier (listen er ikke uttømmende):

- generelle garantier, dvs. garantier som gis til foretak som sådan i motsetning til garantier knyttet til en bestemt transaksjon, så som et lån, en egenkapitalinvestering osv.
- garantier som gis gjennom et bestemt instrument, i motsetning til garantier knyttet til foretakets rettslige status
- garantier som ytes direkte eller motgarantier til en garanti av første grad
- ubegrensede garantier i motsetning til garantier som er beløps- og/eller tidsmessig begrenset. EFTAs overvåkningsorgan anser også de gunstigere finansieringsvilkår som oppnås av foretak hvis rettslige status utelukker konkurs eller annen insolvensbehandling eller innebærer en uttrykkelig statsgaranti eller tapsdekning gjennom staten, som støtte i form av garantier. Det samme gjelder når en stat ved kjøp av eierandeler i et foretak godtar ubegrenset ansvar i stedet for det vanlige begrensede ansvar
- garantier som klart springer ut av et avtalerettslig forhold (som egentlige kontrakter, finansielle støtteerklæringer) eller andre juridiske forhold, i motsetning til garantier i en mindre synlig form (som følgeskriv, muntlige tilsagn), hvor det eventuelt kan være tale om forskjellige nivåer av dekning for garantien.

Særlig i det sistnevnte tilfelle vil det at det ikke foreligger egnede rettslige eller regnskapsmessige dokumenter, ofte føre til svært dårlig sporbarhet. Dette gjelder både for mottakeren og for den stat eller offentlige instans som gir støtten, og dermed også for de opplysninger som er tilgjengelige for tredjeparter.

1.3 Kapittelets oppbygging og anvendelsesområde

For dette kapittelets formål skal:

- a) "garantiordning" betyr enhver ordning som, uten at det kreves ytterligere gjennomføringstiltak, gir grunnlag for å gi garantier til foretak som oppfyller visse vilkår når det gjelder varighet, beløp, underliggende transaksjon, virksomhetstype eller -størrelse (som SMB)

⁽¹⁾ Dette kapittelet tilsvarende Komisjonens melding om anvendelse av EF-traktatens artikkel 87 og 88 på statsstøtte i form av garantier (EUT C 155 av 20.6.2008, s. 10, rettelse publisert i EUT C 244 av 25.9.2008, s. 32) og erstatter det eksisterende kapittelet om statsgarantier i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte (EFT L 274 av 26.10.2000, s. 29, og EØS-tillegget nr. 48 av 26.10.2000, s. 45).

⁽²⁾ EFT L 274 av 26.10.2000, s. 29, og EØS-tillegget nr. 48 av 26.10.2000, s. 45. Kapittelet tilsvarende Komisjonens melding om anvendelse av EF-traktatens artikkel 87 og 88 på statsstøtte i form av garantier (EFT C 71 av 11.3.2000, s. 14).

⁽³⁾ Eksempelvis kommisjonsvedtak 2003/706/EF av 23. april 2003 om den tyske delstaten Brandenburgs garantiordninger for 1991 og 1994, statsstøtte C 45/98 (tidl. NN 45/97) (EUT L 263 av 14.10.2003, s. 1); kommisjonsvedtak av 16. desember 2003 om tysk garantiordning for skipsfinansiering (N 512/03) (EUT C 62 av 11.3.2004, s. 3); kommisjonsvedtak 2006/599/EF av 6. april 2005 om støtteordning som Italia planlegger i forbindelse med skipsfinansiering (EUT L 244 av 7.9.2006, s. 17).

- b) "individuell garanti" betyr enhver garanti som gis til et foretak og ikke tildeles på grunnlag av en garantiordning

Dette kapittelets avsnitt 3 og 4 er beregnet på å få direkte anvendelse på garantier som er knyttet til en bestemt finanstransaksjon, som et lån. EFTAs overvåkningsorgan anser at ettersom slike garantier opptrer hyppig og normalt kan kvantifiseres, er det i disse tilfellene det er størst behov for å fastslå om garantier skal anses som statsstøtte.

Ettersom transaksjonen som omfattes av en garanti i de fleste tilfeller er et lån, bruker dette kapittelet betegnelsen "låntaker" om hovedmottakeren av garantien, og "långiver" om det organ som får sin risiko redusert gjennom statsgarantien. Bruken av disse to bestemte uttrykkene har også til hensikt å gjøre det enklere å forstå tankegangen som ligger til grunn for teksten, ettersom grunnprinsippet bak et lån er velkjent. Det følger imidlertid ikke av dette at avsnitt 3 og 4 bare gjelder for lånegarantier. De gjelder for alle garantier der en tilsvarende overføring av risiko finner sted, så som investering i form av egenkapital, forutsatt at den aktuelle risikoprofilen (deriblant eventuell manglende sikkerhet) tas i betraktning.

Kapittelet gjelder for alle økonomiske sektorer, herunder transportsektoren, uten å berøre konkrete regler i forbindelse med garantier for den aktuelle sektoren.

Kapittelet gjelder ikke for eksportkredittgarantier.

1.4 Andre garantiformer

Ved visse garantiformer (jf. punkt 1.2) som innebærer overføring av risiko til garantisten og som ikke har ett eller flere av de kjennetegn som er nevnt i punkt 1.3, for eksempel forsikringsgarantier, må det foretas en analyse fra sak til sak der de aktuelle avsnitt og metoder beskrevet i dette kapittel vil bli anvendt så langt det er nødvendig.

1.5 Nøytralitet

Dette kapittelet anvendes med forbehold for EØS-avtalens artikkel 125 og berører dermed ikke EFTA-statenes regler for eiendomsrett. EØS-avtalen er nøytral med henblikk på offentlig og privat eiendomsrett.

Det faktum at et foretak i stor grad eies av det offentlige er derfor ikke i seg selv tilstrekkelig til at det kan fastslås at det dreier seg om en statsgaranti, forutsatt at det ikke foreligger uttrykkelige eller underforståtte garanti-elementer.

2 Anvendelse av artikkel 61 nr. 1

2.1 Generelle merknader

EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 fastsetter at støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, skal være uforenlig med EØS-avtalens funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.

Disse generelle kriteriene gjelder også for garantier. I likhet med andre former for potensiell støtte kan både garantier gitt av staten direkte, dvs. av sentrale, regionale eller lokale myndigheter, og garantier gitt ved bruk av statsmidler av andre statskontrollerte organer, som foretak, og med en opptreden som kan anses å være styrt av staten⁽⁴⁾, utgjøre statsstøtte.

For å unngå enhver tvil bør derfor begrepet statsmidler klargjøres med henblikk på statsgarantier. Fordelen ved en statsgaranti er at staten bærer den risiko som er forbundet med garantien. Normalt bør staten belønnes med en passende premie for å bære denne risikoen. Når staten helt eller delvis gir avkall på en slik premie, er dette ikke bare til fordel for foretaket men også en belastning på statens ressurser. Dermed kan det foreligge statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 selv om det viser seg at staten aldri trenger å foreta utbetalinger under en garanti. Støttetildelingen skjer på det tidspunkt garantien blir gitt, og ikke på det tidspunkt garantien gjøres gjeldende eller det foretas utbetalinger i henhold til garantien. Om en garanti utgjør statsstøtte eller ikke, og eventuelt hvor stort støttebeløpet er, må vurderes på det tidspunktet garantien blir gitt.

EFTAs overvåkningsorgan påpeker i denne sammenheng at en undersøkelse i henhold til statsstøttereglene ikke berører spørsmålet om et gitt tiltak er forenlig med andre bestemmelser i EØS-avtalen.

2.2 Støtte til låntakeren

Det er som regel låntakeren som mottar støtte. Som angitt under punkt 2.1 bør det normalt betales en rimelig godtgjørelse for å påta seg risiko. Når låntakeren ikke trenger å betale dette, eller betaler en lavere godtgjørelse, mottar låntakeren en fordel. Sammenliknet med en situasjon der garantien ikke foreligger,

⁽⁴⁾ Jf. sak C-482/99 *Frankrike mot Kommisjonen* (Stardust) [2002] saml. I-4397.

gjør statsgarantien det mulig for låntakeren å oppnå bedre finansielle vilkår for et lån enn de vilkår som vanligvis tilbys på finansmarkedene. Låntakeren kan gjennom statsgarantien ofte oppnå lavere rentesatser og/eller stille lavere sikkerhet. I noen tilfeller ville låntakeren uten en statsgaranti overhodet ikke finne noen finansinstitusjon som var villig til å gi lån. Statsgarantier kan derfor fremme opprettelse av nye foretak og gjøre det mulig for eksisterende foretak å skaffe kapital til å starte virksomhet på nye områder. Likeledes kan en statsgaranti hjelpe et foretak i vanskeligheter til å videreføre driften i stedet for å innstille eller omstrukturere den, noe som kan medføre konkurransevridning.

2.3 *Støtte til långiveren*

- 2.3.1 Selv om det som regel er låntakeren som mottar støtte, kan det ikke utelukkes at støtten under visse omstendigheter også vil være til direkte fordel for långiveren. Dersom det f.eks. gis statsgaranti i ettertid for et lån eller en annen finansiell forpliktelse som allerede er inngått, uten at vilkårene for lånet eller den finansielle forpliktelsen justeres, eller dersom et garantert lån benyttes til å betale tilbake et annet lån uten garanti til samme kredittinstitusjon, kan det også foreligge støtte til långiveren, i den grad sikkerheten for lånene styrkes. Når garantien omfatter støtte til långiveren, må man være oppmerksom på at slik støtte i prinsippet kan utgjøre driftsstøtte.
- 2.3.2 Garantier skiller seg fra andre statsstøttetiltak, som tilskudd eller skattefritak, ved at staten i tilfelle av en garanti også etablerer et rettslig forhold til långiveren. Det må derfor vurderes hvilke konsekvenser statsstøtte som er gitt ulovlig, kan få for tredjeparter. Ved statsgarantier for lån angår dette hovedsakelig de långivende finansinstitusjonene. Ved garantier for obligasjoner som utstedes for å skaffe finansiering for foretak, angår dette finansinstitusjonene som er involvert i utstedelsen av obligasjonene. Spørsmålet om støtten ulovlige karakter påvirker det rettslige forholdet mellom staten og tredjeparter, er et spørsmål som må vurderes i henhold til nasjonal rett. De nasjonale domstolene kan måtte undersøke om nasjonal rett hindrer innfrielsen av garantiforpliktelsene, og i denne vurderingen anser EFTAs overvåkningsorgan at det bør tas hensyn til overtredelsen av EØS-retten. Følgelig kan långiverne ha en interesse, som en standard forholdsregel, av å sikre at EØS-reglene for statsstøtte er blitt overholdt når det ytes garantier. En EFTA-stat bør kunne opplyse det saksnummer EFTAs overvåkningsorgan har gitt en individuell sak eller en ordning, og eventuelt framlegge en kopi av Overvåkningsorganets beslutning, samt gi den aktuelle relevansen til *Den europeiske unions tidende*. EFTAs overvåkningsorgan vil på sin side gjøre sitt ytterste for å sikre at opplysninger om saker og ordninger den har godkjent, stilles til rådighet på en åpen måte.

3 **Forhold som utelukker at det foreligger støtte**

3.1 *Generelle betraktninger*

Dersom en individuell garanti eller en garantiordning som staten er involvert i, ikke gir noen fordeler for en virksomhet, utgjør den ikke statsstøtte.

For å avgjøre om en garanti eller garantiordning innebærer en fordel, har Europadomstolen i denne sammenheng i nyere rettspraksis⁽⁵⁾ fastslått at Europakommisjonen bør basere sin vurdering på prinsippet om en investor som opererer i en markedsøkonomi (heretter kalt "prinsippet om normal markedsatferd"). Det bør derfor tas hensyn til om et foretak som garantien stilles til fordel for, i praksis har mulighet til å skaffe tilsvarende finansielle midler via kapitalmarkedet. Det dreier seg ikke om statsstøtte dersom en ny finansieringskilde stilles til rådighet på vilkår som ville være akseptable for en privat operatør under normale forhold i en markedsøkonomi.⁽⁶⁾

For å lette vurderingen av om prinsippet om normal markedsatferd er fulgt for en konkret garantiordning, beskriver EFTAs overvåkningsorgan i dette avsnittet en rekke forhold som er tilstrekkelige for å utelukke støtte. Individuelle garantier er omhandlet i punkt 3.2, med enklere regler for SMB i punkt 3.3. Garantiordninger er omhandlet i punkt 3.4, med enklere regler for SMB i punkt 3.5.

3.2 *Individuelle garantier*

Når det gjelder en statlig enkeltgaranti anser EFTAs overvåkningsorgan at det er tilstrekkelig til å utelukke statsstøtte dersom alle de følgende vilkårene er oppfylt.

- a) Låntakeren er ikke i finansielle vanskeligheter.

For å avgjøre om låntakeren skal anses å være i finansielle vanskeligheter, anvendes definisjonen i disse retningslinjenes kapittel om krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter.⁽⁷⁾ For

⁽⁵⁾ Jf. sak C-482/99, henvisning i fotnote 4.

⁽⁶⁾ Jf. EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte (EFT L 231 av 3.9.1994, s. 1 og EØS-tillegget nr. 32 av 3.9.1994, s. 1), kapittelet om offentlige myndigheters eierandeler. Disse retningslinjene er basert på EF-bulletin 9-1984 om anvendelse av EF-traktatens [tidligere] artikkel 92 og 93 på offentlige myndigheters eierandeler, innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 9. Se også forente saker 296 og 318/82 Nederland og Leeuwarder Papierwarenfabriek Bv mot Kommisjonen [1985] saml. 809, nr. 17. Se videre EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte om statsstøtte til luftfartsnæringen (EFT L 124 av 23.5.1996, s. 41 (nr. 30) og EØS-tillegget nr. 23 av 23.5.1996, s. 86 (nr. 30)). Disse retningslinjene fastsetter at Overvåkningsorganet skal anvende kriterier som tilsvarer de som er fastsatt i kommisjonsmeldingen om anvendelse av EF-traktatens artikkel 92 og 93 og EØS-avtalens artikkel 61 på statsstøtte til luftfartsnæringen (EFT C 350 av 10.12.1994, s. 5), nr. 25 og 26.

⁽⁷⁾ EUT L 97 av 15.4.2005, s. 41, og EØS-tillegget nr. 18 av 14.4.2005, s. 1. Kapittelet tilsvarer Fellesskapets retningslinjer for statsstøtte til krise- og omstrukturingsstøtte (EUT C 244 av 1.10.2004, s. 2).

dette kapittelets formål skal SMBer som har vært stiftet i mindre enn tre år, ikke anses for å ha vært i vanskeligheter i denne perioden.

- b) Omfanget av garantien kan måles korrekt på det tidspunktet den gis.

Dette betyr at garantien må være knyttet til en bestemt finansiell transaksjon, gjelder et fastlagt maksimumsbeløp og har begrenset varighet.

- c) Garantien dekker ikke mer enn 80 % av det utestående lånet eller en annen finansiell forpliktelse. Denne begrensningen gjelder ikke gjeldsbeviser.⁽⁸⁾

EFTAs overvåkningsorgan anser at dersom en finansiell forpliktelse dekkes fullt ut av en statsgaranti, har långiveren mindre incentiv til å vurdere, sikre og redusere risikoen i forbindelse med lånetransaksjonen, og i særdeleshet til å foreta en ordentlig vurdering av låntakerens kredittverdighet. På grunn av manglende ressurser foretar en statlig garantist ikke alltid slik risikovurdering. Manglende incentiv til å redusere risikoen for at lånet ikke innfris kan føre til at långiverne gir lån med en kommersiell risiko som er høyere enn normalt, slik at andelen av høyrisikogarantier i statens portefølje øker.

Begrensningen på 80 % gjelder ikke for en offentlig garanti som gis for å finansiere et foretak som har fått i oppdrag å utføre en tjeneste av allmenn økonomisk betydning⁽⁹⁾, når dette utgjør foretakets eneste aktivitet og garantien gis av den offentlige myndighet som har gitt dette oppdraget. Begrensningen på 80 % gjelder dersom det aktuelle foretaket utfører andre tjenester av allmenn økonomisk betydning eller andre økonomiske aktiviteter.

For å sikre at långiveren i praksis bærer en del av risikoen, må det legges særlig vekt på følgende to aspekter:

- Når lånet eller den økonomiske forpliktelsen reduseres over tid, f.eks. fordi lånet begynner å bli nedbetalt, skal garantibeløpet nedsettes tilsvarende, på en slik måte at garantien ikke på noe tidspunkt dekker mer enn 80 % av det utestående lånet eller den økonomiske forpliktelsen.
- Tap må bæres proporsjonalt og på samme måte av långiveren og garantisten. På samme måte skal nettobeløpene (dvs. inntektene fratrukket kostnader ved behandling av krav) som inndrives av gjelden fra sikkerheten låntakeren gir, redusere långiverens og garantistens tap proporsjonalt. Garantier der tapene først tilskrives garantisten og først deretter långiveren, vil bli ansett for å kunne innebære statsstøtte.

Dersom en EFTA-stat ønsker å gi en garanti på over 80 % og hevder at dette ikke innebærer statsstøtte, bør den underbygge påstanden, eksempelvis på grunnlag av de nærmere omstendigheter omkring transaksjonen som helhet, og melde transaksjonen til EFTAs overvåkningsorgan slik at det kan foretas en rettmessig undersøkelse av om garantien utgjør statsstøtte.

- d) Det betales markedspris for garantien.

Som angitt under punkt 2.1 bør det normalt betales en rimelig premie for å påta seg risiko for beløpet som garanteres eller motgaranteres. Når prisen som betales for garantien er minst like høy som den tilsvarende garantiprisen på finansmarkedene, omfatter garantien ikke støtte.

Dersom det ikke kan finnes noen tilsvarende garantipremie på finansmarkedene, skal de samlede finansielle kostnadene ved det garanterte lånet, herunder rentesatsen og garantipremien, sammenliknes med markedsprisen for et tilsvarende lån uten garanti.

I begge tilfeller skal det for å fastlegge den tilsvarende markedsprisen tas hensyn til karakteristikkene ved garantien og det underliggende lånet. Dette omfatter: transaksjonsbeløpet og transaksjonens varighet, den sikkerhet som stilles av låntakeren og andre erfaringer som påvirker vurderingen av tilbakebetalingsgraden, sannsynligheten for at låntakeren misligholder sine forpliktelser på grunn av sin finansielle stilling, sin bransje og sine framtidutsikter, samt andre økonomiske forhold. Ved en slik analyse bør det i særdeleshet være mulig å klassifisere låntakeren ut fra en kredittrisiko. Denne klassifiseringen kan foretas av et internasjonalt anerkjent kredittvurderingsforetak eller på grunnlag av

⁽⁸⁾ For definisjonen av gjeldsbeviser, se artikkel 2 nr. 1 bokstav b) i europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/109/EF av 15. desember 2004 om harmonisering av innsyns krav med hensyn til opplysninger om utstedere av verdipapirer som er opptatt til notering på et regulert marked, og om endring av direktiv 2001/34/EF (EUT L 390 av 31.12.2004, s. 38), som ble innlemmet i EØS-avtalens vedlegg IX ved EØS-komiteens beslutning nr. 120/2005 av 30.9.2005 (EUT L 339 av 22.12.2005, s. 26, og EØS-tillegget nr. 66 av 22.12.2005, s. 15). Dette direktivet ble sist endret ved direktiv 2008/22/EF (EUT L 76 av 19.3.2008, s. 50) (foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen).

⁽⁹⁾ Slike tjenester må overholde EØS-reglene så som kommisjonsvedtak 2005/842/EF av 28. november 2005 om anvendelsen av EF-traktatens artikkel 86 nr. 2 på statsstøtte i form av kompensasjon for offentlig tjenesteytelse til visse foretak som er blitt tillagt oppgaven å utføre tjenester av allmenn økonomisk betydning (EUT L 312 av 29.11.2005, s. 67), som ble innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV ved EØS-komiteens beslutning nr. 91/2006 (EUT L 289 av 19.10.2006, s. 31, og EØS-tillegget nr. 52 av 19.10.2006, s. 24) og disse retningslinjenes kapittel om statsstøtte i form av kompensasjon for offentlig tjenesteytelse (EUT L 109 av 26.4.2007, s. 44, og EØS-tillegget nr. 20 av 26.4.2007, s. 1). Dette kapitlet tilsvarer Fellesskapets rammebestemmelser for statsstøtte i form av kompensasjon for offentlig tjenesteytelse (EUT C 297 av 29.11.2005, s. 4).

den interne kredittvurderingen i banken som ga det underliggende lånet, dersom en slik er tilgjengelig. EFTAs overvåkningsorgan påpeker sammenhengen mellom kredittvurdering og misligholdsgrad i henhold til internasjonale finansinstitusjoner, i arbeider som også er offentlig tilgjengelige.⁽¹⁰⁾ For å vurdere om premien svarer til markedsprisene, kan EFTA-staten sammenlikne den med prisene som betales av foretak med tilsvarende kredittvurdering på markedet.

EFTAs overvåkningsorgan vil derfor ikke godta at garantipremien fastsettes etter en felles sats som anses å tilsvare en generell bransjestandard.

3.3 Vurdering av individuelle garantier til SMB

Når låntakeren er en SMB⁽¹¹⁾ kan EFTAs overvåkningsorgan som et unntak fra punkt 3.2 bokstav d) godta en enklere vurdering av om en lånegaranti innebærer støtte. I så fall, og forutsatt at alle øvrige vilkår i punkt 3.2 bokstav a), b) og c) er innfridd, vil en statsgaranti ikke bli ansett for å utgjøre støtte dersom den minste årlige premien ("safe harbour-premien")⁽¹²⁾ som er fastsatt i tabellen nedenfor blir innkrevd av det beløp som faktisk garanteres av staten, på grunnlag av låntakerens kredittvurdering⁽¹³⁾:

Kredittkvalitet	Standard and Poor's	Fitch	Moody's	Årlig minstepremie
Høyeste kvalitet	AAA	AAA	Aaa	0,4 %
Svært høy betalingsevne	AA + AA AA –	AA + AA AA –	Aa 1 Aa 2 Aa 3	0,4 %
Høy betalingsevne	A + A A –	A + A A –	A 1 A 2 A 3	0,55 %
Tilfredsstillende betalingsevne	BBB + BBB BBB –	BBB + BBB BBB –	Baa 1 Baa 2 Baa 3	0,8 %
Betalingsevnen er sårbar overfor negative forhold	BB + BB	BB + BB	Ba 1 Ba 2	2,0 %
	BB – B +	BB – B +	Ba 3 B 1	3,8 %
Det er sannsynlig at betalingsevnen forringes av negative forhold	B B –	B B –	B 2 B 3	6,3 %
Betalingsevnen er avhengig av vedvarende gunstige forhold	CCC + CCC CCC – CC	CCC + CCC CCC – CC C	Caa 1 Caa 2 Caa 3	Det kan ikke angis noen årlig minstepremie
I eller nær betalingsstans	SD D	DDD DD D	Ca C	Det kan ikke angis noen årlig minstepremie

⁽¹⁰⁾ Eksempelvis tabell 1 om institusjoners kredittvurdering i Den internasjonale oppgjørsbankens arbeidsdokument nr. 207, tilgjengelig på <http://www.bis.org/publ/work207.pdf>.

⁽¹¹⁾ "SMB" viser til små og mellomstore bedrifter som definert i kapitlet i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte om støtte til mikrobedrifter, små og mellomstore bedrifter (EUT L 36 av 5.2.2009, s. 62 og EØS-tillegget nr. 6 av 5.2.2009, s. 1). Definisjonen tilsvarer den som er benyttet i kommisjonsrekommendasjon 2003/361/EF om definisjonen av mikrobedrifter, små og mellomstore bedrifter (EUT L 124 av 20.5.2003, s. 36). Se også vedlegg I til kommisjonsforordning (EF) nr. 70/2001 om anvendelse av EF-traktatens artikkel 87 og 88 på statsstøtte til små og mellomstore bedrifter (EFT L 10 av 13.1.2001, s. 33), som ble innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV ved EØS-komiteens beslutning nr. 88/2002 (EFT L 266 av 3.10.2002, s. 56 og EØS-tillegget nr. 49 av 3.10.2002, s. 42). Denne forordningen ble sist endret ved forordning (EF) nr. 1976/2006 (EUT L 368 av 23.12.2006, s. 85), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 28/2007 (EUT L 209 av 9.8.2007, s. 50 og EØS-tillegget nr. 38 av 9.8.2007, s. 33).

⁽¹²⁾ Disse premiene er fastsatt i tråd med marginene som er fastsatt for lån til foretak med tilsvarende rating i kapitlet i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte om framgangsmåten for fastsettelse av referanse- og kalkulasjonsrenter (EUT L 105 av 21.4.2011, s. 34 og EØS-tillegget nr. 23 av 21.4.2011, s. 4). Disse retningslinjene tilsvarer kommisjonsmelding om endring av framgangsmåten for fastsettelse av referanse- og kalkulasjonsrenter (EUT C 14 av 19.1.2008, s. 6). Etter en studie foretatt av dette emnet på oppdrag fra Kommissjonen (http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/full_report.pdf – se studiens side 23 og 156–159), har man gått ut fra en generell reduksjon på 20 basispoeng. Denne reduksjonen tilsvarer forskjellen i margin for en tilsvarende risiko mellom et lån og en garanti for å ta hensyn til tilleggskostnadene som er spesifikt knyttet til lån.

⁽¹³⁾ Tabellen viser til ratingklassene fastsatt av Standard and Poor's, Fitch og Moody's, som er de ratingbyråene banksektoren oftest bruker som utgangspunkt for sine egne vurderingssystemer som beskrevet i nr. 3.2 bokstav d). Ratingene trenger imidlertid ikke komme fra disse byråene. Nasjonale ratingsystemer eller ratingsystemer som bankene bruker for å gjenspeile risiko for mislighold er også akseptable så sant de angir en risiko for mislighold over ett år, ettersom dette tallet brukes av ratingbyråer for å rangere foretak. Andre systemer bør muliggjøre tilsvarende klassifisering ved hjelp av dette tallet.

Minimumspremiene anvendes på det beløpet staten faktisk har garantert eller motgarantert for ved det aktuelle årets begynnelse. De skal anses for det minimum som skal anvendes for et foretak med en kredittvurdering som minst tilsvarer den som er oppgitt i tabellen.⁽¹⁴⁾

Ved forhåndsbetaling av en engangspremie anses lånegarantien ikke for å omfatte støtte dersom den minst tilsvarer nåverdien av de framtidige garantipremiene som angitt ovenfor, der kalkulasjonsrenten som benyttes er den tilsvarende referansesatsen.⁽¹⁵⁾

Som angitt i tabellen ovenfor kan denne forenklete metoden ikke benyttes på foretak med rating som tilsvarer CCC/Caa eller dårligere.

For SMB som ikke har en kredithistorie eller rating på grunnlag av en vurdering av balansen, som spesielle oppkjøpselskaper eller nystartede foretak, er minimumspremien fastsatt til 3,8 %, og marginen kan aldri være lavere enn den som ville gjelde for morselskapet.

Disse marginene kan fra tid til annen bli revidert for å ta hensyn til markedssituasjonen.

3.4 **Garantiordninger**

Når det gjelder en statlig garantiordning anser EFTAs overvåkningsorgan at det vil utelukke statsstøtte dersom alle de følgende vilkårene er oppfylt:

- a) Låntakere i økonomiske vanskeligheter er utelukket fra å delta i ordningen (se nærmere under punkt 3.2 bokstav a).
- b) Omfanget av garantiene kan måles korrekt på det tidspunktet de gis. Dette betyr at garantiene må være knyttet til bestemte finansielle transaksjoner, gjelder et fastlagt maksimumsbeløp og har begrenset varighet.
- c) Garantiene dekker ikke mer enn 80 % av det utestående lånet eller en annen finansiell forpliktelse (nærmere opplysninger og unntak i punkt 3.2 bokstav c).
- d) Vilråene for ordningen bygger på en realistisk vurdering av risikoen, slik at de premiene mottakerne betaler etter all sannsynlighet gjør den selvfinansierende. Det at ordningen er selvfinansierende, og risikovurderingen realistisk, anses av EFTAs overvåkningsorgan som indikasjoner på at ordningens garantipremier er i tråd med markedsprisene.

Dette innebærer at risikoen ved hver ny garanti må vurderes på grunnlag av alle aktuelle faktorer (låntakerens kredittverdighet, sikkerhetsstillelse, garantiens varighet osv.). Denne risikoanalysen danner grunnlag for definisjonen av risikoklasser⁽¹⁶⁾. Garantien må klassifiseres i en av disse risikoklassene, og den tilsvarende garantipremien innkreves av det garanterte eller motgaranterte beløpet.

- e) For å få en korrekt og progressiv vurdering av det selvfinansierende aspektet ved ordningen skal det minst én gang i året undersøkes på grunnlag av ordningens faktiske tapsprosent over en økonomisk rimelig tidshorisont, om premienivået er tilstrekkelig, og premiene justeres tilsvarende dersom det er risiko for at ordningen ikke lenger er selvfinansierende. Denne justeringen kan berøre alle eksisterende og framtidige garantier, eller bare framtidige garantier.
- f) For å bli ansett for å være i samsvar med markedsprisene må premiene dekke de normale risikoer som er forbundet med garantien, ordningens administrasjonskostnader og en årlig forrenting av en tilstrekkelig kapital, selv om denne ikke eller bare delvis er innbetalt.

Med hensyn til administrasjonskostnader bør disse minst omfatte utgifter til den spesifikke innledende risikovurderingen, samt risikoovervåking og risikostyring knyttet til at garantien gis og administreres.

Når det gjelder forrenting av kapitalen bemerker EFTAs overvåkningsorgan at garantister normalt er underlagt regler om kapitalkrav, og at de i samsvar med disse reglene er tvunget til å ha en bestemt egenkapital for ikke å gå konkurs når det skjer variasjoner i de årlige tapene knyttet til garantiene. Slike regler gjelder vanligvis ikke for statlige garantiordninger, og staten trenger derfor ikke bygge opp slike reserver. Med andre ord, hver gang tap på garantiene overstiger premieinntektene, blir underskuddet rett og slett dekket over statsbudsjettet. En statsgaranti for en ordning er derfor gunstigere for ordningen enn en vanlig garanti. For å unngå en slik forskjell, og for å sikre staten en kompensasjon for den risikoen den tar, anser EFTAs overvåkningsorgan at garantipremiene skal dekke forrentingen av en tilstrekkelig kapital.

⁽¹⁴⁾ Eksempelvis bør man ved et foretak som har kredittvurdering BBB-/Baa 3 beregne en årlig garantipremie på minst 0,8 % av det beløpet staten i praksis garanterer ved begynnelsen av hvert år.

⁽¹⁵⁾ Se retningslinjene som nevnt i fotnote 12 som fastsetter at: "Referansesatsen skal også brukes som kalkulasjonsrente til beregning av nåverdier. Til dette formål anvendes prinsipielt grunnsetsen økt med en fast margin på 100 basispoeng." (s. 6).

⁽¹⁶⁾ For nærmere opplysninger, se fotnote 13.

EFTAs overvåkningsorgan anser at denne kapitalen må tilsvare 8 %⁽¹⁷⁾ av de utestående garantiene. For garantier som gis til foretak med kredittvurdering som tilsvare AAA/AA- (Aaa/Aa3) kan beløpet som skal forrentes reduseres til 2 % av de utestående garantiene. Når det gjelder garantier som gis til foretak med kredittvurdering som tilsvare A+/A- (A1/A3) kan beløpet som skal forrentes reduseres til 4 % av de utestående garantiene.

Den normale forrentingen av denne kapitalen består av en risikopremie, eventuelt forhøyet med den risikofrie renten.

Risikopremien skal i alle tilfeller betales til staten av den tilstrekkelige kapital. På grunnlag av denne praksis og Kommisjonens praksis anser EFTAs overvåkningsorgan at en normal risikopremie for egenkapital utgjør minst 400 basispoeng, og at en slik risikopremie bør regnes med i mottakerens garantipremie.⁽¹⁸⁾

Dersom kapitalen, slik det er tilfelle ved de fleste statsgarantiordninger, ikke utbetales til ordningen og det derfor ikke er tale om noe kontant bidrag fra staten, trenger den risikofrie renten ikke tas i betraktning. Dersom staten imidlertid utbetaler den underliggende kapitalen, pådrar den seg lånekostnader, og ordningen nyter godt av denne kapitalen gjennom en eventuell investering av den. Den risikofrie renten må derfor betales til staten på det aktuelle beløpet. Videre bør dette beløpet tas fra ordningens finansinntekter og har ikke nødvendigvis betydning for garantipremiene.⁽¹⁹⁾ EFTAs overvåkningsorgan anser at avkastningen av 10-årige statsobligasjoner kan benyttes som en passende indikator for den risikofrie renten, betraktet som en normal kapitalavkastning.

- g) For å sikre åpenhet skal det i ordningen fastsettes hvilke vilkår framtidige garantier vil bli gitt til, eksempelvis hvilke foretak som kan komme i betraktning på grunnlag av kredittverdighet, og eventuelt sektor og størrelse, samt ordningens maksimalbeløp og varighet.

3.5 *Vurdering av garantiordninger for SMB*

Med tanke på SMBs særlige situasjon og for å lette deres tilgang til finansiering, særlig gjennom garantiordninger, finnes det to muligheter som konkret er rettet mot slike foretak:

- bruk av minimumspremier som definert for individuelle garantier, for SMB
- vurderingen av garantiordninger som sådan, ved at det gjøres mulig å bruke en felles premie, og man unngår individuelle vurderinger av kredittverdigheten til mottaker-SMBene.

Vilkårene for å anvende begge reglene er som følger:

Bruk av minimumspremier i garantiordninger for SMB

I samsvar med hva som foreslås av forenklingssyn for individuelle garantier, kan garantiordninger for SMB også i utgangspunktet anses som selvfinansierende og ikke utgjøre statsstøtte dersom minimumspremiene som er fastsatt i punkt 3.3 og basert på foretakenes kredittverdighet, blir benyttet.⁽²⁰⁾ De andre vilkårene beskrevet i punkt 3.4 bokstav a), b) og c) samt i punkt 3.4 bokstav g) må fortsatt oppfylles, og vilkårene i punkt 3.4 bokstav d), e) og f) anses for å være oppfylt ved anvendelse av de årlige minimumspremiene som er fastsatt i punkt 3.3.

Bruk av enkeltpremier i garantiordninger for SMB

EFTAs overvåkningsorgan er klar over at det er kostnadskrevende å foreta en individuell risikovurdering av hver låntaker, og at dette kan være uhensiktsmessig når en ordning dekker mange små lån og utgjør et middel til risikodeling for disse.

⁽¹⁷⁾ Tilsvare kapitalkravene fastsatt i artikkel 75 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/48/EF av 14. juni 2006 om adgang til å starte og utøve virksomhet som kredittinstitusjon (EUT L 177 av 30.6.2006, s. 1), som ble innlemmet i EØS-avtalens vedlegg IX ved EØS-komiteens beslutning nr. 65/2008 (EUT L 257 av 25.9.2008, s. 27 og EØS-tillegget nr. 58 av 25.9.2008, s. 9), sammenholdt med direktivets vedlegg VI (nr. 41 ff).

⁽¹⁸⁾ For en garanti til et BBB-ratet foretak som beløper seg til 100, utgjør de aktuelle reservene da 8. Når man anvender 400 basispoeng (eller 4 %) på dette beløpet, får man årlige kapitalkostnader på $8 \% * 4 \% = 0,32 \%$ av garantibeløpet, som påvirker prisen på garantien tilsvarende. Dersom rentesatsen for mislighold etter ett år anslått under ordningen for dette foretaket for eksempel er 0,35 % og de årlige administrasjonskostnadene beregnes til 0,1 %, skal prisen på garantien som ikke vurderes som støtte være 0,77 % årlig.

⁽¹⁹⁾ I så fall, og forutsatt at den risikofrie renten anslås til 5 %, vil den årlige kostnaden ved reservene som skal opparbeides, for den samme garantien på 100 og reserver på 8, være $8 \% * (4 \% + 5 \%) = 0,72 \%$ av garantibeløpet. Under de samme forutsetningene (misligholdsrente på 0,35 % og administrasjonskostnader på 0,1 %), blir prisen på garantien 0,77 % årlig, og ordningen skal betale 0,4 % årlig til staten.

⁽²⁰⁾ Dette omfatter bestemmelsen der "safe harbour"-premier kan settes til 3,8 % for SMB som ikke har en kredithistorie eller en rating basert på balansen, men at den aldri kan være lavere enn premien som ville gjelde for morselskapene.

Når en ordning bare vedrører garantier til SMB og garantibeløpet er lavere enn EUR 2,5 millioner per foretak i ordningen, kan EFTAs overvåkningsorgan følgelig, som unntak fra punkt 3.4 bokstav d), godta en felles årlig garantipremie for alle låntakerne. For at garantier som gis i henhold til en slik ordning ikke skal betraktes som statsstøtte, skal ordningen imidlertid fortsatt være selvfinansierende, og vilkårene i punkt 3.4 bokstav a), b) og c) samt i punkt 3.4 bokstav e), f) og g) fortsatt oppfylles.

3.6 Ingen automatisk klassifisering som statsstøtte

Det at vilkårene i punkt 3.2–3.5 ikke er oppfylt, betyr ikke at garantien eller garantiordningen automatisk skal betraktes som statsstøtte. Dersom det hersker tvil om en planlagt garanti eller garantiordning utgjør statsstøtte, bør den meldes til EFTAs overvåkningsorgan.

4 Garantier med et støtteelement

4.1 Generelt

Når en individuell garanti eller en garantiordning ikke oppfyller prinsippet om normal markedsatferd, anses den for å innebære statsstøtte. Det må i så fall foretas en beregning av støtteelementet for å undersøke om støtten kan være forenlig i henhold til en konkret unntaksbestemmelse. I utgangspunktet vil støtteelementet bli ansett som forskjellen mellom en rimelig markedspris for den individuelle garantien eller garantiordningen, og den prisen som faktisk betales for den.

De årlige tilskuddsekvivalentene som blir resultatet av dette, bør tilbakediskonteres til nåtidsverdi ved bruk av referanserenten og deretter legges sammen for å få total tilskuddsekvivalent.

Ved beregningen av støtteelementet i en garanti vil EFTAs overvåkningsorgan legge særlig vekt på følgende forhold:

- a) Ved individuelle garantier: om låntakeren er i økonomiske vansker. Ved garantiordninger: om vilkårene for deltakelse i ordningen gjør det mulig å utelukke slike foretak (se nærmere i punkt 3.2 bokstav a)).

EFTAs overvåkningsorgan bemerker at en eventuell garantist som opererer i markedet ville kreve en høy premie av foretak i vanskeligheter på det tidspunktet garantien gis, på grunn av den forventede mislighetsgraden. Dersom det er særlig stor risiko for at låntakeren ikke vil være i stand til å tilbakebetale lånene, kan det tenkes at en slik markedspris overhodet ikke eksisterer, og støtteelementet i garantien i praksis er like høy som beløpet garantien dekker.

- b) Om omfanget av garantien kan måles korrekt på det tidspunktet den gis.

Dette betyr at garantiene må være knyttet til en bestemt finansiell transaksjon, gjelder et fastlagt maksimumsbeløp og har begrenset varighet. I denne sammenheng anser EFTAs overvåkningsorgan at ubegrensede garantier er uforenlige med EØS-avtalens artikkel 61.

- c) Om garantiene dekker mer enn 80 % av det utestående lånet eller en annen finansiell forpliktelse (nærmere opplysninger og unntak i punkt 3.2 bokstav c)).

For å sikre at långiveren har et reelt incentiv til å vurdere, sikre og minimere risikoen ved lånetransaksjonen, og særlig for å foreta en ordentlig vurdering av kjøperens kredittverdighet, anser EFTAs overvåkningsorgan at en prosentandel på minst 20 % som ikke omfattes av statsgarantien bør dekkes av långiveren selv⁽²¹⁾ for å sikre at denne krever tilstrekkelig sikkerhet for sine lån og minimere risikoen ved transaksjonen. EFTAs overvåkningsorgan vil derfor generelt foreta en grundigere undersøkelse av en eventuell garanti eller garantiordningen som dekker hele (eller nesten hele) en finansiell transaksjon, med mindre EFTA-staten kan godtgjøre at den er berettiget, for eksempel på grunn av transaksjonens særlige art.

- d) Hvorvidt de særlige forholdene ved garantien og lånet (eller en annen finansiell forpliktelse) er tatt hensyn til ved fastsettelsen av markedspremien, som sammenlignes med premien som faktisk er betalt og dermed danner grunnlaget for beretningen av støtteelementet (se nærmere i punkt 3.2 bokstav d)).

4.2 Støtteelement i individuelle garantier

Ved en individuell garanti bør tilskuddsekvivalenten beregnes som forskjellen mellom markedsprisen på garantien og prisen som faktisk ble betalt.

Når markedet ikke tilbyr garantier for den aktuelle typen transaksjoner, kan det ikke fastsettes noen markedspris. I så fall bør støtteelementet beregnes på samme måte som tilskuddsekvivalenten av et mykt lån, nemlig som forskjellen mellom den markedsrenten selskapet måtte ha betalt uten garantien, og den renten det får som følge av garantien, etter at det er tatt hensyn til eventuelle premier som er betalt. Dersom det ikke

⁽²¹⁾ Basert på antakelsen om at foretaket gir tilsvarende grad av sikkerhet til staten og til kredittinstitusjonen.

finnes noen rentesats på markedet og EFTA-staten i stedet ønsker å bruke referanserenten, understreker EFTAs overvåkningsorgan at vilkårene i kapittelet om referanserenter⁽²²⁾ i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte gjelder ved beregningen av støtteintensiteten i en individuell garanti. Dette betyr at man må være særlig oppmerksom på tillegget til basisrenten for at det kan tas hensyn til den aktuelle risikoprofilen i forbindelse med den aktuelle transaksjonen, foretaket som har fått garantien og sikkerheten som stilles.

4.3 *Støtteelement i individuelle garantier for SMB*

For SMB kan det forenklede evalueringssystemet beskrevet i punkt 3.3 også benyttes. Dersom premien for en gitt garanti ikke tilsvarer verdien som er fastsatt som minimum i den aktuelle ratingklassen, blir i så fall forskjellen mellom dette minimumsnivået og premien som betales, ansett som støtte. Dersom garantien varer mer enn ett år, blir den årlige differansen tilbakediskontert ved bruk av den aktuelle referanserenten.⁽²³⁾

EFTAs overvåkningsorgan vil bare godta at disse reglene fravikes i saker der den aktuelle EFTA-staten framlegger klar dokumentasjon og en fyllestgjørende begrunnelse. Det skal fortsatt anvendes en risikobasert metode i slike tilfeller.

4.4 *Støtteelement i garantiordninger*

Ved garantiordninger bør tilskuddsekivalenten for hver garanti som inngår i ordningen beregnes som forskjellen mellom (den eventuelle) premien som faktisk innkreves, og premien som ville bli betalt i en tilsvarende ordning som ikke utgjør støtte og som er innført i henhold til vilkårene i punkt 3.4. Den ovennevnte teoretiske premien som støtteelementet vil bli beregnet ut fra, må derfor dekke den normale risikoen knyttet til garantien, samt administrasjons- og kapitalkostnader.⁽²⁴⁾ Denne beregningen av tilskuddsekivalenten har til hensikt å sikre at den samlede støtten i henhold til ordningen, også på mellomlang og lang sikt, tilsvarer de beløp de offentlige myndigheter skyter inn for å dekke underskuddet i ordningen.

Ettersom de særlige forhold som kjennetegner enkeltsakene ikke nødvendigvis er kjent på det tidspunkt statsgarantiordningen vurderes, skal støtteelementet vurderes på grunnlag av ordningens bestemmelser.

Støtteelementet i garantiordninger kan også beregnes ved metoder som allerede er godkjent av EFTAs overvåkningsorgan i henhold til en rettsakt på statsstøtteområdet som er innlemmet i EØS-avtalen, eksempelvis kommisjonsforordning (EF) nr. 1628/2006 av 24. oktober 2006 om anvendelse av traktatens artikkel 87 og 88 på nasjonal investeringsstøtte til regionene⁽²⁵⁾, forutsatt at den godkjente metoden refererer uttrykkelig til den garantitype og den type underliggende transaksjoner det er tale om.

EFTAs overvåkningsorgan vil bare godta at disse reglene fravikes i saker der den aktuelle EFTA-staten framlegger klar dokumentasjon og en fyllestgjørende begrunnelse. Det skal fortsatt anvendes en risikobasert metode i slike tilfeller.

4.5 *Støtteelement i garantiordninger for SMB*

De to forenklede instrumentene som er beskrevet i punkt 3.5 i forbindelse med garantiordninger for SMB, kan også brukes til å beregne støtten. Vilkårene for bruk av begge reglene er som følger:

Bruk av minimumspremier i garantiordninger for SMB

For SMB kan det forenklede evalueringssystemet beskrevet i punkt 3.5 ovenfor også benyttes. Dersom premien for en gitt garanti innenfor en garantiordning i dette tilfellet ikke svarer til verdien som er fastsatt som minimum i den aktuelle kredittvurderingsklassen⁽²⁶⁾, skal forskjellen mellom dette minimumsnivået og den faktiske premien bli betraktet som støtte⁽²⁷⁾. Dersom garantien varer mer enn ett år, blir den årlige differansen tilbakediskontert ved bruk av referanserenten.⁽²⁸⁾

Bruk av enkeltpremier i garantiordninger for SMB

Ettersom statsstøtte som gis i forbindelse med en garantiordning for SMB bare i begrenset omfang vil kunne vri konkurransen, mener EFTAs overvåkningsorgan at dersom en støtteordning bare gjelder garantier

⁽²²⁾ Se kapittelet som det vises til i fotnote 12.

⁽²³⁾ Se nærmere i fotnote 15.

⁽²⁴⁾ For hver risikoklasse kan denne beregningen oppsummeres som forskjellen mellom a) det utestående beløpet som er garantert, multiplisert med risikoklassens risikofaktor (der "risiko" er sannsynligheten for mislighold etter at det er tatt hensyn til administrasjons- og kapitalkostnader), som utgjør markedspremien, og b) eventuelt betalt premie, dvs. (garantisum × risiko) – betalt premie.

⁽²⁵⁾ EUT L 302 av 1.11.2006, s. 29. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 157/2006 (EUT L 89 av 29.3.2007, s. 33, og EØS-tillegget nr. 15 av 29.3.2007, s. 26).

⁽²⁶⁾ Dette omfatter muligheten der "safe harbour"-premier kan settes til 3,8 % for SMB som ikke har en kredithistorie eller en rating basert på balansen, men at den aldri kan være lavere enn premien som ville gjelde for morselskapene.

⁽²⁷⁾ For hver risikoklasse kan denne beregningen oppsummeres som det utestående beløpet som er garantert, multiplisert med forskjellen mellom a) "safe harbour"-premier for den aktuelle risikoklassen og b) premieprosenten som betales, dvs. garantisum × ("safe harbour"-premie – betalt premie).

⁽²⁸⁾ Se nærmere i fotnote 12.

for SMB, der garantibeløpet ligger under EUR 2,5 millioner per foretak som deltar i ordningen, kan Overvåkningsorganet som unntak fra punkt 4.4 godta at støtteintensiteten vurderes for ordningen som sådan, uten at det er nødvendig å vurdere hver enkelt garanti eller risikoklasse innenfor ordningen.⁽²⁹⁾

5 Spørsmålet om statsstøtte i form av garantier er forenlig med EØS-avtalens virkemåte

5.1 Generelt

Statsgarantier som omfattes av virkeområdet for EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 må undersøkes av EFTAs overvåkningsorgan med sikte på å fastslå om de er forenlige med avtalens virkemåte. Før det kan foretas en slik vurdering av støttens forenlighet, må støttemottakerne være kjent.

5.2 Vurdering

Hvorvidt denne støtten er forenlig med EØS-avtalens virkemåte, vil bli undersøkt av EFTAs overvåkningsorgan etter de samme regler som anvendes på andre former for støtte. De kriterier som konkret gjelder ved vurderingen av støttens forenlighet, er klargjort og angitt av EFTAs overvåkningsorgan i retningslinjene for statsstøtte.⁽³⁰⁾ I undersøkelsen vil det særlig bli lagt vekt på støtteintensiteten, særtrekk ved støttemottakerne og de mål som søkes nådd.

5.3 Vilkår

EFTAs overvåkningsorgan vil bare godkjenne garantier dersom innfrielsen er underlagt særlige avtalefestede vilkår, som kan gå så langt som til tvungen konkurserklæring av foretaket som mottar støtte, eller en lignende prosedyre. Disse vilkårene må være avtalt mellom partene på det tidspunkt garantien først blir gitt. Dersom en EFTA-stat ønsker å innfri garantien på andre vilkår enn de som opprinnelig ble avtalt, vil EFTAs overvåkningsorgan anse denne innfrielsen som innføring av ny støtte som må meldes i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3.

6 Rapporter som EFTA-statene skal legge fram for EFTAs overvåkningsorgan

I samsvar med de generelle tilsynsforpliktelsene⁽³¹⁾ og for ytterligere å overvåke nye utviklinger på finansmarkedene, og ettersom verdien av statsgarantier er vanskelig å vurdere og endres over tid, er det viktig å foreta en løpende vurdering, i henhold til EØS-avtalens artikkel 62 nr. 1, av statlige garantiordninger som er godkjent av EFTAs overvåkningsorgan. EFTA-statene skal derfor avlegge rapporter til EFTAs overvåkningsorgan.

Ved garantiordninger som innebærer støtte må disse rapportene framlegges senest ved utgangen av garantiordningens gyldighetsperiode, og ved melding om en endret ordning. EFTAs overvåkningsorgan kan imidlertid i visse tilfeller finne det hensiktsmessig å be om hyppigere rapporter.

Ved garantiordninger der EFTAs overvåkningsorgan ved et vedtak har slått fast at det ikke dreier seg om statsstøtte, og særlig dersom det ikke finnes tidligere pålitelige data om ordningen, kan EFTAs overvåkningsorgan i sitt vedtak anmode om at det framlegges slike rapporter, og dermed fastslå i hvert enkelt tilfelle hvor hyppig rapportene skal avlegges og hva de skal inneholde.

Rapportene bør inneholde minst følgende opplysninger:

- a) antall utstedte garantier og garantibeløpene
- b) antall utestående garantier ved periodens slutt, og garantibeløpene
- c) antall misligholdte garantier og verdien av disse (angitt individuelt) på årsbasis
- d) årlige inntekter:
  - 1) inntekter fra innkrevde premier
  - 2) inntekter fra inndrivning
  - 3) andre inntekter (f.eks. renteinntekter fra innlån eller investeringer)

⁽²⁹⁾ Denne beregningen kan, uansett risikoklasse, oppsummeres som forskjellen mellom a) det utestående beløpet som er garantert, multiplisert med risikoklassens risikofaktor (der "risiko" er sannsynligheten for mislighold etter at det er tatt hensyn til administrasjons- og kapitalkostnader), som utgjør markedspremien, og b) eventuelt betalt premie, dvs. (garantium × risiko) – betalt premie.

⁽³⁰⁾ Se EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte, <http://www.efasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>.

⁽³¹⁾ I særdeleshet som fastsatt ved EFTAs overvåkningsorgans vedtak nr. 195/04/COL av 14.7.2004 (EUT L 139 av 25.5.2006, s. 37, og EØS-tillegget nr. 26 av 25.5.2006, s. 1), sist endret ved Overvåkningsorganets vedtak nr. 789/08/COL av 17.12.2008 (EUT L 340 av 22.12.2010, s. 1, og EØS-tillegget nr. 72 av 22.12.2010, s. 1). Dette vedtaket tilsvarer kommisjonsforordning (EF) nr. 794/2004 av 21. april 2004 om gjennomføring av rådsforordning (EF) nr. 659/1999 om fastsettelse av nærmere regler for anvendelsen av EF-traktatens artikkel 9 (EUT L 140 av 30.4.2004, s. 1), sist endret ved forordning (EF) nr. 271/2008 (EUT L 82 av 25.3.2008, s. 1). Kommisjonsforordning (EF) nr. 794/2004 ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 123/2005 om endring av EØS-avtalens vedlegg XV og protokoll 26 (EUT L 339 av 22.12.2005, s. 32 og EØS-tillegget nr. 66 av 22.12.2005, s. 18).

- e) årlige kostnader:
  - 1) administrasjonskostnader
  - 2) kompensasjon for utbetalte garantier
- f) årlig overskudd eller underskudd (forskjell mellom inntekter og kostnader)
- g) akkumulert overskudd eller underskudd siden ordningens begynnelse⁽³²⁾

Ved individuelle garantier bør de aktuelle opplysningene, hovedsakelig de som er nevnt i bokstav d)–g), rapporteres tilsvarende.

EFTAs overvåkningsorgan gjør EFTA-statene oppmerksomme på at korrekt innrapportering på et senere tidspunkt under alle omstendigheter forutsetter at de nødvendige opplysningene er samlet inn riktig fra ordningen begynte, og at de er samlet inn på årsbasis.

Videre gjøres EFTA-statene oppmerksomme på at EFTAs overvåkningsorgan ved garantier som gis individuelt eller under en støtteordning, som ikke omfatter statsstøtte og som ikke er omfattet av plikten til forhåndsmelding, likevel kan måtte kontrollere at garantien eller ordningen ikke innebærer støtteelementer, eksempelvis som følge av en klage. I slike tilfeller vil EFTAs overvåkningsorgan be om opplysninger som svarer til det som er angitt ovenfor om opplysninger EFTA-statene skal rapportere.

Dersom det allerede foreligger innberetningsplikt i henhold til gruppeunntaksforordninger, retningslinjer eller rammebestemmelser på statsstøtteområdet, vil disse særlige rapportene tre i stedet for rapportene om garantier som skal framlegges i henhold til rapporteringsplikten for garantier som er fastsatt her, såfremt de inneholder opplysningene som er angitt ovenfor.

7 Gjennomføringstiltak

EFTAs overvåkningsorgan oppfordrer EFTA-statene til å tilpasse sine eksisterende garantiordninger til bestemmelsene i dette kapittelet innen 1. januar 2010, så langt det gjelder nye garantier.

⁽³²⁾ Dersom ordningen har vært aktiv i mer enn ti år, trenger data om overskudd eller underskudd bare gis for de ti siste årene.

VEDLEGG III

Retningslinjer for statsstøtte til jernbaneforetak⁽¹⁾**1 Innledning****1.1 Generell bakgrunn: jernbanesektoren**

- 1) Jernbanen har enestående fordeler: det er en transportform som er sikker og ikke forurensrer. Jernbanetransport har derfor stort potensial til å bidra til utviklingen av bærekraftig transport i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.
- 2) Kommissjonens hvitbok om en europeisk transportpolitikk for 2010⁽²⁾ og midtveisevalueringen av denne⁽³⁾ legger vekt på den store betydningen av en dynamisk jernbanesektor for å etablere et effektivt, sikkert og rent transportsystem for gods og personer, et system som bidrar til å etablere et europeisk indre marked med varig velstand. Den rådgivende komité for EØS understreker i resolusjonen og rapporten om "En ambisøs transportpolitikk"⁽⁴⁾ ytterligere betydningen av en slik dynamisk jernbanesektor for EØS. Problemet med for tett trafikk på veiene i byer og visse områder av EØS, behovet for å møte utfordringene som klimaendringene innebærer, og økningen i drivstoffprisene, viser hvor viktig det er å stimulere utviklingen av jernbanetransport. I denne sammenheng vises det til at den felles transportpolitikken også skal innfri miljømålene som er fastsatt i EØS-avtalen⁽⁵⁾ og traktaten om opprettelse av De europeiske fellesskap⁽⁶⁾.
- 3) Til tross for dette har jernbanesektoren i Europa et imageproblem, og opplevde vedvarende nedgang fra 1960-tallet til slutten av 1990-tallet. Både gods- og passasjertrafikken har falt relativt sett, sammenliknet med andre transportformer. Godstrafikken med jernbane har falt også i absolutte tall: godsmengden transportert med jernbane var høyere i 1970 enn i 2000. De tradisjonelle jernbaneforetakene var ikke i stand til å tilby den pålitelighet og punktlighet kundene forventet, noe som førte til at trafikk er blitt overført til andre transportformer, særlig veitransport.⁽⁷⁾ Selv om passasjertransporten med jernbane har økt målt i absolutte tall, er økningen også svært begrenset sammenliknet med den som har funnet sted innen vei- og lufttransport.⁽⁸⁾
- 4) Denne tendensen virker å ha snudd i senere tid⁽⁹⁾, men veien til en solid og konkurransedyktig jernbanesektor er fortsatt lang. Særlig når det gjelder godstransport med jernbane er det fortsatt betydelige vansker som krever offentlige inngrep.⁽¹⁰⁾
- 5) Den forholdsmessige nedgangen i jernbanesektoren i Europa skyldes i høy grad den måten transporttilbudet historisk sett har blitt organisert på, nemlig først og fremst ut fra nasjonale og monopolistiske modeller.
- 6) Først og fremst har jernbaneforetakene, ettersom det ikke har vært konkurranse på de nasjonale jernbanenettene, ikke hatt noe incentiv til å redusere driftskostnadene og utvikle nye tjenester. Driftsaktivitetene har ikke brakt tilstrekkelige inntekter til å dekke alle nødvendige kostnader og investeringer. Disse nødvendige investeringene ble ikke alltid gjort, og noen ganger tvang EØS-statene nasjonale jernbaneforetak til å investere til tross for at de ikke var i stand til å finansiere investeringene tilstrekkelig med egne midler. Dette har medført at selskapene kom i stor gjeld, noe som i seg selv har hatt en negativ innflytelse på deres utvikling.
- 7) Videre har utviklingen av jernbanetransporten i Europa blitt begrenset av en mangel på standardisering og samtrafikkveie i nettverkene, mens vei- og lufttransportørene har utviklet en lang rekke internasjonale tjenester. EØS har arvet en brokete blanding av nasjonale jernbanenett med til dels forskjellig sporvidde og uforenlige signal- og sikkerhetssystemer, slik at jernbaneforetakene ikke har mulighet til å utnytte de

⁽¹⁾ Dette kapittelet tilsvarer Fellesskapets retningslinjer for statsstøtte til jernbaneforetak, offentliggjort i EUT C 184 av 22.7.2008, s. 13.

⁽²⁾ COM (2001) 370 av 12.9.2001, s. 18.

⁽³⁾ Melding fra Kommissjonen: "Keep Europe moving – Sustainable mobility for our continent – Mid-term review of the Transport White Paper", COM (2006) 314, 22.6.2006, s. 21.

⁽⁴⁾ Tilgjengelig på EFTAs nettsider: <http://www.efta.int/advisory-bodies/consultative-committee.aspx>

⁽⁵⁾ Niende innledende betraktning i fortalet til EØS-avtalen anerkjenner at avtalepartene er bestemt på å bevare, verne og forbedre miljøets kvalitet og sikre en forsiktig og fornuftig utnyttelse av naturressursene, særlig på grunnlag av prinsippet om en bærekraftig utvikling samt føre var-prinsippet og prinsippet om forebyggende tiltak. I henhold til EØS-avtalens artikkel 1 skal partene strebe mot nærmere samarbeid om miljøspørsmål. EØS-avtalens artikkel 73 fastsetter at avtalepartene blant annet skal ha som mål å "bevare, verne og forbedre miljøets kvalitet" ved sine handlinger innenfor området til de fire friheter. Videre oppmuntrer EØS-avtalens artikkel 78 avtalepartene til å styrke og utvide samarbeidet innenfor rammene av Fellesskapets virksomhet, blant annet på miljøområdet.

⁽⁶⁾ EF-traktatens artikkel 2 fastsetter som ett av hovedmålene for Fellesskapet å fremme en "bærekraftig og ikke-inflasjonsdrivende vekst" med et høyt nivå for miljøvern. Disse bestemmelsene suppleres av konkrete mål i artikkel 174, som fastsetter at Fellesskapets politikk på miljøområdet særlig skal bidra til bevaring, vern og forbedring av miljøets kvalitet. Traktatens artikkel 6 fastsetter at "Miljøvernkrav må tas med ved fastleggningen og gjennomføringen av Fellesskapets politikk og virksomhet omhandlet i artikkel 3, særlig med sikte på å fremme bærekraftig utvikling."

⁽⁷⁾ I EU økte godstransport med jernbane (uttrykt i tonn-kilometer) med gjennomsnittlig 0,9 % årlig fra 1995 til 2005, mens veitransport økte med gjennomsnittlig 3,3 % årlig i det samme tidsrommet (kilde: Eurostat).

⁽⁸⁾ I EU økte passasjertransport med jernbane (uttrykt i passasjer-kilometer) med gjennomsnittlig 0,9 % årlig fra 1995 til 2004, mens veitransport med privatbil økte med gjennomsnittlig 1,8 % årlig i det samme tidsrommet (kilde: Eurostat).

⁽⁹⁾ Siden 2002, særlig i de landene som har åpnet opp markedene for konkurranse. I 2006 var det en vekst på 3,7 % i godstransporten og 3 % i passasjertransporten. Denne forbedringen ventes å fortsette i 2007.

⁽¹⁰⁾ Melding fra Kommissjonen: "Towards a rail network giving priority to freight" (SEC(2007) 1322, SEC(2007) 1324 og SEC(2007) 1325, 18.10.2007).

stordriftsfordelene som ville ligge i å utforme infrastruktur og rullende materiell til ett stort indre marked i stedet for 27⁽¹¹⁾ nasjonale markeder.

- 8) EØS-politikken på jernbaneområdet sikter mot å gi ny liv til jernbanesektoren på tre forskjellige måter:
- gradvis innføring av vilkår som fremmer konkurransen på markedene for jernbanetransport
  - fremme standardisering og teknisk harmonisering av de europeiske jernbanene med henblikk på å nå fram til fullstendig samtrafikkevne på europeisk nivå
  - gi økonomisk støtte på EØS-nivå (gjennom TEN-T-programmet og fra strukturfondene).
- 9) EØS har dermed gradvis åpnet opp markedet for jernbanetransport for konkurranse. En innledende liberaliseringspakke ble vedtatt i 2001 og omfattet europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/12/EF av 26. februar 2001 om endring av rådsdirektiv 91/440/EØF om utvikling av Fellesskapets jernbaner⁽¹²⁾, europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/13/EF av 26. februar 2001 om endring av rådsdirektiv 95/18/EF om lisenser til jernbaneforetak⁽¹³⁾ og europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/14/EF om fordeling av jernbaneinfrastrukturkapasitet, innkreving av avgifter for bruk av jernbaneinfrastruktur og sikkerhetsertifisering⁽¹⁴⁾. Denne pakken ble fulgt opp av en andre pakke i 2004, der de viktigste tiltakene var europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 881/2004 av 29. april 2004 om opprettelse av et europeisk jernbanebyrå⁽¹⁵⁾, europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/49/EF av 29. april 2004 om sikkerhet på Fellesskapets jernbaner og om endring av rådsdirektiv 95/18/EF om lisenser til jernbaneforetak og direktiv 2001/14/EF om fordeling av jernbaneinfrastrukturkapasitet, innkreving av avgifter for bruk av jernbaneinfrastruktur og sikkerhetsertifisering⁽¹⁶⁾, europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/50/EF av 29. april 2004 om endring av rådsdirektiv 96/48/EF om samtrafikkevnen i det transeuropeiske jernbanesystem for høyhastighetstog og europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/16/EF om samtrafikkevnen til det transeuropeiske jernbanesystem for konvensjonelle tog⁽¹⁷⁾ og europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/51/EF av 29. april 2004 om endring av rådsdirektiv 91/440/EØF om utvikling av Fellesskapets jernbaner⁽¹⁸⁾. En tredje pakke ble vedtatt i 2007 og omfattet europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1370/2007 av 23. oktober 2007 om offentlig persontransport med jernbane og på vei og om oppheving av rådsforordning (EØF) nr. 1191/69 og 1107/70⁽¹⁹⁾, europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1371/2007 av 23. oktober 2007 om jernbanepassasjerers rettigheter og forpliktelser⁽²⁰⁾, europaparlaments- og rådsdirektiv (EF) 2007/58/EF av 23. oktober 2007 om endring av rådsdirektiv 91/440/EØF om utvikling av Fellesskapets jernbaner og direktiv 2001/14/EF om fordeling av jernbaneinfrastrukturkapasitet og innkreving av avgifter for bruk av jernbaneinfrastruktur⁽²¹⁾ og europaparlaments- og rådsdirektiv 2007/59/EF av 23. oktober 2007 om sertifisering av togførere som fører lokomotiver og tog på jernbanenettet i Fellesskapet⁽²²⁾. Markedet for godstransport ble åpnet for konkurranse 15. mars 2003 på det transeuropeiske godstransportnettet, deretter den 1. januar 2006 for internasjonal godstransport, og 1. januar 2007 for jernbanekabotasje. Den tredje jernbanepakken fastsetter 1. januar 2010 som datoen der internasjonal passasjertransport skal åpnes for konkurranse. Enkelte EØS-stater, som Storbritannia, Tyskland, Nederland og Italia, har allerede (delvis) åpnet opp sine innenlandske markeder for passasjertransport.

⁽¹¹⁾ Island, Malta og Kypros har ikke jernbanenett.

⁽¹²⁾ EFT L 75 av 15.3.2001, s. 1.

⁽¹³⁾ EFT L 75 av 15.3.2001, s. 26.

⁽¹⁴⁾ EFT L 75 av 15.3.2001, s. 29. Direktivet ble sist endret ved direktiv 2007/58/EF (EUT L 315 av 3.12.2007, s. 44), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 33/2009 av 17. mars 2009 (EUT L 130 av 28.5.2009, s. 27, og EØS-tillegget nr. 28 av 28.5.2009, s. 25). Direktiv 2001/12/EF, 2001/13/EF og 2001/14/EF ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 118/2001 av 28. september 2001 (EFT L 322 av 6.12.2001, s. 32, og EØS-tillegget nr. 60 av 6.12.2001, s. 29). Denne beslutningen endret EØS-komiteens beslutning nr. 7/94 av 21. mars 1994 om innlemming av rådsdirektiv 91/440/EØF (EFT L 160 av 28.6.1994, s. 1, og EØS-tillegget nr. 17 av 28.6.1994, s. 1) og EØS-komiteens beslutning nr. 71/95 av 15. desember 1995 om innlemming av rådsdirektiv 95/18/EF (EFT L 57 av 7.3.1996, s. 37, og EØS-tillegget nr. 11 av 7.3.1996, s. 14).

⁽¹⁵⁾ EUT L 164 av 30.4.2004, s. 1. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 82/2005 av 10. juni 2005 (EUT L 268 av 13.10.2005, s. 13, og EØS-tillegget nr. 52 av 13.10.2005, s. 7).

⁽¹⁶⁾ EUT L 164 av 30.4.2004, s. 44.

⁽¹⁷⁾ EUT L 164 av 30.4.2004, s. 114.

⁽¹⁸⁾ EUT L 164 av 30.4.2004, s. 164. Direktiv 2004/49/EF, 2004/50/EF og 2004/51/EF ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 151/2004 av 29. oktober 2004 (EUT L 102 av 21.4.2005, s. 27, og EØS-tillegget nr. 20 av 21.4.2005, s. 17). Denne beslutningen endret EØS-komiteens beslutning nr. 71/95 av 15. desember 1995 om innlemming av rådsdirektiv 95/18/EF (EFT L 57 av 7.3.1996, s. 37, og EØS-tillegget nr. 11 av 7.3.1996, s. 14), EØS-komiteens beslutning nr. 118/2001 av 28. september 2001 om innlemming av direktiv 2001/12/EF, 2001/13/EF og 2001/14/EF (EFT L 322 av 6.12.2001, s. 32, og EØS-tillegget nr. 60 av 6.12.2001, s. 29), EØS-komiteens beslutning nr. 25/97 av 30. april 1997 om innlemming av direktiv 96/48/EF (EFT L 242 av 4.9.1997, s. 74, og EØS-tillegget nr. 37 av 4.9.1997, s. 74), EØS-komiteens beslutning nr. 16/2002 av 1. mars 2002 om innlemming av direktiv 2001/16/EF (EFT L 110 av 25.4.2002, s. 11, og EØS-tillegget nr. 21 av 25.4.2002, s. 8) og EØS-komiteens beslutning nr. 7/94 av 21. mars 1994 om innlemming av rådsdirektiv 91/440/EØF (EFT L 160 av 28.6.1994, s. 1, og EØS-tillegget nr. 17 av 28.6.1994, s. 1).

⁽¹⁹⁾ EUT L 315 av 3.12.2007, s. 1. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 85/2008 av 2. juli 2008 (EUT L 280 av 23.10.2008, s. 20, og EØS-tillegget nr. 64 av 23.10.2008, s. 13).

⁽²⁰⁾ EUT L 315 av 3.12.2007, s. 14. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 90/2010 av 2. juli 2010 (EUT L 277 av 21.10.2010, s. 43, og EØS-tillegget nr. 59 av 21.10.2010, s. 12).

⁽²¹⁾ EUT L 315 av 3.12.2007, s. 44. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 33/2009 av 17. mars 2009 (EUT L 130 av 28.5.2009, s. 27, og EØS-tillegget nr. 28 av 28.5.2009, s. 25).

⁽²²⁾ EUT L 315 av 3.12.2007, s. 51. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 12/2009 av 5. februar 2009 (EUT L 73 av 19.3.2009, s. 47, og EØS-tillegget nr. 16 av 19.3.2009, s. 18).

- 10) De aktuelle bestemmelsene i rådsdirektiv 91/440/EØF om utvikling av Fellesskapets jernbaner⁽²³⁾ fastsatte en ny institusjonell og organisatorisk ramme for aktorene i jernbanesektoren, som innebærer
- regnskapsmessig og organisatorisk skille mellom jernbaneforetakene⁽²⁴⁾ og infrastrukturforvalterne⁽²⁵⁾
  - uavhengig drift av jernbaneforetakene
  - drift av jernbaneforetakene i henhold til prinsippene som gjelder for kommersielle foretak
  - økonomisk likevekt for jernbaneforetakene i henhold til en sunn forretningsplan
  - at EØS-statenes finansielle tiltak må være i samsvar med statsstøttereglene.⁽²⁶⁾
- 11) Parallelt med denne liberaliseringen har Kommisjonen og EØS-komiteen på et annet nivå arbeidet for å fremme samtrafikkvevnen mellom de europeiske jernbanesystemene. Denne innsatsen er blitt ledsaget av EØS-initiativer for å forbedre sikkerhetsnivået innenfor jernbanesektoren.⁽²⁷⁾
- 12) Det tredje innsatsnivået for offentlige inngrep til fordel for jernbanesektoren gjelder økonomisk støtte. Kommisjonen anser at slik støtte kan være berettiget i noen tilfeller med tanke på de betydelige omstillingskostnadene i denne sektoren.
- 13) Videre merker Kommisjonen seg at det allerede har vært betydelige tilskudd av offentlige midler til jernbanesektoren.
- 14) Statsstøtte til jernbanesektoren kan bare godkjennes dersom den bidrar til gjennomføringen av et integrert EØS-marked som er åpent for konkurranse og har samtrafikkvevne, og til EØS-målene når det gjelder bærekraftig mobilitet. Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan vil i den sammenheng sørge for at den økonomiske støtten fra det offentlige ikke fører til konkurransevridninger som er i strid med felles interesser. I visse tilfeller kan Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan kunne kreve at EØS-statene gir tilsagn om å fremme felles mål i EØS for å godkjenne støtten.

1.2 Retningslinjenes formål og anvendelsesområde

- 15) Formålet med disse retningslinjene er å gi veiledning om i hvilken grad statsstøtte til jernbaneforetak, slik dette er definert i direktiv 91/440/EØF og i sammenheng som beskrives ovenfor, er forenlig med EØS-avtalen. Kapittel 3 gjelder også for foretak som gjennomfører passasjertrafikk i by-, forstads- og regiontrafikk. Retningslinjene er særlig basert på prinsippene som Fellesskapets lovgivere har fastsatt i de tre etterfølgende jernbanepakken. Formålet er bedret åpenhet og innsyn i offentlig finansiering, og bedret rettsikkerhet når det gjelder statsstøttereglene i forbindelse med åpningen av EØS-markedene. Disse retningslinjene vedrører ikke offentlig finansiering av infrastrukturforvaltere.
- 16) EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 fastsetter at i prinsippet enhver støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene som truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, vil være uforenlig med det felles markedet i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom EØS-statene. Slik statsstøtte kan imidlertid i enkelte tilfeller være berettiget av hensyn til EØS-statenes felles interesse. En del slike tilfeller er anført i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 og gjelder for transportsektoren på samme måte som for andre økonomiske sektorer.
- 17) Videre fastsetter EØS-avtalens artikkel 49 at støtten er forenlig med EØS-avtalen dersom den "motsvarer behovet for en samordning av transportvirksomheten eller utgjør godtgjøring for visse forpliktelser som har sammenheng med begrepet offentlig tjeneste". Denne artikkelen utgjør en *lex specialis* i forhold til EØS-avtalens generelle oppbygning. På bakgrunn av den tilsvarende artikkel 73 i EF-traktaten har fellesskapets lovgivere vedtatt to tekster som er spesifikke for transportsektoren: rådsforordning (EØF) nr. 1191/69 av 26. juni 1969 om medlemsstaters tiltak i forbindelse med forpliktelser som har sammenheng med begrepet offentlig tjenesteytelse innen transport med jernbane, på vei og innlands vannvei⁽²⁸⁾ og rådsforordning (EØF) nr. 1107/70 av 4. juni 1970 om støtte til transport med jernbane, på vei og innlands vannvei⁽²⁹⁾. Rådsforordning (EØF) nr. 1192/69 av 26. juni 1969 om felles regler for standardisering av jernbaneforetaks regnskaper⁽³⁰⁾ fastsetter også at medlemsstatene kan bevilge jernbaneforetakene en viss kompensasjon⁽³¹⁾.

⁽²³⁾ EFT L 237 av 24.8.1991, s. 25. Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 7/94 av 21. mars 1994. Direktivet som sist endret ved direktiv 2007/58/EF.

⁽²⁴⁾ Direktiv 91/440/EØF artikkel 3 definerer et jernbaneforetak som "ethvert privat eller offentlig foretak hvis hovedvirksomhet er transport av gods og/eller passasjerer med jernbane, og der foretaket forplikter seg til å sørge for trekraften; dette omfatter også foretak som tilbyr bare trekraft."

⁽²⁵⁾ Direktiv 91/440/EØF artikkel 3 definerer infrastrukturforvaltere som "ethvert offentlig organ eller foretak som er ansvarlig særlig for å opprette og vedlikeholde jernbaneinfrastrukturen. Dette kan også omfatte forvaltning av kontroll- og sikkerhetssystemer for infrastrukturen. Infrastrukturforvaltningens funksjoner med hensyn til et jernbanenett eller en del av et jernbanenett kan tildeles forskjellige organer eller foretak."

⁽²⁶⁾ Direktiv 91/440/EEC artikkel 9 nr. 3 lyder: "Støtte som medlemsstatene yter til avvikling av den gjeld som er omhandlet i denne artikkel, skal ytes i henhold til traktatens artikkel 73, 87 og 88."

⁽²⁷⁾ I særdeleshet direktiv 2004/49/EF, innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 151/2004 av 29. oktober 2004.

⁽²⁸⁾ EFT L 156 av 28.6.1969, s. 1. Forordningen sist endret ved forordning (EØF) nr. 1893/91 (EFT L 169 av 29.6.1991, s. 1).

⁽²⁹⁾ EFT L 130 av 15.6.1970, s. 1.

⁽³⁰⁾ EFT L 156 av 28.6.1969, s. 8. Forordningen sist endret ved forordning (EF) nr. 1791/2006 (EUT L 363 av 20.12.2006, s. 1).

⁽³¹⁾ Disse tre forordningene var del av EØS-avtalen fra inngåelsen.

- 18) Forordning (EØF) nr. 1107/70 artikkel 3 fastsetter at EØS-statene bare skal treffe samordningstiltak eller pålegge forpliktelser i forbindelse med offentlig tjenesteytelse, når tiltakene og forpliktelsene i henhold til EØS-avtalens artikkel 49 medfører tildeling av støtte, i de tilfeller som er fastsatt i den aktuelle forordningen, og med forbehold for bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1191/69 og (EØF) nr. 1192/69. Det følger av EF-domstolens dom i Altmark-saken⁽³²⁾ at statsstøtte som ikke kan godkjennes på grunnlag av forordning (EØF) nr. 1107/70, (EØF) nr. 1191/69 eller (EØF) nr. 1192/69 ikke kan anses som forenlig på grunnlag av EF-traktatens artikkel 73⁽³³⁾. Videre minnes det om at vederlag for offentlig tjeneste som ikke overholder bestemmelsene som er avledet av EØS-avtalens artikkel 49, ikke kan erklæres forenlige med det felles marked på grunnlag av artikkel 59 nr. 2 eller noen annen bestemmelse i EØS-avtalen.⁽³⁴⁾
- 19) Forordning (EF) nr. 1370/2007 ("forordning om offentlig persontransport")⁽³⁵⁾, som trer i kraft 3. desember 2009 og som opphever forordning (EØF) nr. 1191/69 og (EØF) nr. 1107/70, vil etablere en ny rettslig ramme. Som følge av dette er aspekter knyttet til vederlag for offentlig tjeneste ikke omfattet av disse retningslinjene.
- 20) Etter ikrafttredelsen av forordning (EF) nr. 1370/2007 kommer EØS-avtalens artikkel 49 til å få direkte anvendelse som rettslig grunnlag for å fastslå forenligheten av støtte som ikke omfattes av forordningen om offentlig persontransport, og særlig støtte til samordning av godstransport. Det bør derfor utarbeides en generell tolkning for å vurdere forenligheten av støtte med henblikk på samordning med EØS-avtalens artikkel 49. Formålet med disse retningslinjene er særlig å fastsette kriterier for denne undersøkelsen, og grenser for støtteintensiteten. Med bakgrunn av ordlyden i artikkel 49 må EFTAs overvåkningsorgan likevel gjøre det mulig for EFTA-statene å vise, i de tilfellene der det er aktuelt, at tiltak som overskrider de fastsatte grensene, er nødvendige og forholdsmessige.
- 21) Disse retningslinjene gjelder anvendelsen av EØS-avtalens artikkel 49 og 61 og gjennomføringen av disse med henblikk på offentlig finansiering av jernbaneforetak i henhold til direktiv 91/440/EØF. De behandler følgende aspekter: offentlig finansiering av jernbaneforetak ved hjelp av infrastrukturfinansiering (kapittel 2), støtte til innkjøp og modernisering av rullende materiell (kapittel 3), ettergivelse av gjeld fra statens side med henblikk på finansiell sanering av jernbaneforetak (kapittel 4), støtte til omstrukturering av jernbaneforetak (kapittel 5), støtte til samordning av transport (kapittel 6) og statsgarantier til jernbaneforetak (kapittel 7). Disse retningslinjene behandler imidlertid ikke reglene for anvendelse av forordningen om offentlig persontransport, der verken Kommissjonen eller EFTAs overvåkningsorgan hittil har utarbeidet noen beslutningspraksis.⁽³⁶⁾

2 Offentlig finansiering av jernbaneforetak ved hjelp av infrastrukturfinansiering

- 22) Jernbaneinfrastruktur spiller en viktig rolle for utviklingen av jernbanesektoren i Europa. Enten det gjelder samtrafikkvegne, sikkerhet eller utviklingen av høyhastighetsnett, må det foretas betydelige investeringer i denne sektoren.⁽³⁷⁾
- 23) Disse retningslinjene gjelder bare jernbaneforetak. Formålet er derfor ikke å definere de rettslige rammene som gjelder for offentlig finansiering av infrastruktur, sett i lys av reglene om statsstøtte. Dette kapitlet undersøker bare de virkningene offentlig finansiering av infrastruktur har for jernbaneforetak.
- 24) Offentlig finansiering av infrastrukturutvikling kan også gi en indirekte fordel for jernbaneforetak, og dermed utgjøre støtte. I henhold til Europadomstolens rettspraksis skal det vurderes om infrastrukturtiltaket har en økonomisk virkning som innebærer en reduksjon av kostnadene som normalt måtte dekkes over jernbaneforetakets budsjett.⁽³⁸⁾ For at det skal være tilfelle, må det være tale om en selektiv fordel som favoriserer de aktuelle foretakene, der denne fordelene har utspring i den aktuelle infrastrukturfinansieringen.⁽³⁹⁾
- 25) Dersom bruken av infrastrukturen er åpen for alle potensielle brukere på en likeverdig og ikke-diskriminerende måte, og adgangen til infrastrukturen faktureres på et nivå som er i samsvar med EØS-retten

⁽³²⁾ EF-domstolens dom 24. juli 2003, sak C-280/00 *Altmark Trans GmbH og Regierungspräsidium Magdeburg mot Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH ("Altmark")* [2003] saml. I-7747.

⁽³³⁾ Dom i saken *Altmark*, nr. 107.

⁽³⁴⁾ Se i den sammenheng innledende betraktning 17 i kommisjonsvedtak av 28. november 2005 om anvendelsen av EF-traktatens artikkel 86 nr. 2 på statsstøtte i form av kompensasjon for offentlig tjenesteytelse til visse foretak som er blitt tillagt oppgaven å utføre tjenester av allmenn økonomisk betydning (EUT L 312 av 29.11.2005, s. 67). Dette vedtaket er innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 91/2006 av 7. juli 2006 (EUT L 286 av 19.10.2006, s. 31, og EØS-tillegget nr. 52 av 19.10.2006, s. 24). EF-traktatens artikkel 86 nr. 2 tilsvarer EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2.

⁽³⁵⁾ Innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 85/2008 av 4. juli 2008 (EUT L 280 av 23.10.2008, s. 20, og EØS-tillegget nr. 64 av 23.10.2008, s. 13).

⁽³⁶⁾ De berører heller ikke anvendelsen av forordning (EØF) nr. 1192/69. Denne forordningen utgjorde del av EØS-avtalen fra inngåelsen.

⁽³⁷⁾ Melding fra Kommissjonen: "Keep Europe moving – Sustainable mobility for our continent – Mid-term review of the Transport White Paper". Se også resolusjon og rapport fra Den rådgivende komité for EØS om "En ambisiøs transportpolitikk".

⁽³⁸⁾ EF-domstolens dom av 13. juni 2002, sak C-382/99 *Nederland mot Kommissjonen* [2002] saml. I-5163.

⁽³⁹⁾ EF-domstolens dom av 19. september 2000, sak C-156/98 *Tyskland mot Kommissjonen* [2000] saml. I-6857.

(direktiv 2001/14/EF), er det generelt Kommissjonens og EFTAs overvåkningsorgans oppfatning at offentlig finansiering av infrastruktur ikke utgjør statsstøtte til jernbaneforetak.⁽⁴⁰⁾

- 26) EFTAs overvåkningsorgan påpeker at dersom offentlig finansiering av jernbaneinfrastruktur utgjør statsstøtte til ett eller flere jernbaneforetak, kan støtten eventuelt godkjennes, eksempelvis på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 49, dersom den aktuelle infrastrukturen møter behovet for koordinering av transport. I den forbindelse er disse retningslinjenes kapittel 6 et egnet referansepunkt for å bedømme støttens forenlighet.

3 Støtte til innkjøp og modernisering av rullende materiell

3.1 Formål

- 27) Parken av lokomotiver og vogner som brukes til passasjertransport er foreldet og i noen tilfeller utslitt, særlig i de nye EU-medlemslandene. I 2005 var 70 % av lokomotivene (diesel og elektriske) og 65 % av vognene i EU-25 og Norge over 20 år gamle.⁽⁴¹⁾ Om man bare ser på medlemslandene som ble med i Den europeiske union i 2004, var 82 % av lokomotivene og 62 % av vognene mer enn 20 år gamle i 2005.⁽⁴²⁾ I henhold til de opplysninger Kommissjonen har, anslår den at den årlige fornyelsesgraden for materiellet er ca. 1 %.
- 28) Denne utviklingen gjenspeiler naturligvis de generelle problemene i jernbanesektoren, som innebærer at jernbaneforetakene har redusert incentiv og kapasitet til å investere i modernisering og/eller fornyelse av sitt rullende materiell. Slike investeringer er imidlertid uunnværlige for å sikre jernbanetransportens konkurranseevne i forhold til andre transportformer som forurenser mer eller medfører høyere eksterne kostnader. Det er også nødvendig for å begrense jernbanetransportens miljøvirkning, særlig ved å redusere støyen den forårsaker, og forbedre sikkerheten. Endelig forutsetter en forbedring av samtrafikkvevnen mellom nasjonale nett tilpasninger av eksisterende materiell for å kunne opprettholde et sammenhengende system.
- 29) Sett i lys av det ovenstående kan støtte til innkjøp og fornyelse av rullende materiell i visse tilfeller bidra til å oppfylle forskjellige mål av felles interesse, og derfor anses som forenlig med EØS-avtalen.
- 30) Formålet med dette kapittel er å definere under hvilke forhold EFTAs overvåkningsorgan skal gjennomføre en slik vurdering av forenligheten.

3.2 Forenlighet

- 31) Ved vurderingen av forenlighet må det tas hensyn til det mål av felles interesse som støtten bidrar til.
- 32) EFTAs overvåkningsorgan anser at det i prinsippet kan tas tilstrekkelig hensyn til behovet for å modernisere rullende materiell enten i forbindelse med de generelle statsstøttereglene, eller ved å anvende EØS-avtalens artikkel 49 når støtten utgjør støtte til samordning av transport (jf. kapittel 6).
- 33) Ved undersøkelsen av forenligheten til støtte til rullende materiell anvender EFTAs overvåkningsorgan derfor generelt de kriterier som er fastsatt for hver av de følgende støttekategoriene i disse retningslinjene eller andre relevante dokumenter:
- støtte til samordning av transport⁽⁴³⁾
  - støtte til omstrukturering av jernbaneforetak⁽⁴⁴⁾
  - støtte til små og mellomstore bedrifter⁽⁴⁵⁾

⁽⁴⁰⁾ Kommissjonsvedtak av 7. juni 2006, N 478/2004, Statsgaranti til Córás Iompair Éireann (CIÉ) til lån av kapital til infrastrukturinvesteringer, EUT C 209 av 31.8.2006, s. 8; vedtak av 8. mars 2006, N 284/2005, Irland – Regionalt bredbåndprogram, EUT C 207 av 30.8.2006, s. 3, nr. 34; og følgende vedtak: vedtak 2003/227/EF av 2. august 2002 om forskjellige tiltak og statsstøtte gitt av Spania til "Terra Mítica SA", en temapark nær Benidorm (Alicante) (EUT L 91 av 8.4.2003, s. 23), nr. 64; vedtak av 20. april 2005, N 355/2004 PPP, Belgia – Offentlig/privat samarbeid for tunnel under Krijgsbaan i Deurne; utvikling av industriområder og drift av Antwerpen lufthavn (EUT C 176 av 16.7.2005, s. 11), nr. 34; vedtak av 11. desember 2001, N 550/2001, Belgia – Offentlig/privat samarbeid for laste- og losseanlegg (EFT C 24 av 26.1.2002, s. 2), nr. 24; vedtak av 20. desember 2001, N 649/2001, Det forente kongerike – Freight Facilities Grant (EFT C 45 av 19.2.2002, s. 2), nr. 45; vedtak av 17. juli 2002, N 356/2002, Det forente kongerike – Network Rail (EFT C 232 av 28.9.2002, s. 2), nr. 70; N 511/1995 Jaguar Cars Ltd. Se også Kommissjonens retningslinjer om anvendelsen av EF-traktatens artikkel 92 og 93 og EØS-avtalens artikkel 61 på statsstøtte i luftfartssektoren (EFT C 350 av 10.12.1994, s. 5), nr. 12 samt tilsvarende retningslinjer vedtatt av EFTAs overvåkningsorgan gjennom vedtak nr. 124/95/COL av 6. desember 1995 (EFT L 124 av 23.5.1996, s. 41, og EØS-tillegget nr. 23 av 23.5.1996, s. 104); hvitboken "Fair Payment for Infrastructure use" (COM(1998) 466 final, nr. 43; melding fra Kommissjonen til Europaparlamentet og Rådet: "Reinforcing Quality Service in Sea Ports: A Key for European Transport" (COM(2001) 35 endelig, s. 11.

⁽⁴¹⁾ Kilde: UIC rullende materiell i EU-25 + Norge (2005).

⁽⁴²⁾ Kilde: CER (2005).

⁽⁴³⁾ Se kapittel 6.

⁽⁴⁴⁾ Se kapittel 5, se også EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter, innført ved vedtak nr. 305/04/COL av 1. desember 2004 (EUT L 97 av 15.4.2005, s. 41, og EØS-tillegget nr. 21 av 28.4.2005, s. 1). Se også Fellesskapets tilsvarende retningslinjer (EUT C 244 av 1.10.2004, s. 2).

⁽⁴⁵⁾ Kommissjonsforordning (EF) nr. 70/2001 av 12. januar 2001 om anvendelse av EF-traktatens artikkel 87 og 88 på statsstøtte til små og mellomstore bedrifter (EFT L 10 av 13.1.2001, s. 33). Forordningen sist endret ved forordning (EF) nr. 1976/2006 (EUT L 368 av 23.12.2006, s. 85). Forordningen ble innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV ved EØS-komiteens beslutning nr. 88/2002 av 25. juni 2002 (EFT L 266 av 3.10.2002, s. 56, og EØS-tillegget nr. 49 av 3.10.2002, s. 42).

- d) støtte til miljøvern⁽⁴⁶⁾
  - e) støtte for å kompensere for kostnader knyttet til forpliktelse til å yte offentlig tjeneste og i forbindelse med avtaler om dette⁽⁴⁷⁾
  - f) regionalstøtte⁽⁴⁸⁾
- 34) Når det gjelder regionalstøtte til innledende investeringer fastsetter retningslinjene for nasjonal regionalstøtte at "i transportsektoren er utgifter til kjøp av transportutstyr (bevegelige eiendeler) ikke berettiget til innledende investeringsstøtte" (nr. 39, fotnote 40). EFTAs overvåkningsorgan finner at det er grunn til å fravike denne regelen når det gjelder *passasjertransport med jernbane*. Dette skyldes de særlige kjennetegnene ved denne transportformen, og særlig det faktum at det rullende materiellet i denne sektoren kan være permanent knyttet til bestemte linjer eller strekninger. Under visse vilkår, som er fastsatt nedenfor, kan derfor kostnadene ved innkjøp av rullende materiell til passasjertransport med jernbane (eller andre former som forstadsbane, tunnelbane eller trikk) regnes som støtteberettigede kostnader i henhold til de aktuelle retningslinjene.⁽⁴⁹⁾ Derimot er kostnadene ved innkjøp av rullende materiell som bare skal brukes til godstransport, ikke støtteberettigede.
- 35) Med utgangspunkt i situasjonen beskrevet i nr. 28 og 29 gjelder dette unntaket for alle investeringer i rullende materiell, enten de gjelder innkjøp eller fornyelse, så lenge materiellet er fast tilknyttet strekninger som regelmessig trafikkerer en støtteberettiget region i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav a) eller en region med lav befolkningstetthet i henhold til retningslinjene for regionalstøtte nr. 69 og 70⁽⁵⁰⁾. I øvrige regioner gjelder unntaket bare innledende investeringsstøtte. For støtte til fornyelse av materiell gjelder unntaket bare dersom alt det rullende materiellet støtten brukes til å modernisere, er mer enn 15 år gammelt.
- 36) For å unngå konkurransevridning som ville være i strid mot felles interesser, anser EFTAs overvåkningsorgan imidlertid at et slikt unntak må være underlagt fire vilkår, som alle må være oppfylt:
- a) Det aktuelle rullende materiellet må utelukkende være tilknyttet persontransporttjenester i by-, forstads- eller regiontrafikk i en bestemt region, eller på en bestemt linje som betjener forskjellige regioner. Med henblikk på disse retningslinjer skal by- og forstadstrafikk forstås som transporttjenester som betjener en bykjerne eller et byområde samt slike tjenester mellom denne bykjernen/dette byområdet og forstedene. Regiontrafikk skal forstås som transporttjenester som har til hensikt å møte transportbehovet til én eller flere regioner. Transporttjenester som betjener flere regioner eller én eller flere EØS-stater kan derfor være omfattet av denne bestemmelsen dersom det kan påvises en virkning på den regionale utviklingen i regionene som betjenes, særlig på grunn av at transporttjenestene er regelmessige. I slike tilfeller kontrollerer EFTAs overvåkningsorgan at støtten ikke hindrer en reell åpning av det internasjonale markedet for passasjertransport og kabotasje etter ikrafttreddelsen av den tredje jernbanepakken.
  - b) Det aktuelle rullende materiellet må forbli utelukkende tilknyttet den aktuelle regionen eller linjen gjennom flere forskjellige regioner som støtten er tildelt for, i minst ti år.
  - c) Det rullende materiellet som erstatter annet materiell må tilfredsstillende de nyeste standarder for samtrafikkvegne, sikkerhet og miljø⁽⁵¹⁾ som gjelder for det aktuelle nettet.
  - d) EFTA-staten må påvise at prosjektet bidrar til en sammenhengende strategi for regional utvikling.
- 37) EFTAs overvåkningsorgan vil sørge for å unngå konkurransevridninger, særlig ved å ta hensyn til ytterligere inntekter som det erstattede rullende materiellet på den aktuelle strekningen kunne gi for foretaket som mottar støtten, eksempelvis gjennom salg til en tredjepart eller bruk på andre markeder. Med dette som formål kan tildelingen av støtte gjøres avhengig av at mottakerforetaket selger alt materiell eller deler av dette som det

⁽⁴⁶⁾ EFTAs overvåkningsorgan vedtok retningslinjer for statsstøtte til miljøvern gjennom vedtak nr. 500/08/COL av 16. juli 2008 (EUT L 144 av 10.6.2010, s. 1, og EØS-tillegget nr. 29 av 10.6.2010, s. 1). Se tilsvarende retningslinjer i Fellesskapet (EUT C 82 av 1.4.2008, s. 1).

⁽⁴⁷⁾ Forordning (EØF) nr. 1191/69 som det refereres til ovenfor, innlemmet i EØS-avtalen fra inngåelsen; europaparlaments- og rådsforordning om offentlig persontransport, referanse ovenfor, innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 85/2008. Det vises særlig til forordningens artikkel 3 nr. 1, som fastsetter at når en vedkommende myndighet beslutter å gi en utvalgt operatør enerett og/eller godtgjøring, uansett art, som vederlag for å utøve forpliktelse til offentlig tjeneste, skal den gjøre dette innenfor rammene av en kontrakt om offentlig tjenesteyting.

⁽⁴⁸⁾ Se nr. 8 i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for nasjonal regionalstøtte 2007–2013, innført ved vedtak 85/06/COL av 6. april 2006 (EUT L 54 av 28.2.2008, s. 1, og EØS-tillegget nr. 11 av 28.2.2008, s. 1). Se tilsvarende retningslinjer i Fellesskapet (EUT C 54 av 4.3.2006, s. 13, nr. 8).

⁽⁴⁹⁾ EFTAs overvåkningsorgan bemerker at avhengig av de konkrete omstendighetene i den aktuelle saken kan dette få tilsvarende anvendelse på kjøretøyer som benyttes til offentlig transport av passasjerer på vei, når slike kjøretøyer innfrir de nyeste fellesskapsstandardene. I slike tilfeller vil EFTAs overvåkningsorgan, med tanke på likebehandling, anvende framgangsmåten som er beskrevet her for rullende jernbanemateriell. EFTAs overvåkningsorgan oppmuntrer EFTA-staten til å støtte de minst forurensende teknologiene ved tildeling av slik støtte, og vil studere i hvilken grad spesifikk økonomisk støtte som medfører høyere støtteintensitet for slik teknologi er berettiget.

⁽⁵⁰⁾ De minst befolkede områdene utgjør eller tilhører regioner på NUTS-II-nivå med folketetthet som ikke overstiger 8 innbyggere per km², samt nærliggende og tilhørende mindre områder som møter samme kriterium når det gjelder folketetthet.

⁽⁵¹⁾ Støtte til kjøp av nye transportmidler som overgår fellesskapsstandardene eller øker nivået av miljøvern på områder der det ikke finnes fellesskapsstandarder, er mulig i henhold til retningslinjene for statsstøtte til miljøvern.

ikke lenger bruker til alminnelige markedsvilkår, slik at det vil kunne brukes av andre operatører. I slike tilfeller blir inntektene fra salget av det gamle rullende materielle trukket fra de støtteberettigede kostnadene.

- 38) Mer generelt skal EFTAs overvåkningsorgan sikre at støtten ikke misbrukes. De andre vilkårene i retningslinjene for regionalstøtte, særlig når det gjelder maksimal støtteintensitet, regionale støttekart og kumulering av støtte, får anvendelse. EFTAs overvåkningsorgan merker seg at de aktuelle linjene i visse tilfeller kan passere gjennom regioner der det i henhold til de regionale støttekartene gjelder andre grenseverdier for støtteintensitet. I slike tilfeller vil EFTAs overvåkningsorgan anvende den høyeste støtteintensiteten i de regionene som regelmessig betjenes av den aktuelle linjen, i forhold til hvor regelmessig de betjenes.⁽⁵²⁾
- 39) Når det gjelder investeringsprosjekter med støtteberettigede utgifter over EUR 50 millioner, anser EFTAs overvåkningsorgan at det med tanke på de særlige forhold som gjelder i jernbanetransporten er berettiget å fravike nr. 49 til 59 i retningslinjene for regionalstøtte. De aktuelle retningslinjenes nr. 53 og 56 får imidlertid fortsatt anvendelse når investeringsprosjektet gjelder rullende materiell tilknyttet en bestemt linje som betjener flere regioner.
- 40) Dersom det støttemottakende foretaket har fått i oppdrag å yte tjenester av allmenn økonomisk interesse som krever at det kjøpes og/eller fornyes rullende materiell, og foretaket allerede mottar kompensasjon for dette, skal det tas hensyn til denne ved beregning av den regionalstøtte som kan tildeles foretaket, for å unngå overkompensasjon.

4 Avvikling av gjeld

4.1 Formål

- 41) Som omtalt i avsnitt 1.1 har jernbaneforetak tradisjonelt vært i en situasjon der det har vært ubalanse mellom deres inntekter og kostnader, særlig investeringskostnadene. Dette har ført til stor gjeld, og betjeningen av denne utgjør en svært stor byrde for jernbaneforetakene og begrenser deres evne til å foreta nødvendige investeringer både i infrastruktur og fornyelse av rullende materiell.
- 42) I direktiv 91/440/EØF ble det uttrykkelig tatt hensyn til dette. I sjuende innledende betraktning fastslås at EØS-statene "skal særlig påse at eksisterende offentlige jernbanetransportforetak har en sunn økonomisk struktur", og at en "økonomisk omlegging" kan være nødvendig i den forbindelse. Direktivets artikkel 9 fastsetter at: "Medlemsstatene skal sammen med de eksisterende offentlige jernbaneforetak opprette hensiktsmessige mekanismer for å hjelpe disse foretak til å redusere sin gjeld til et nivå som ikke hindrer en sunn økonomisk ledelse og til å forbedre sin økonomiske situasjon". Artikkel 9 nr. 3 bestemmer at statsstøtte som gis "til avvikling av den gjeld som er omhandlet i denne artikkel" må være i samsvar med EØS-avtalens artikkel 49, 61 og 62.⁽⁵³⁾
- 43) I begynnelsen av 1990-årene, etter at direktiv 91/440/EF trådte i kraft, reduserte EØS-statene jernbaneforetakens gjeld betydelig. Omstruktureringen av gjelden foregikk på forskjellige måter:
- a) Hel eller delvis overføring av gjelden til det organet som hadde ansvar for forvaltning av infrastrukturen, slik at jernbaneforetakene kunne drive på et sunnere økonomisk grunnlag. En slik overføring var mulig ved å skille driften av transporttjenestene fra forvaltning av infrastrukturen.
  - b) Opprettelse av separate enheter for finansiering av infrastrukturprosjekter (for eksempel høyhastighetslinjer) som gjør det mulig å lette jernbaneforetakene for den framtidige økonomiske byrden som finansieringen av slik infrastruktur ville innebære.
  - c) Økonomisk omstrukturering av jernbaneforetak, særlig ved hel eller delvis avskrivning av gjelden.
- 44) Disse tre typene tiltak har bidratt til å bedre jernbaneforetakens økonomiske stilling på kort sikt. Gjelden er blitt redusert i forhold til passiva totalt, og rentebetalinger utgjør nå en mindre del av driftskostnadene. Generelt har gjeldsreduksjonen gjort det mulig for jernbaneforetakene å styrke sin økonomiske stilling på grunn av lavere renter og avdrag. Slike reduksjoner har også bidratt til å senke rentene, noe som har en vesentlig betydning for avbetalingen av gjelden.
- 45) EFTAs overvåkningsorgan merker seg imidlertid at gjeldssituasjonen for mange jernbaneforetak fortsatt gir grunn til bekymring. En rekke slike foretak har et gjeldsnivå som er høyere enn det som er akseptabelt for et kommersielt foretak, er fortsatt ikke selvfinansierende og/eller kan ikke finansiere sine investeringsbehov med de nåværende og framtidige inntektene fra transportaktivitetene. I medlemsstatene som sluttet seg til Det europeiske fellesskap etter 1. mai 2004, er dessuten gjelden til foretakene i denne sektoren betydelig høyere enn i resten av EØS.

⁽⁵²⁾ Når linjen eller tjenesten systematisk (dvs. på hver tur) betjener regionen som den høyeste satsen gjelder for, skal denne gjelde for alle støtteberettigede utgifter. Når regionen som den høyeste satsen gjelder for bare betjenes av og til, skal denne satsen bare gjelde for de deler av de støtteberettigede utgiftene som går til å betjene denne regionen.

⁽⁵³⁾ Se fotnote 26.

46) Dette har medført at Fellesskapets lovgivere, ved innføringen av direktiv 2001/12/EF og 2004/51/EF, besluttet å ikke endre bestemmelsene i direktiv 1991/440/EØF. Disse bestemmelsene omfattes derfor av de generelle rammene som de etterfølgende jernbanepakkene bygger på.

47) Formålet med dette kapittelet er å definere hvordan EFTAs overvåkningsorgan, på bakgrunn av kravene i avledet rett, har til hensikt å anvende EØS-avtalens bestemmelser om statsstøtte på ordninger for å redusere jernbaneforetakenes gjeld.

4.2 Om det foreligger statsstøtte

48) Innledningsvis merker EFTAs overvåkningsorgan seg at prinsippet om uforenlig støtte i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 bare gjelder for støtte som ”vri eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer” og bare ”i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene”. Det følger av Europadomstolens rettspraksis at når statsstøtte styrker stillingen til ett foretak i konkurranse med andre foretak som konkurrerer i handel innenfor Fellesskapet, må disse foretakene betraktes som påvirket av denne støtten.⁽⁵⁴⁾

49) Ethvert tiltak som kan tilskrives staten og som fører til at ett eller flere jernbaneforetak får avskrevet gjeld helt eller delvis, og som gis ved bruk av statsmidler, er derfor omfattet av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 dersom det aktuelle jernbaneforetaket er aktivt på markedet som er åpne for konkurranse, og avskrivningen av gjelden styrker foretakets stilling på minst ett av disse markedene.

50) EFTAs overvåkningsorgan merker seg at direktiv 2001/12/EF åpnet det internasjonale markedet for godstransport på jernbane for konkurranse i hele det transeuropeiske godstransportnettet fra 15. mars 2003. Overvåkningsorganet anser derfor generelt at åpningen av markedet for konkurranse skjedde senest 15. mars 2003.

4.3 Forenlighet

51) Når avskrivning av gjelden til et jernbaneforetak utgjør statsstøtte som omfattes av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1, må dette meldes til EFTAs overvåkningsorgan i henhold til EØS-avtalens artikkel 62.

52) Generelt skal slik støtte undersøkes på grunnlag av EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte til krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter (”retningslinjene for omstrukturingsstøtte av 2004”), om ikke annet følger av kapittel 5 i disse retningslinjene.

53) I konkrete tilfeller der gjelden som er avskrevet utelukkende gjelder samordning av transport, vederlag for offentlig tjeneste eller harmonisering av regnskapsregler, vil støtten forenlighet bli undersøkt på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 49, bestemmelsene til gjennomføring av denne og reglene til harmonisering av regnskap.⁽⁵⁵⁾

54) På bakgrunn av direktiv 91/440/EØF artikkel 9 anser EFTAs overvåkningsorgan også at slik støtte kan godkjennes under visse omstendigheter selv om det ikke er tale om økonomisk omstrukturering, dersom avviklingen vedrører gammel gjeld som er oppstått før ikrafttreddelsen av direktiv 2001/12/EF som fastsetter vilkårene for å åpne sektoren for konkurranse.

55) EFTAs overvåkningsorgan er av den oppfatning at denne type støtte kan være forenlig i den utstrekning den søker å lette overgangen til et åpent jernbanemarked, som fastsatt i direktiv 91/440/EØF.⁽⁵⁶⁾ Slik støtte kan følgelig anses som forenlig med avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) forutsatt at vilkårene nedenfor er innfridd.⁽⁵⁷⁾

56) For det første må støtten kompensere for gjeld som klart er konstatert og avgrenset, og oppstått før 15. mars 2001, da direktiv 2001/12/EF trådte i kraft. Støtten må under ingen omstendigheter overstige summen av gjelden. Formålet med direktiv 91/440/EØF, som videreføres i de påfølgende direktivene, var å redusere den samlede gjelden på et tidspunkt der vedtaket om å åpne markedet på EØS-nivå ennå ikke var gjort.

57) For det andre må den aktuelle gjelden være direkte knyttet til jernbanetransport-aktivitetene eller aktiviteter i forbindelse med forvaltning, bygging eller bruk av jernbaneinfrastruktur. Gjeld som skyldes investeringer som ikke er direkte knyttet til transport og/eller jernbaneinfrastruktur, er ikke støtteberettiget.

58) For det tredje må avskrivningen av gjeld være til fordel for foretak som har en overdrevet høy gjeld som hindrer sunn økonomisk forvaltning. Støtten må være nødvendig for å avhjelpe denne situasjonen, forstått slik at den sannsynlige utviklingen av konkurransen i EØS ikke vil gjøre foretaket i stand til selv å avhjelpe situasjonen i overskuelig framtid. Ved vurderingen av dette kriteriet må det tas hensyn til eventuelle produktivitetsforbedringer som med rimelighet kan forventes i foretaket.

⁽⁵⁴⁾ EF-domstolens dom av 17. september 1980, sak 730/79 *Phillip Morris Holland* mot Kommisjonen [1980] saml. 2671, nr. 11.

⁽⁵⁵⁾ Forordning (EØF) nr. 1192/69.

⁽⁵⁶⁾ EFTAs overvåkningsorgan anvender på samme måte visse vilkår fastsatt i Kommisjonens melding om framgangsmåten for analyse av statsstøtte i forbindelse med bundne kostnader av 26. juli 2001, SEC(2001) 1238.

⁽⁵⁷⁾ Dette berører ikke anvendelsen av forordning (EØF) nr. 1191/69, (EØF) nr. 1192/69 og (EØF) nr. 1107/70.

- 59) For det fjerde må støtten ikke overstige det som er nødvendig for formålet. I denne sammenheng må det også tas hensyn til den framtidige utviklingen i konkurransesituasjonen. Støtten må uansett ikke plassere foretaket i en stilling som er gunstigere enn for et gjennomsnittlig veldrevet foretak med samme aktivitetsprofil.
- 60) For det femte må avskrivningen av gjelden ikke gi et foretak en konkurransefordel som kan hindre utviklingen av effektiv konkurranse i EØS, eksempelvis ved å gjøre det vanskeligere for foretak fra andre markeder eller nye aktører å få innpass på visse nasjonale eller regionale markeder. I særdeleshet må støtte beregnet på å avskrive gjeld ikke være finansiert gjennom avgifter på andre jernbaneoperatører.⁽⁵⁸⁾
- 61) Når disse vilkårene er oppfylt, bidrar tiltakene for avskrivning av gjeld til formålet i direktiv 91/440/EF artikkel 9, uten å vri konkurransen og samhandelen mellom EØS-statene uforholdsmessig. De kan dermed anses å være forenlige med det felles marked.

5 Støtte til omstrukturering av jernbaneforetak – omstrukturering av en godstransportdivisjon

5.1 Formål

- 62) Så sant ikke annet er uttrykkelig fastsatt, vurderer EFTAs overvåkningsorgan forenligheten av statsstøtte til omstrukturering av vanskeligstilte foretak i jernbanesektoren på grunnlag av retningslinjene for omstruktureringsstøtte av 2004. Disse retningslinjene inneholder ikke noen unntak for jernbaneforetak.
- 63) Generelt er en divisjon av et foretak, dvs. en økonomisk enhet som ikke er en juridisk person, ikke berettiget til omstruktureringsstøtte. Retningslinjene for omstruktureringsstøtte av 2004 gjelder bare for "foretak i vanskeligheter". I nr. 12 fastsetter de også at et foretak "som tilhører en større foretaksgruppe, er i prinsippet ikke berettiget til krisestøtte eller omstruktureringsstøtte, med mindre det kan godtgjøres at foretakets vanskeligheter er en følge av dets egen virksomhet og ikke et resultat av vilkårlig kostnadsfordeling innenfor gruppen, og at problemene er for alvorlige til at foretaksgruppen selv kan løse dem." Det er desto viktigere å unngå at en vilkårlig oppdeling gjør at en underskuddsgivende del av et foretak skal kunne motta offentlig støtte.
- 64) EFTAs overvåkningsorgan anser imidlertid at den europeiske sektoren for jernbanetransport for tiden befinner seg i en svært spesiell situasjon der man, i offentlighetens interesse og under visse omstendigheter, kan overveie å anse støtte gitt til et jernbaneforetak for å avhjelpe en vanskelig situasjon i det aktuelle foretakets godstransportdivisjon, som forenlig med det felles marked.
- 65) I jernbanesektoren i dag er konkurransesituasjonen for godsdriften en helt annen enn for passasjerdriften. De nasjonale markedene for godstransport er åpne for konkurranse, mens markedene for passasjertransport med jernbane først skal åpnes 1. januar 2010.
- 66) Denne situasjonen har en økonomisk virkning, idet godstransporten i prinsippet bare er styrt av forretningsmessige relasjoner mellom transportkjøpere og transportører. Når det gjelder passasjertransport kan imidlertid den finansielle likevekten også avhenge av offentlige myndigheter, i form av vederlag for forpliktelse til å yte offentlig tjeneste.
- 67) Imidlertid er det flere europeiske jernbaneforetak som ikke har skilt sine passasjer- og godstransportaktiviteter juridisk sett, eller som bare nylig har gjort dette. I henhold til gjeldende EØS-rett er det heller ikke obligatorisk å foreta et slikt juridisk skille.
- 68) Videre har det å vitalisere godstransporten med jernbane i flere år vært en viktig prioritering i europeisk transportpolitikk. Grunnene til dette er beskrevet i disse retningslinjenes kapittel 1.
- 69) En følge av disse særlige kjennetegnene ved godstransport med jernbane er at det kreves en tilpasset framgangsmåte, som anerkjent i Kommisjonens beslutningspraksis⁽⁵⁹⁾ på grunnlag av Fellesskapets retningslinjer for statsstøtte til krise- og omstruktureringsstøtte til foretak i vanskeligheter av 1999⁽⁶⁰⁾.
- 70) Dette kapittelet har til hensikt å vise hvordan EFTAs overvåkningsorgan – på bakgrunn av sin vedtakspraksis og under hensyn til endringene foretatt i retningslinjene for omstruktureringsstøtte av 2004 i forhold til de tilsvarende retningslinjene av 1999 – har til hensikt å anvende denne framgangsmåten framover.
- 71) Med tanke på de risikomomenter som er nevnt ovenfor, er denne tilnærmingen berettiget og vil bli opprettholdt bare for jernbaneforetakenes godsdivisjoner, og bare i en overgangsperiode, nemlig for omstruktureringer meldt før 1. januar 2010, som er datoen der markedene for passasjertransport med jernbane vil bli åpnet for konkurranse.

⁽⁵⁸⁾ Dette berører ikke anvendelsen av direktiv 2001/14/EF.

⁽⁵⁹⁾ Se kommisjonsvedtak N 386/2004 av 2. mars 2005, Støtte til omstrukturering av SNCF Freight (EUT C 172 av 12.7.2005, s. 3).

⁽⁶⁰⁾ EFT C 288 av 9.10.1999, s. 2. EFTAs overvåkningsorgan vedtok tilsvarende retningslinjer ved vedtak nr. 329/99/COL av 16. desember 1999 (EFT L 241 av 26.10.2000, s. 1).

- 72) Dessuten ønsker EFTAs overvåkningsorgan å ta hensyn til at jernbaneforetakene i et økende antall EØS-stater har tilpasset sin organisasjonsform til den særlige utviklingen innenfor gods- og passasjertransport med jernbane, ved å treffe tiltak for å skille ut sine godstransportaktiviteter. EFTAs overvåkningsorgan kommer derfor til å kreve, som del av omstruktureringstiltakene og før det tildeles støtte, at den aktuelle godsdivisjonen skilles ut juridisk og omdannes til et kommersielt foretak under gjeldende rett. Det er EFTAs overvåkningsorgans oppfatning at et slikt skille, sammen med andre egnede tiltak, vil bidra betydelig til å oppnå to mål, nemlig å utelukke enhver kryssubsidiering mellom den omstrukturerte divisjonen og resten av foretaket, og å sikre at all økonomisk kontakt mellom disse to aktivitetene skjer på et bærekraftig og forretningsmessig grunnlag.
- 73) For å unngå tvil skal retningslinjene for omstruktureringstøtte av 2004 fortsette å gjelde i sin helhet ved granskning av støtte som er omhandlet i dette kapittel, bortsett fra med de unntak som er uttrykkelig nevnt nedenfor.

5.2 *Støtteberettigelse*

- 74) Kriteriene for støtteberettigelse må tilpasses for å omfatte en situasjon der et jernbaneforetags godsdivisjon utgjør en sammenhengende og permanent økonomisk enhet, som vil bli juridisk skilt fra resten av foretaket under omstrukturingsprosessen for støtte gis, og som er i en så vanskelig situasjon at den, dersom den hadde vært utskilt fra jernbaneforetaget, ville utgjort et "foretak i vanskeligheter" i henhold til retningslinjene for omstrukturering av 2004.
- 75) Dette innebærer særlig at den aktuelle divisjonen av foretaket har alvorlige vansker på egen hånd, som ikke skyldes en vilkårlig fordeling av kostnader innenfor jernbaneforetaget.
- 76) For at divisjonen som skal omstruktureres skal utgjøre en sammenhengende og permanent økonomisk enhet, må den omfatte alle jernbaneforetakets godstransportaktiviteter sett fra et industrielt, forretningsmessig, regnskapsmessig og økonomisk synspunkt. Det må være mulig å tilskrive den tap og egne midler eller kapital, som i tilstrekkelig grad gjenspeiler den økonomiske realitet divisjonen står overfor, slik at det kan foretas en konsekvent vurdering av kriteriene som er fastsatt i nr. 9 i retningslinjene for omstrukturering av 2004.⁽⁶¹⁾
- 77) Ved vurderingen av om en divisjon er i vanskeligheter som beskrevet ovenfor, vil EFTAs overvåkningsorgan også ta hensyn til det resterende jernbaneforetakets evne til å sikre at divisjonen blir omstrukturert.
- 78) EFTAs overvåkningsorgan er av den oppfatning at selv om situasjonen som beskrives ikke er direkte omfattet av retningslinjene for omstrukturering av 2004, der nr. 11 utelukker nyopprettede foretak fra retningslinjenes virkeområde, kan omstruktureringstøtte likevel gis i denne sammenheng for å gjøre firmaet som dannes ved denne juridiske utskillingen, levedyktig på markedet. Dette skal bare gjelde i tilfeller der firmaet som skal opprettes ved den juridiske utskillingen omfatter hele godsdivisjonen, som beskrevet i de separate regnskapene opprettet i henhold til direktiv 91/44/EØF artikkel 9, og omfatter alle divisjonens aktiva, passiva, kapital, forpliktelser utenom balansen og hele arbeidsstyrken.
- 79) Av samme grunn anser EFTAs overvåkningsorgan at når et jernbaneforetak nylig har skilt ut sin godsdivisjon juridisk, og divisjonen oppfyller de ovennevnte kriteriene, trenger det aktuelle foretaket ikke anses som et nyopprettet foretak i betydningen av nr. 11 i retningslinjene for omstruktureringstøtte av 2004, og er derfor ikke utelukket fra anvendelsesområdet for disse retningslinjene.

5.3 *Gjenoppretting av langsiktig lønnsomhet*

- 80) EFTAs overvåkningsorgan vil ikke bare sikre at kriteriene for å gjenopprette langsiktig lønnsomhet som fastsatt i retningslinjene for omstruktureringstøtte av 2004 er oppfylt⁽⁶²⁾, men også at omstruktureringen vil sikre at godstransporten omdannes fra en beskyttet aktivitet med eksklusive rettigheter, til en aktivitet som er konkurransedyktig på det åpne markedet. Omstruktureringen bør derfor omfatte alle aspekter av godstransporten, både fra industriell, kommersiell og økonomisk synsvinkel. Omstruktureringsplanen som retningslinjene for omstruktureringstøtte krever⁽⁶³⁾ må gjøre det mulig å sikre et kvalitets-, punktlighets- og tjenestenivå som er forenlig med kundenes krav.

⁽⁶¹⁾ Retningslinjene for statsstøtte til omstrukturering fastsetter i artikkel 9: "Under alle omstendigheter vil et foretak, uavhengig av størrelse, anses å være i vanskeligheter etter disse retningslinjer:

- a) dersom det dreier seg om et aksjeselskap, når over halvparten av den tegnede kapitalen er tapt og mer enn en firedel av denne kapitalen er tapt i løpet av de siste tolv måneder, eller
- b) dersom det dreier seg om et ansvarlig selskap, når over halvparten av den ansvarlige kapitalen som oppført i selskapets regnskaper er tapt, og mer enn en firedel av denne kapitalen er tapt i løpet av de siste tolv måneder, eller
- c) uansett selskapsform, når foretaket oppfyller vilkårene for offentlig konkursbehandling i den nasjonale lovgivning".

⁽⁶²⁾ Se særlig nr. 33–36 i retningslinjene for omstruktureringstøtte.

⁽⁶³⁾ Se særlig del 3.2 i retningslinjene for omstruktureringstøtte.

5.4 *Forhindring av urimelig konkurransevridning*

- 81) I sin analyse av om urimelig konkurransevridning er forhindret, som fastsatt i retningslinjene for omstrukturingsstøtte av 2004, vil EFTAs overvåkningsorgan også legge vekt på:
- forskjellen mellom de økonomiske modellene for jernbanetransport og andre transportformer
  - EØS-målet om å skape bedre balanse mellom de forskjellige transportformene
  - konkurransesituasjonen på markedet på tidspunktet for omstruktureringen (grad av integrering, vekstpotensial, konkurrenter, framtidsperspektiver).

5.5 *Støtten begrenset til et minimum*

- 82) Bestemmelsene i retningslinjene for omstrukturingsstøtte av 2004 får anvendelse ved verifisering av dette kriteriet. I den forbindelse skal foretakets eget bidrag også omfatte bidraget fra godsdivisjonen, som skal skilles juridisk fra jernbaneforetaket. EFTAs overvåkningsorgan anser imidlertid at den helt spesielle situasjonen til den europeiske sektoren for godstransport med jernbane, som er beskrevet ovenfor, kan utgjøre et eksepsjonelt tilfelle i henhold til de nevnte retningslinjenes nr. 43. Overvåkningsorganet kan derfor godta lavere bidrag enn fastsatt i retningslinjene for omstrukturingsstøtte av 2004, forutsatt at godsdivisjonen eget bidrag er så høyt som mulig uten å sette aktivitetens lønnsomhet i fare.

5.6 *Prinsippet om engangsstøtte*

- 83) Prinsippet om engangsstøtte (støtte bare én gang og for siste gang) gjelder for det juridisk utskilte firmaet, ved at den meldte omstrukturingsstøtten gjelder som den første omstrukturingsstøtten foretaket mottar. Omstrukturingsstøtte som godkjennes i henhold til vilkårene i dette kapittel påvirker imidlertid ikke anvendelsen av prinsippet om engangsstøtte på resten av jernbaneforetaket.
- 84) For å unngå tvil: dersom jernbaneforetaket som helhet allerede har mottatt omstrukturingsstøtte, kan det i henhold til prinsippet om engangsstøtte ikke gis omstrukturingsstøtte som omhandlet i dette kapittel, til foretakets godsdivisjon.

6 *Støtte til samordning av transport*

6.1 *Formål*

- 85) Som allerede nevnt ble EØS-avtalens artikkel 49 gjennomført ved forordning (EØF) nr. 1191/69 og (EØF) nr. 1107/70, som vil bli opphevet av forordningen om offentlig persontransport. Forordningen om offentlig persontransport gjelder imidlertid bare for passasjertransport på land. Den gjelder ikke godstransport, og støtte til samordning av transport vil derfor fortsatt utelukkende være underlagt EØS-avtalens artikkel 49.
- 86) I tillegg til dette gjelder artikkel 9 i forordningen om persontransport om støtte til samordning av transport og støtte til forskning og utvikling, uttrykkelig uten at det berører EØS-avtalens artikkel 49, så det vil være mulig å anvende artikkel 49 direkte for å begrunne forenligheten av støtte til samordning av passasjertransport med jernbane.
- 87) Formålet med dette kapittel er derfor å fastsette kriteriene som gir EFTAs overvåkningsorgan mulighet til å vurdere forenligheten av støtte til samordning av transport på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 49, både generelt (avsnitt 6.2) og når det gjelder bestemte former for støtte (avsnitt 6.3). EFTAs overvåkningsorgan minner om at selv om de alminnelige prinsippene for anvendelsen av avtalens artikkel 49 er relevante ved vurdering av støtte i henhold til forordningen om persontransport, behandler de foreliggende retningslinjene ikke de detaljerte reglene for anvendelsen av den aktuelle forordningen.

6.2 *Generelle betraktninger*

- 88) EØS-avtalens artikkel 49 fastsetter at støtte som motsvarer behovet for samordning av transportvirksomhet skal være forenlig med avtalen. Europadomstolen har fastslått at denne artikkelen "anerkjenner at støtte til transport bare er forenlig med traktaten i ganske bestemte tilfeller som ikke skader Fellesskapets alminnelige interesser".⁽⁶⁴⁾
- 89) Begrepet "samordning av transportvirksomheten" som benyttes i EØS-avtalens artikkel 49 har en betydning som går ut over bare det å samordne utviklingen av en økonomisk aktivitet. Det forutsetter et inngrep fra offentlige myndigheter som har til hensikt å styre utviklingen av transportsektoren i allmennhetens interesse.
- 90) Framskrittene som er gjort med liberalisering av sektoren for landtransport har i visse henseender redusert behovet for samordning betydelig. I en effektiv liberalisert sektor kan samordningen i prinsippet oppstå som resultat av markedskreftene. Som angitt ovenfor er det imidlertid fortsatt slik at investeringer i utvikling av infrastruktur utføres av myndighetene. Videre kan det fortsatt forekomme markedssvikt også etter liberaliseringen av sektoren. Det er særlig slik markedssvikt som kan begrunne offentlige myndigheters inngrep på dette området.

⁽⁶⁴⁾ EF-domstolens dom av 12. oktober 1978, sak 156/77 *Kommisjonen mot Belgia* [1978] saml. 1881, nr. 10.

- 91) For det første har transportsektoren betydelige negative eksterne virkninger, for eksempel for brukerne (trafikkork) eller for samfunnet som helhet (forurensning). Disse eksterne virkningene er vanskelige å ta i betraktning, særlig på grunn av de iboende begrensningene for å kunne trekke inn slike eksterne kostnader, eller selv de direkte brukskostnadene, i prissystemene for tilgang til transportinfrastrukturen. Dette kan føre til ulikheter mellom de forskjellige transportformene, som bør korrigeres gjennom offentlig støtte til de transportformene som medfører de laveste eksterne utgiftene.
- 92) For det andre kan transportsektoren ha samordningsvansker i økonomisk forstand, eksempelvis i forbindelse med vedtakelse av en felles standard for samtrafikkveier for jernbane, eller i forbindelsene mellom ulike transportnett.
- 93) For det tredje kan det tenkes at jernbaneforetakene ikke er i stand til å utnytte fullt ut sin forsknings-, utviklings- og nyskappingsinnsats (positive eksterne virkninger), som også utgjør en markedssvikt.
- 94) Det at EØS-avtalen inneholder en egen bestemmelse som gjør det mulig å tillate støtte som motsvarer behovet for en samordning av transportvirksomheten, viser hvor viktig disse risikoene for markedssvikt er, og den negative virkningen de har på utviklingen i EØS.
- 95) I prinsippet skal støtte som motsvarer behovet for samordning av transportvirksomheten anses som forenlig med EØS-avtalen.
- 96) For at en viss støtte skal anses å møte dette behovet for samordning, må den likevel være nødvendig og stå i forhold til det ønskede målet. Videre må den konkurransevridningen som støtten innebærer ikke skade de allmenne EØS-interessene. Som et eksempel vil støtte som har til hensikt å overføre trafikk fra sjøtransport over korte distanser til jernbane, ikke oppfylle disse kriterier.
- 97) På grunn av den raske utviklingen i transportsektoren, og det behovet for å koordinere sektoren dette medfører, må all støtte som meldes til EFTAs overvåkningsorgan med henblikk på et vedtak på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 49 om at støtten er forenlig med avtalen, være begrenset⁽⁶⁵⁾ til maksimalt 5 år, for å gjøre det mulig for EFTAs overvåkningsorgan å vurdere den på nytt på bakgrunn av resultatene som er oppnådd, og om nødvendig godkjenne en fornyelse⁽⁶⁶⁾.
- 98) Når det gjelder jernbanesektoren mer spesifikt kan støtte til samordning av transport ha flere former:
- a) Støtte til utnyttelse av infrastrukturen, dvs. støtte gitt til jernbaneforetak som må betale kostnader for infrastrukturen de bruker, mens andre foretak som tilbyr transporttjenester basert på andre transportformer, ikke må betale slike kostnader.
  - b) Støtte til å redusere eksterne kostnader, utformet for å fremme overgang til jernbane fordi dette medfører lavere eksterne kostnader enn andre transportformer som veitransport.
  - c) Støtte for å fremme samtrafikkveien, og i den grad støtten møter behovet for samordning av transport, støtte som styrker sikkerheten, fjerner tekniske hindringer og reduserer støyforurensning i jernbanesektoren, heretter omtalt som "støtte til å fremme samtrafikkveien".
  - d) Støtte til forskning og utvikling som motsvarer behovet for samordning av transportvirksomhet.
- 99) I de følgende avsnittene vil EFTAs overvåkningsorgan gjennomgå de vilkår som, på bakgrunn av eksisterende beslutningspraksis, gjør det mulig å fastslå at forskjellige typer støtte til samordning av transport oppfyller vilkårene for forenlighet i EØS-avtalens artikkel 49. Kriteriene som gjelder for forsknings- og utviklingsstøtte er behandlet separat, med tanke på denne støttens særskilte art.

6.3 Kriterier for støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur, redusere eksterne kostnader og fremme samtrafikkveien

- 100) Vurdering av forenligheten av støtte til bruk av infrastruktur, til å redusere eksterne kostnader eller til å fremme samtrafikkveien i henhold til EØS-avtalens artikkel 49 er i samsvar med Kommisjonens beslutningspraksis i henhold til forordning (EØF) nr. 1107/70 artikkel 3 nr. 1 bokstav b). I lys av denne praksis må vilkårene nedenfor anses som tilstrekkelige til å avgjøre om støtten er forenlig.

6.3.1 Støtteberettigede kostnader

- 101) Støtteberettigede kostnader fastsettes på følgende grunnlag:

⁽⁶⁵⁾ Ibidem.

⁽⁶⁶⁾ Denne perioden økes til 10 år for tiltak som faller innenfor omfanget av artikkel 15 nr. 1 bokstav e) i rådsdirektiv 2003/96/EF av 27. oktober 2003 om omstrukturering av Fellesskapets ramme for beskatning av energiprodukter og elektrisitet, EUT L 283 av 31.10.2003 p. 51; sist endret ved direktiv 2004/75/EF (EUT L 157 av 30.4.2004, s. 100). Se særlig kommisjonsvedtak av 2. april 2008, NN 46/B/2006 – Slovakia – Avgiftsunntak og -reduksjoner i henhold til rådsdirektiv 2003/96/EF (transportsektoren), EUT C 140 av 6. juni 2008. Rådsdirektiv 2003/96/EF er ikke innlemmet i EØS-avtalen, da det vedrører skatteharmonisering som ligger utenfor rammene av EØS-avtalen.

- 102) Når det gjelder støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur er merkostnadene ved bruk av infrastrukturen som jernbanetransporten må betale, men som ikke betales av andre, mer forurensende transportformer, støtteberettigede.
- 103) Når det gjelder støtte til å redusere eksterne kostnader, er de delene av de eksterne kostnadene som kan unngås ved å benytte jernbanetransport sammenliknet med konkurrerende transportformer, støtteberettigede.
- 104) I den sammenheng vises til at direktiv 2001/14/EF artikkel 10 uttrykkelig tillater EØS-statene å innføre en tidsbegrenset ordning som gir kompensasjon for de beviselig udekkede miljø-, ulykkes- og infrastrukturkostnadene til konkurrerende transportmåter, i den grad disse kostnadene overstiger de tilsvarende kostnadene ved jernbanetransport. Dersom det ikke finnes EØS-rett som samordner framgangsmåtene for beregning av infrastrukturavgifter innenfor eller på tvers av de forskjellige formene for landtransport, vil EFTAs overvåkningsorgan ved anvendelsen av disse retningslinjer ta hensyn til utviklingen av reglene som anvendes ved fordeling av infrastrukturkostnader og eksterne kostnader.⁽⁶⁷⁾
- 105) Både for støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur og til å redusere eksterne kostnader må EFTA-staten framlegge en begrunnet, transparent og tallfestet komparativ kostnadsanalyse mellom jernbanetransport og alternativer basert på andre transportformer.⁽⁶⁸⁾ Metoden som brukes og beregningene som utføres må gjøres offentlig tilgjengelige.⁽⁶⁹⁾
- 106) Når det gjelder støtte til å fremme samtrafikkvevnen, omfatter støtteberettigede kostnader – i det omfang de bidrar til samordning av transport – alle investeringer knyttet til innføring av systemer for sikkerhet og samtrafikkvevne, eller støyreduksjon både innenfor jernbaneinfrastrukturen og for rullende materiell.⁽⁷⁰⁾ I særdeleshet dekker de investeringer knyttet til innføringen av ERTMS (European Rail Traffic Management System) og alle liknende tiltak som kan bidra til å fjerne tekniske hindringer i det europeiske markedet for jernbanetjenester.⁽⁷¹⁾

6.3.2 Støttens nødvendighet og forholdsmessighet

- 107) EFTAs overvåkningsorgan anser at støtten kan formodes å være nødvendig og forholdsmessig når støtteintensiteten ikke overstiger følgende:
- a) Støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur: 30 % av den samlede kostnaden ved jernbanetransport, opptil 100 % av de støtteberettigede kostnader⁽⁷²⁾

⁽⁶⁷⁾ I denne sammenheng fastsetter artikkel 11 tredje ledd i europaparlaments- og rådsdirektiv 1999/62/EF av 17. juni 1999 om avgifter på tunge lastebiler for bruk av visse typer infrastruktur, EFT L 187 av 20.7.1999, s. 42, innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 5/2002 av 1. februar 2002 (EFT L 88 av 4.4.2002, s. 9, og EØS-tillegget nr. 18 av 4.4.2002, s. 6), endret ved direktiv 2006/103/EF (EUT L 363 av 20.12.2006, s. 344), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 132/2007 av 26. oktober 2007 (EUT L 100 av 10.4.2008, s. 1, og EØS-tillegget nr. 19 av 10.4.2008, s. 1), at Kommisjonen senest 10. juni 2008 skal framlegge, etter å ha vurdert alle alternativer, herunder miljø, støy, trafikk tetthet og helse relaterte kostnader, en generelt anvendelig, transparent og forståelig modell for vurdering av alle eksterne kostnader, for å tjene som grunnlag for framtidige beregninger av infrastrukturavgifter. Denne modellen skal være fulgt av en analyse av virkningene av internalisering av eksterne kostnader for alle transportformer, og en strategi for gradvis innføring av modellen for alle transportformer. Under utarbeidelsen av en melding om internalisering av eksterne kostnader for å overholde dette målet framla Europakommisjonen 16. januar 2008 en håndbok om studiene som er gjennomført så langt om eksterne kostnader i transportsektoren (http://ec.europa.eu/transport/costs/handbook/index_en.htm). Denne håndboken, som ble utarbeidet i fellesskap av flere transportforskningsinstitutter, kan benyttes som en av flere faktorer for å bestemme støtteberettigede kostnader. Kommisjonen har også publisert en hvitbok, COM(1998) 466 "Fair payment for infrastructure use – A phased approach to a common transport infrastructure charging framework in the European Union" (EU-bulletin, tillegg 3/98).

⁽⁶⁸⁾ EFTA-statene kan finne indikasjoner for de forskjellige måtene å vurdere ekstrakostnader på i vedlegg 2 til Kommisjonens grønbok "Towards fair and efficient pricing in transport – Policy options for internalising the external costs of transport in the European Union" (EU-bulletin – tillegg 2/96; COM(1995) 691 endelig) samt i studien som Kommisjonen offentliggjorde 16. januar 2008 (Se direktiv 1999/62/EF artikkel 11).

⁽⁶⁹⁾ Direktiv 2001/14/EF artikkel 10.

⁽⁷⁰⁾ Se særlig rådsdirektiv 96/48/EF av 23. juli 1996 om samtrafikkvevnen i det transeuropeiske jernbanesystem for høyhastighetstog (EFT L 235 av 17.9.1996, s. 6), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 25/97 (EFT L 242 av 4.9.1997, s. 74, og EØS-tillegget nr. 37 av 4.9.1997, s. 74) og europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/16/EF av 19. mars 2001 om samtrafikkvevnen til det transeuropeiske jernbanesystem for konvensjonelle tog (EFT L 110 av 20.4.2001, s. 1), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 16/2002 (EFT L 110 av 25.4.2002, s. 11, og EØS-tillegget nr. 21 av 25.4.2002, s. 8). Begge disse direktivene ble sist endret ved direktiv 2007/32/EF (EUT L 141 av 25.6.2007, s. 63), som ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 163/07 (EUT L 124 av 8.5.2008, s. 30, og EØS-tillegget nr. 26 av 8.5.2008, s. 24).

⁽⁷¹⁾ Ved beregningen av støtteberettigede kostnader blir det tatt hensyn til eventuelle endringer i satsene for bruk av infrastruktur på grunn av det rullende materiellets ytelse (særlig når det gjelder støy).

⁽⁷²⁾ Se eksempelvis kommisjonsvedtak N 574/05 av 22. desember 2006, forlengelse av eksisterende støtteordning N 335/03 – Italia (Friuli-Venezia Giulia) – Støtte til etablering av biltransport med jernbane (EUT C 133 av 15.6.2007, s. 6); kommisjonsvedtak av 12. oktober 2006, N 427/2006 – Det forente kongerike – Rail Environmental Benefit Procurement Scheme (REPS) (EUT C 283 av 21.11.2006, s. 10).

- b) Støtte til å redusere eksterne kostnader: 30 %⁽⁷³⁾ av den samlede kostnaden ved jernbanetransport, opptil 50 % av de støtteberettigede kostnader⁽⁷⁴⁾
- c) Støtte for å fremme samtrafikkvevnen: 50 % av de støtteberettigede kostnadene.
- 108) Dersom støtten overstiger disse grensene, må EFTA-statene påvise at de aktuelle tiltakene er nødvendige og forholdsmessige.⁽⁷⁵⁾
- 109) Både støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur og til reduksjon av eksterne kostnader må være strengt begrenset til å kompensere for ressurskostnadene ved bruk av jernbanetransport framfor bruk av en mer forurensende transportform. Dersom det er flere alternative løsninger som gir mer forurensning enn jernbanetransport, er den høyeste tillatte støtten lik forskjellen opp til den dyreste av de alternative løsningene. Dersom kriteriene for støtteintensitet i nr. 107 er overholdt, kan det antas at kriteriet om at det ikke må forekomme overkompensasjon er oppfylt.
- 110) Når støttemottakeren er et jernbaneforetak, må det uansett påvises at støtten virkelig fungerer som et incentiv for å flytte transport over på jernbane. I prinsippet vil dette bety at støtten må gjenspeiles i prisen som forlanges av passasjerer eller utskiperen, ettersom det er disse som må foreta valget mellom jernbane og mer forurensende transportformer, som veitransport.⁽⁷⁶⁾
- 111) Endelig skal det særlig når det gjelder støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur og reduksjon av eksterne kostnader være realistiske perspektiver for å kunne bevare trafikkmengden som overføres til jernbane, slik at støtten fører til en varig overføring.

6.3.3 Konklusjon

- 112) Støtte til bruk av jernbaneinfrastruktur, til reduksjon av interne kostnader eller til å fremme samtrafikkvevnen, som er nødvendig og forholdsmessig og ikke forverrer konkurransen på en måte som er i strid med den felles interesse, må anses for forenlig i henhold til EØS-avtalens artikkel 49.

6.4 Forenlighet av støtte til forskning og utvikling

- 113) Når det gjelder landtransport åpner forordning (EØF) nr. 1107/70 artikkel 3 nr. 1 bokstav c), vedtatt på grunnlag av EF-traktatens artikkel 73, for muligheten til å gi støtte til forskning og utvikling. Kommisjonen har i senere tid utviklet en praksis for anvendelsen av denne bestemmelsen.⁽⁷⁷⁾
- 114) Forordningen om offentlig persontransport artikkel 9 nr. 2 bokstav b) gjengir teksten i forordning (EØF) nr. 1107/70 artikkel 3 nr. 1 bokstav c). Denne bestemmelsen fastsetter at støtte som har til formål å fremme forskning innenfor eller lette utviklingen av transportmåter og transportteknikker som er mer økonomiske for EØS som helhet, og støtten begrenses til forsøksstadiet og ikke dekker forretningsmessig utnyttelse av slike transportmåter og transportteknikker, anses som å møte behovet for samordning av transport.
- 115) Artikkel 9 nr. 2 bokstav b) i forordningen om offentlig persontransport berører ikke anvendelsen av EØS-avtalens artikkel 61. Støtte til forskning, utvikling og innovasjon innenfor passasjertransport som ikke omfattes av forordningen om offentlig persontransport artikkel 9, samt støtte som bare vedrører godstransport, kan derfor fortsatt anses som forenlige på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c).
- 116) EFTAs overvåkningsorgan har i sine retningslinjer for statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon⁽⁷⁸⁾ (heretter kalt "retningslinjene for FUI") definert under hvilke omstendigheter slik støtte vil kunne erklæres

⁽⁷³⁾ Vedlegg I til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1692/2006 av 24. oktober 2006 om innføring av det andre "Marco Polo"-programmet for tildeling av finansiell støtte fra Fellesskapet for å fremme eit meir miljøvennleg godstransportsystem (Marco Polo II) og oppheving av forordning (EF) nr. 1382/2003 (EUT L 328 av 24.11.2006, s. 1), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 70/07 av 29. juni 2007 (EUT L 304 av 22.11.2007, s. 54, og EØS-tillegget nr. 56 av 22.11.2007, s. 8) fastsetter at økonomisk bistand fra EØS for overgang til andre transportformer er begrenset til maksimalt 35 % av de samlede utgiftene som er nødvendig for å innfri målene med tiltaket og som er påløpt som følge av tiltaket. I disse retningslinjene er kriteriet for statsstøtte til samordning av transport 30 % av den samlede kostnaden ved jernbanetransport.

⁽⁷⁴⁾ Se eksempelvis kommisjonsvedtak av 22. desember 2006, N 552/06 – Danmark – Forlenging av miljøstøtteordning for godstransport med jernbane (EUT C 133 av 15.6.2007, s. 5) og kommisjonsvedtak N 427/2006 av 12. oktober 2006 – Det forente kongerike – Rail Environmental Benefit Procurement Scheme (REPS), op. cit.

⁽⁷⁵⁾ Dette kan være tilfelle ved tiltak for å fremme samtrafikkvevnen til det transeuropeiske transportsystemet som sist definert gjennom europaparlaments- og rådsvedtak nr. 884/2004/EF av 29. april 2004 om endring av vedtak nr. 1692/96/EF om fellesskapsretningslinjer for utviklingen av et transeuropeisk transportnett EUT L 167 av 30.4.2004 s. 1), innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 62/06 av 2. juni 2006 (EUT L 245 av 7.9.2006, s. 9, og EØS-tillegget nr. 44 av 7.9.2006, s. 8).

⁽⁷⁶⁾ Ved tiltak som faller inn under artikkel 15 nr. 1 bokstav e) i direktiv 2003/96/EF kan det tas for gitt at det foreligger en påvirkning på prisen, så sant ikke annet er bevist. Se særlig kommisjonsvedtak av 2. april 2008 – Sak NN 46/B/2006, Slovakia – Avgiftsunntak og -reduksjoner i henhold til rådsdirektiv 2003/96/EF (transportsektoren), EUT C 140 av 6. juni 2008.

⁽⁷⁷⁾ Kommisjonsvedtak av 30. mai 2007 – Sak N 780/06, Nederland – Onderzoek en ontwikkeling composiet scheepsconstructie en multi-purpose laadruim; het "CompoCaNord"-project (EUT C 227 av 27.9.2007, s. 5); kommisjonsvedtak av 19. juli 2006 – Sak N 556/2005, Nederland – Miljøvern og nyvinning i offentlig transport i provinsen Gelderland (EUT C 207 av 30.8.2006); kommisjonsvedtak av 20. juli 2005 – Sak N 63/2005, Den tsjekkiske republikk – Program for energiøkonomisering og bruk av alternative drivstoffer i transportsektoren (EUT C 83 av 6.4.2006).

⁽⁷⁸⁾ EFTAs overvåkningsorgan har vedtatt retningslinjer for statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon ved vedtak 14/07/COL av 7. februar 2007 (EUT L 305 av 19.11.2009, s. 1, og EØS-tillegget nr. 60 av 19.11.2009, s. 1). Ajourført utgave av retningslinjene for statsstøtte er tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsider: <http://www.efasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>. Se tilsvarende retningslinjer i Fellesskapet (EUT C 323 av 30.12.2006, s. 1).

forenlig med EØS-avtalen på grunnlag av avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c). Retningslinjene for FUI gjelder for "støtte til forskning, utvikling og innovasjon i alle sektorer som faller inn under EØS-avtalen". De gjelder også "de sektorer som er underlagt særskilte regler for statsstøtte, så sant ikke annet er fastsatt i de aktuelle reglene."⁽⁷⁹⁾ Retningslinjene for FUI gjelder derfor støtte til forskning, utvikling og innovasjon i jernbanesektoren som ikke er omfattet av forordning (EØF) nr. 1107/70 artikkel 3 nr. 1 bokstav c) eller forordningen om offentlig persontransport artikkel 9 (etter denne forordningens ikrafttredelse).

- 117) Det er ikke utelukket at forenligheten av støtte til forskning og utvikling kan analyseres direkte på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 49 dersom støtten tjener til å møte behovet for samordning av transport. I så fall bør det etterprøves at de ovennevnte vilkårene er innfridd, særlig at støtten må være nødvendig og stå i forhold til det ønskede målet, og ikke skade de allmenne EØS-interessene. EFTAs overvåkningsorgan anser at de generelle prinsippene i retningslinjene for FUI er relevante ved analysen av disse forskjellige kriteriene.

7 Statsgarantier til jernbaneforetak

- 118) EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsgarantier⁽⁸⁰⁾ beskriver de rettslige krav som gjelder for statsgarantier, herunder også for jernbanetransport.
- 119) I nr. 1.2 av disse retningslinjer heter det at EFTAs overvåkningsorgan også anser "de gunstigere finansieringsvilkår som oppnås av foretak hvis rettslige status utelukker konkurs eller annen insolvensbehandling eller innebærer en uttrykkelig statsgaranti eller tapsdekning gjennom staten" som støtte i form av garantier.
- 120) Kommisjonens og EFTAs overvåkningsorgans faste praksis har vært å oppfatte ubegrensede garantier i en sektor som er åpen for konkurranse, som uforenlige med henholdsvis EF-traktaten og EØS-avtalen. I henhold til proporsjonalitetsprinsippet kan de i særdeleshet ikke rettferdiggjøres som tjenester av allmenn interesse. Ved ubegrensede garantier er det umulig å kontrollere om støttebeløpet overstiger nettokostnaden ved å levere den offentlige tjenesten.⁽⁸¹⁾
- 121) Når det gis statsgarantier til foretak som både opererer på markeder med konkurranse og markeder uten konkurranse, er det Kommisjonens og EFTAs overvåkningsorgans praksis å kreve fullstendig avskaffelse av den ubegrensede garantien til foretaket som helhet.⁽⁸²⁾
- 122) En rekke jernbaneforetak har mottatt ubegrensede garantier. Disse garantiene er generelt en arv fra den gang jernbaneforetakene var monopolselskaper, før EØS-avtalen trådte i kraft eller før markedene for jernbanetjenester ble åpnet opp for konkurranse.
- 123) Ut fra de opplysninger Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan har, utgjør disse garantiene i stor grad eksisterende støtte. De aktuelle EFTA-statene oppfordres til å opplyse EFTAs overvåkningsorgan om vilkårene for slike eksisterende støtteordninger og de påtenkte tiltakene for å avskaffe dem, i henhold til prosedyren beskrevet i avsnitt 8.3.

8 Sluttbestemmelser

8.1 Regler om kumulasjon av støtte

- 124) De øvre grenser for støtte som er fastsatt i disse retningslinjene skal gjelde uavhengig av om støtten helt eller delvis er finansiert av statlige midler eller av fellesskapsmidler. Støtte godkjent etter disse retningslinjene kan ikke kumuleres med andre former for statsstøtte som definert i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 eller med andre former for fellesskapsfinansiering, dersom slik kumulasjon gir en høyere støtteintensitet enn det som er tillatt etter disse retningslinjer.
- 125) For støtte som tildeles for ulike formål til dekning av de samme støtteberettigede kostnader, får den gunstigste øvre støttegrense anvendelse.

8.2 Ikrafttredelse

- 126) EFTAs overvåkningsorgan vil anvende disse retningslinjer fra det tidspunkt de offentliggjøres i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget.

⁽⁷⁹⁾ Ibidem, nr. 2.1.

⁽⁸⁰⁾ EFTAs overvåkningsorgan har vedtatt retningslinjer for statsgarantier ved vedtak 788/08/COL av 17. desember 2008 (EUT L 105 av 21.4.2011, s. 36, og EØS-tillegget nr. 23. 21.4.2011, s. 6). Se tilsvarende retningslinjer i Fellesskapet (EUT C 155 av 20.6.2008, s. 10).

⁽⁸¹⁾ Kommisjonsvedtak 2005/145/EF av 16. desember 2003 om statsstøtte gitt av Frankrike til EDF og elektrisitets- og gassindustriene (EUT L 49 av 22.2.2005, s. 9); kommisjonsvedtak av 24. april 2007 – Sak E 12/2005, Polen – Ubegrenset garanti til det polske postverket (Poczta Polska) (EUT C 284 av 27.11.2007, s. 2); kommisjonsvedtak av 27. mars 2002, E 10/2000 – Tyskland – Statsgarantier for offentlige kredittinstitusjoner i Tyskland (EUT C 150 av 22.6.2002, s. 7); EFTAs overvåkningsorgans vedtak av 15. juli 2005, sak 177/05/COL – Statsgaranti til fordel for Liechtensteinische Landesbank (EUT C 310 av 8.12.2005, s. 17, og EØS-tillegget nr. 62 av 8.12.2005, s. 1).

⁽⁸²⁾ Ibidem.

EFTAs overvåkningsorgan vil anvende disse retningslinjer på all støtte, enten den er meldt eller ikke, som Overvåkningsorganet må ta stilling til etter at retningslinjene er offentliggjort.

8.3 Formålstjenlige tiltak

- 127) I samsvar med EØS-avtalens artikkel 62 nr. 1 foreslår EFTAs overvåkningsorgan at EFTA-statene endrer sine eksisterende støtteordninger i forbindelse med statsstøtte som faller inn under disse retningslinjer, slik at ordningene skal være i samsvar med retningslinjene senest to år etter at disse er offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget, med forbehold for særlige bestemmelser i kapittelet om statsgarantier. EFTA-statene bes bekrefte skriftlig at de godtar disse forslag til formålstjenlige tiltak senest ett år etter at de er offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget.
- 128) Dersom en EFTA-stat unnlater å bekrefte skriftlig innen denne datoen at forslagene godtas, vil EFTAs overvåkningsorgan anvende protokoll 3 del II artikkel 19 nr. 2 i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol, og om nødvendig innlede den prosedyre det vises til i denne bestemmelsen.

8.4 Gyldighetsperiode og rapportering

- 129) EFTAs overvåkningsorgan forbeholder seg retten til å endre disse retningslinjer. Før en eventuell endring, og senest fem år etter offentliggjøringen, vil det bli lagt fram en rapport om anvendelsen av retningslinjene.

VEDLEGG IV

Tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte⁽¹⁾**1 Innledning**

- 1) EFTAs overvåkningsorgan (heretter kalt Overvåkningsorganet) er innstilt på å gripe sterkt inn overfor ulovlig støtte. I henhold til protokoll 3 til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (heretter kalt protokoll 3)⁽²⁾ har Overvåkningsorganet systematisk pålagt EFTA-statene å sørge for tilbakebetaling av all ulovlig støtte som er erklært uforenlig med Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (heretter kalt EØS-avtalen), så sant Overvåkningsorganet ikke har vurdert dette som i strid med et generelt prinsipp innen EØS-retten. Overvåkningsorganet har gjort seks slike vedtak om tilbakebetaling.
- 2) Det er avgjørende for statsstøttepolitikken troverdighet at disse vedtakene der EFTA-statene pålegges å sørge for tilbakebetaling av ulovlig statsstøtte (heretter kalt vedtak om tilbakebetaling) håndheves effektivt og punktlig. Overvåkningsorganets erfaringer i senere år tyder på at det er grunn til stor bekymring på dette området. Statsstøtteoversikten for EFTA-statene som ble framlagt høsten 2008⁽³⁾ viser også at av seks vedtak om tilbakebetaling gjort av Overvåkningsorganet, var bare ett fullt gjennomført av den aktuelle EFTA-staten.⁽⁴⁾
- 3) I 2004 bestilte Kommisjonen for De europeiske fellesskap (heretter kalt Kommisjonen) en sammenliknende studie av håndhevingen av EUs statsstøttepolitikk i forskjellige medlemsstater (heretter kalt studien av håndhevelse).⁽⁵⁾ Ett av formålene med studien var å undersøke effektiviteten av prosedyrer og praksis for tilbakebetaling i en rekke medlemsstater. Forfatterne av studien fant at for langvarige tilbakebetalingsprosedyrer var et gjennomgående tema i rapportene fra samtlige land.
- 4) På grunnlag av sin egen erfaring har Overvåkningsorganet merket seg at tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig støtte også møter en del hindringer i EFTA-statene. Prosedyrer for tilbakebetaling som faller inn under nasjonal rett er særlig langvarige, og i praksis har ikke tilbakebetalingen blitt fullført innenfor fristen som er fastsatt i noen av Overvåkningsorganets vedtak om tilbakebetaling. Overvåkningsorganet ønsker derfor å understreke behovet for en effektiv håndheving av slike vedtak. Det er klart at Overvåkningsorganet og EFTA-statene har et delt ansvar for gjennomføringen av slike vedtak, og at vellykket gjennomføring vil kreve betydelig innsats fra begge parter.
- 5) Formålet med dette kapittelet er å redegjøre for Overvåkningsorganets syn i forbindelse med gjennomføringen av vedtak om tilbakebetaling. Det berører ikke hvilke konsekvenser de nasjonale domstoler måtte trekke av manglende overholdelse av meldeplikten og plikten til ikke å sette i verk de planlagte tiltak før det er gjort vedtak i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3. Overvåkningsorganet anser at det er nødvendig å klargjøre de tiltak det har til hensikt å treffe for å lette gjennomføringen av vedtak om tilbakebetaling, og beskrive tiltak som EFTA-statene kan treffe for å sikre at de overholder de regler og prinsipper som er fastlagt i EØS-retten, og i særdeleshet rettspraksis fra Fellesskapets domstoler og EFTA-domstolen. Med henblikk på dette vil det aktuelle kapittelet først gå inn på formålet med å kreve tilbakebetaling, og grunnprinsippene for gjennomføring av slike vedtak. Deretter framlegges de praktiske følgene av disse grunnprinsippene for de enkelte aktørene i tilbakebetalingsprosessen.

2 Prinsippene for tilbakebetalingspolitikken**2.1 Tilbakebetalingspolitikken hittil**

- 6) Protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 fastsetter at *"EFTAs overvåkningsorgan skal underrettes i tide til å kunne uttale seg om planer som går ut på å innføre eller endre støtteordninger. [...] Vedkommende stat kan ikke sette i verk de planlagte tiltak før prosedyren har ført til et endelig vedtak."*
- 7) Dersom en EFTA-stat ikke underretter Overvåkningsorganet om planer som går ut på å innføre eller endre støtteordninger før tiltakene settes i verk, er støtten i henhold til EØS-retten ulovlig fra det tidspunktet den gis.
- 8) I *Kohlegesetz*-dommen⁽⁶⁾ av 1973 bekreftet De europeiske fellesskaps domstol (heretter kalt EF-domstolen) for første gang at Kommisjonen hadde myndighet til å kreve tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte. Domstolen fant at Kommisjonen hadde myndighet til å beslutte at en medlemsstat måtte endre

⁽¹⁾ Dette kapittelet tilsvarende Kommisjonens melding *Mot en effektiv gjennomføring av kommisjonsvedtak som pålegger medlemsstatene å sørge for tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig statsstøtte*, EUT C 272 av 15.11.2007, s. 4.

⁽²⁾ Overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 ble endret for å gjenspeile bestemmelsene i rådsforordning nr. 659/1999 av 22. mars 1999 om fastsettelse av nærmere regler for anvendelsen av EF-traktatens artikkel 93 (nå artikkel 88), EUT L 83 av 27.3.1999, s. 1.

⁽³⁾ http://www.eftasurv.int/media/scoreboard/stateaidscoreboard_eftastatesautumn2008.pdf

⁽⁴⁾ Se Overvåkningsorganets årsmelding for 2006, s. 56.

⁽⁵⁾ Studie av gjennomføringen av statsstøtteretten på nasjonalt nivå, Konkurransstudier 6, Luxembourg, De europeiske fellesskaps kontor for offisielle publikasjoner, http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/overview/studies.html

⁽⁶⁾ Sak C-70/72, *Kommisjonen mot Tyskland*, [1973] saml. 813, nr. 13.

eller avskaffe statsstøtte som var uforenlig med det felles marked. Følgelig måtte Kommisjonen også ha rett til å kreve tilbakebetaling av denne støtten.⁽⁷⁾

- 9) I 2001 ble protokoll 3 endret ved tilføyelse av del II som blant annet omfattet grunnleggende bestemmelser om tilbakebetaling.⁽⁸⁾ Ytterligere gjennomføringsbestemmelser i denne forbindelse inngikk i vedtak nr. 195/04/COL av 14. juli 2004, med endringer.⁽⁹⁾
- 10) Protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 1 stadfester EF-domstolens faste rettspraksis⁽¹⁰⁾ og etablerer en forpliktelse for Overvåkningsorganet til å gjøre vedtak om tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig støtte så sant ikke dette ville være i strid med et generelt prinsipp i EØS-retten. Artikkelen fastsetter også at den aktuelle EFTA-staten skal treffe alle nødvendige tiltak for å få tilbakebetalt ulovlig støtte som blir funnet å være uforenlig. Artikkel 14 nr. 2 fastsetter at støtten som skal tilbakebetales skal omfatte renter fra den dag den ulovlige støtten ble stilt til mottakerens rådighet og fram til tilbakebetalingsdagen. Vedtak nr. 195/04/COL går nærmere inn på metodene som skal brukes for å beregne rentesatsen for tilbakebetaling. Avslutningsvis fastsetter artikkel 14 nr. 3 at tilbakebetalingen "skal skje uten opphold og i samsvar med framgangsmåtene fastsatt i den berørte EFTA-stats nasjonale lovgivning, såfremt framgangsmåtene tillater en umiddelbar og faktisk gjennomføring av EFTAs overvåkningsorgans vedtak. [...]".
- 11) EF-domstolen har i en rekke nyere dommer ytterligere klarlagt omfanget og fortolkningen av rådsforordning nr. 659/1999 artikkel 14 nr. 3 (som tilsvarende protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 3) og understreket behovet for en omgående og effektiv gjennomføring av vedtak om tilbakebetaling.⁽¹¹⁾ Videre har Overvåkningsorganet nå også begynt å systematisk anvende rettspraksis fra *Deggendorf*-saken.⁽¹²⁾ Denne rettspraksisen innebærer at Overvåkningsorganet, dersom visse vilkår er oppfylt, kan pålegge EFTA-statene å holde tilbake ny forenlig støtte til et foretak inntil det aktuelle foretaket har tilbakebetalt gammel ulovlig og uforenlig støtte som er gjenstand for et vedtak om tilbakebetaling.

2.2 Formålet med og prinsippene for tilbakebetalingspolitikken

2.2.1 Formålet med å kreve tilbakebetaling

- 12) Ved flere anledninger har EF-domstolen fastslått at formålet med tilbakebetaling er å gjenopprette situasjonen på markedet slik den var før støtten ble gitt. Dette er nødvendig for å sikre like vilkår i det indre markedet. I denne sammenheng har EF-domstolen understreket at tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig støtte ikke er en straff⁽¹³⁾, men en logisk konsekvens av at støtten er funnet ulovlig.⁽¹⁴⁾ Den kan derfor ikke betraktes som uforholdsmessig til formålene med EF-traktatens bestemmelser om statsstøtte.⁽¹⁵⁾
- 13) I henhold til EF-domstolen "gjenopprettes den tidligere situasjonen når den ulovlige og uforenlige støtten er tilbakebetalt av mottakeren, som dermed gir avkall på fordelene han hadde overfor sine konkurrenter i markedet, og situasjonen på markedet slik den var før støtten ble gitt."⁽¹⁶⁾ For å fjerne enhver økonomisk fordel knyttet til ulovlig støtte, skal det kreves rente av de ulovlig tildelte beløpene. Denne renten skal tilsvare den økonomiske fordel ved at midlene har vært stilt rentefritt til rådighet over et gitt tidsrom.⁽¹⁷⁾
- 14) EF-domstolen har videre insistert på at for at et vedtak om tilbakebetaling skal gjennomføres fullstendig, må de tiltak som medlemsstaten treffer ha konkret virkning på tilbakebetalingen⁽¹⁸⁾, og at tilbakebetalingen skal skje omgående.⁽¹⁹⁾ For å oppfylle formålet med tilbakebetalingen er det nettopp avgjørende at tilbakebetalingen skjer omgående.

⁽⁷⁾ EØS-avtalens artikkel 6 fastsetter at med forbehold for den fremtidige utvikling av rettspraksis skal avtalens bestemmelser, så langt de i sitt materielle innhold er identiske med de tilsvarende regler i Traktaten om opprettelse av Det europeiske økonomiske fellesskap og Traktaten om opprettelse av Det europeiske kull- og stålfellesskap og med rettsakter som er vedtatt i henhold til de to traktatene, fortolkes i samsvar med de relevante rettsavgjørelser som De europeiske fellesskaps domstol har truffet for undertegningen av EØS-avtalen. Når det gjelder relevante rettsavgjørelser som De europeiske fellesskaps domstol har truffet etter undertegningen av EØS-avtalen, følger det av overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 3 nr. 2 at EFTAs overvåkningsorgan og the EFTA-domstolen skal ta tilbørlig hensyn til de prinsipper som er fastlagt gjennom disse avgjørelsene.

⁽⁸⁾ Se fotnote 2 over.

⁽⁹⁾ Vedtak nr. 195/04/COL av 14. juli 2004 om gjennomføringsbestemmelsene omhandlet i protokoll 3 del II artikkel 27 i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol, EUT L 139 av 25.5.2006, s. 37, med senere endringer. Vedtak nr. 195/04/COL tilsvarende kommisjonsforordning (EF) nr. 794/2004 av 21. april 2004 om gjennomføring av rådsforordning (EF) nr. 659/1999 om fastsettelse av nærmere regler for anvendelsen av EF-traktatens artikkel 93 (EUT L 140 av 30.4.2004, s. 1–134), med senere endringer.

⁽¹⁰⁾ Sak C-301/87 *Frankrike mot Kommisjonen* [1990] saml. I-307.

⁽¹¹⁾ Sak C-415/03 *Kommisjonen mot Hellas* ("Olympic Airways") [2005] saml. I-3875 og sak C-232/05 *Kommisjonen mot Frankrike* ("Scott") [2006] saml. I-10071.

⁽¹²⁾ Sak C-188/92 *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH v Tyskland* ("Deggendorf") saml. [1994] I-833.

⁽¹³⁾ Sak C-75/97 *Belgia mot Kommisjonen* [1999] saml. I-3671, nr. 65.

⁽¹⁴⁾ Sak C-75/97 *Belgia mot Kommisjonen* [1999] saml. I-3671, nr. 65.

⁽¹⁵⁾ Forente saker C-278/92, C-279/92 og C-280/92 *Spania mot Kommisjonen* [1994] saml. I-4103, nr. 75.

⁽¹⁶⁾ Sak C-348/93 *Kommisjonen mot Italia* [1995] saml. I-673, nr. 27.

⁽¹⁷⁾ Sak T-459/93, *Siemens mot Kommisjonen* [1995] saml. II-1675, nr. 97-101.

⁽¹⁸⁾ Sak C-415/03, *Kommisjonen mot Hellas*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽¹⁹⁾ Sak C-232/05, *Kommisjonen mot Frankrike*, jf. ovenstående fotnote 11.

2.2.2 *Plikten til å kreve tilbakebetalt ulovlig og uforenlig støtte, og unntakene fra denne*

- 15) Protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 1 fastsetter at "[d]ersom det gjøres et negativt vedtak i forbindelse med ulovlig støtte, skal EFTAs overvåkningsorgan gjøre vedtak om at den berørte medlemsstat skal treffe alle nødvendige tiltak for å få tilbakebetalt støtten fra mottakeren".
- 16) Bestemmelsene i protokoll 3 legger to begrensninger på Overvåkningsorganets myndighet til å kreve tilbakebetaling av ulovlig og uforenlig støtte. Protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 1 fastsetter at Overvåkningsorganet ikke skal kreve støtten tilbakebetalt dersom dette ville være i strid med et generelt prinsipp i EØS-retten. De generelle rettsprinsippene som det oftest vises til i denne sammenheng er prinsippene om beskyttelse av berettigede forventninger⁽²⁰⁾ og om rettssikkerhet.⁽²¹⁾ Det er viktig å merke seg at EF-domstolen har tolket disse prinsippene svært restriktivt i forbindelse med tilbakebetaling. I henhold til protokoll 3 del II artikkel 15 skal EFTAs overvåkningsorgans myndighet til å kreve støtte tilbakebetalt ha en foreldelsesfrist på ti år. Foreldelsesfristen løper fra den dagen den ulovlige støtten tildeles mottakeren, som individuell støtte eller som støtte etter en støtteordning. Ethvert tiltak truffet av EFTAs overvåkningsorgan eller Kommisjonen⁽²²⁾ eller av en EFTA-stat etter anmodning fra EFTAs overvåkningsorgan med hensyn til den ulovlige støtten, avbryter foreldelsesfristen.
- 17) Den EFTA-stat som et vedtak om tilbakebetaling er rettet til, er forpliktet til å gjennomføre dette.⁽²³⁾ EF-domstolen har bare anerkjent ett unntak fra medlemsstatens forpliktelse til å gjennomføre et vedtak om tilbakebetaling som er rettet til den, nemlig dersom det foreligger eksepsjonelle omstendigheter som gjør det absolutt umulig for medlemsstaten å gjennomføre vedtaket korrekt.⁽²⁴⁾
- 18) I henhold til EF-domstolen kan imidlertid en slik absolutt umulighet ikke bygge på en formodning. Den aktuelle medlemsstaten må påvise at den etter beste evne har forsøkt å kreve tilbakebetalt ulovlig støtte, og den må samarbeide med Kommisjonen i henhold til EF-traktatens artikkel 10 med henblikk på å overvinne vanskelighetene.⁽²⁵⁾
- 19) En gjennomgang av rettspraksis viser at EF-domstolen har fortolket begrepet "absolutt umulig" svært restriktivt. Domstolen har ved flere anledninger fastslått at en medlemsstat ikke kan påberope seg nasjonale rettsbestemmelser, så som nasjonale foreldelsesregler⁽²⁶⁾ eller fravær av rett til å kreve tilbakebetaling i nasjonal rett⁽²⁷⁾, som begrunnelse for å ikke etterkomme vedtak om tilbakebetaling.⁽²⁸⁾ På samme måte har EF-domstolen fastslått at plikten til å kreve tilbakebetaling ikke påvirkes av omstendigheter knyttet til mottakerens økonomiske forhold. Den har klarlagt at det at et foretak er i økonomiske vansker ikke utgjør bevis for at tilbakebetaling ikke var mulig.⁽²⁹⁾ I slike tilfeller har domstolen understreket at det bare er gjennom fravær av ubeheftede aktiva at medlemsstaten kan påvise at det var absolutt umulig å kreve støtten tilbakebetalt.⁽³⁰⁾ I et antall tilfeller argumenterte medlemsstaten med at det ikke hadde vært mulig å gjennomføre vedtaket om tilbakebetaling på grunn av administrative eller tekniske vansker (for eksempel et svært høyt antall støttmottakere). EF-domstolen har konsekvent avvist at slike vansker gjør tilbakebetaling absolutt umulig.⁽³¹⁾ Endelig kan selv frykten for uoverstigelige interne vanskeligheter ikke berettige en medlemsstats manglende overholdelse av sine forpliktelser etter fellesskapsretten.⁽³²⁾

2.2.3 *Anvendelse av nasjonale prosedyrer og behovet for omgående og effektiv gjennomføring*

- 20) Protokoll 3 artikkel 14 nr. 3 fastsetter at tilbakebetalingen "skal skje uten opphold og i samsvar med framgangsmåtene fastsatt i den berørte EFTA-stats nasjonale lovgivning, såfremt framgangsmåtene tillater en umiddelbar og faktisk gjennomføring av EFTAs overvåkningsorgans vedtak."
- 21) Selv om EFTA-statene er fritt til å velge hvordan de i henhold til nasjonal rett vil gjennomføre vedtak om tilbakebetaling, må tiltakene som velges gi vedtaket full rettsvirkning. Det er derfor nødvendig at de nasjonale tiltakene som treffes av EFTA-statene fører til effektiv og omgående gjennomføring av Overvåkningsorganets vedtak.

⁽²⁰⁾ Om prinsippet om beskyttelse av berettigede forventninger, se sak C-24/95 *Alcan* [1997] saml. I-1591, nr. 25, og sak C-5/89 *BUG-Alutechnik* [1990] saml. I-3437, nr. 13 og 14, og forente saker E-5/04, E-6/04 og E-7/04, *Fesil og Finnford m.fl. mot EFTAs overvåkningsorgan*, [2005] EFTA Court Report, s. 121, nr. 171. For et eksempel der EF-domstolen anerkjente at det forelå berettigede forventninger fra støttmottakerens side, se sak C-223/85 *RSV* [1987] saml. s. 4617.

⁽²¹⁾ Om prinsippet om rettssikkerhet, se T-115/94 *Opel Austria GmbH mot Rådet* [1997] saml. II-39 og sak C-372/97 *Italia mot Kommisjonen* [2004] saml. I-3679, nr. 116-118, og forente saker C-74/00 P og C-75/00 P *Falck og Acciaierie di Bolzano mot Kommisjonen* [2002] saml. I-7869, nr. 140, og forente saker E-5/04, E-6/04 og E-7/04, *Fesil og Finnford m.fl. mot EFTAs overvåkningsorgan*, jf. ovenstående fotnote 20, nr. 172. Se også sak T-308/00 *Saltzgitter mot Kommisjonen* [2004] saml. II-1933, nr. 166.

⁽²²⁾ For en fortolkning av "ethvert tiltak truffet av Kommisjonen", se sak T-369/00 *Département du Loiret mot Kommisjonen* [2003] saml. II-1789.

⁽²³⁾ Sak 94/87 *Kommisjonen mot Tyskland* [1989] saml. 175.

⁽²⁴⁾ Sak C-404/00 *Kommisjonen mot Spania* [2003] saml. I-6695.

⁽²⁵⁾ Sak C-280/95 *Kommisjonen mot Italia* [1998] saml. I-259.

⁽²⁶⁾ Sak C-24/95 *Alcan*, jf. ovenstående fotnote 20, nr. 34-37.

⁽²⁷⁾ Sak C-303/88 *Italia mot Kommisjonen* [1991] saml. I-1433.

⁽²⁸⁾ Sak C-52/84 *Kommisjonen mot Belgia* [1986] saml. p. 89, nr. 9.

⁽²⁹⁾ Sak C-52/84 *Kommisjonen mot Belgia*, jf. ovenstående fotnote 28, nr. 14.

⁽³⁰⁾ Sak C-499/99 *Kommisjonen mot Spania* [2002] saml. I-6031.

⁽³¹⁾ Sak C-280/95 *Kommisjonen mot Italia*, jf. ovenstående fotnote 25.

⁽³²⁾ Sak C-6/97 *Italia mot Kommisjonen* [1999] saml. I-2981, nr. 34.

- 22) I sin dom i *Olympic Airways*-saken⁽³³⁾ understreket EF-domstolen at de tilbakebetalingstiltakene medlemsstaten treffer må være effektive og føre til et konkret resultat når det gjelder tilbakebetaling. De tiltakene staten treffer må føre til faktisk tilbakebetaling av de summer mottakeren skylder. EF-domstolen fastholdt denne linjen også i sin dom i *Scott*-saken⁽³⁴⁾, og la vekt på at nasjonale framgangsmåter som ikke oppfyller kravene i prosedyreforordningens artikkel 14 nr. 3 (som tilsvarer protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 3) ikke bør anvendes. Domstolen tilbakeviste i særdeleshet medlemsstatens argument om at den hadde truffet alle skritt som var til rådighet i dens nasjonale system, og framholdt at slike skritt også måtte føre til et konkret resultat når det gjelder tilbakebetaling, og det innenfor fristen fastsatt av Kommisjonen.
- 23) Protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 3 krever at vedtak om tilbakebetaling gjennomføres effektivt og uten opphold. I *Scott*-saken har EF-domstolen lagt vekt på betydningen av tidsdimensjonen i tilbakebetalingsprosessen. Domstolen presiserte at anvendelse av nasjonale framgangsmåter ikke måtte være til hinder for å gjenopprette effektiv konkurranse ved å hindre at Kommisjonens vedtak gjennomføres effektivt og uten opphold. Nasjonale framgangsmåter som hindrer den tidligere situasjonen i å bli gjenopprettet og forlenger den urimelige konkurransefordelen som følger av ulovlig og uforenlig støtte, oppfyller ikke vilkårene i protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 3.
- 24) I denne sammenheng er det viktig å minne om at en sak i henhold til artikkel 36 i Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (heretter kalt overvåknings- og domstolsavtalen) om at et vedtak om tilbakebetaling skal erklæres ugyldig, ikke har oppsettende virkning. I forbindelse med en slik sak kan imidlertid støttmottakeren begjære gjennomføringen av vedtaket om tilbakebetaling utsatt i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 40. Begjæring om utsettelse skal angi hvilke omstendigheter som gjør at saken er av presserende karakter, og de faktiske og rettslige grunner til at det midlertidige tiltak som er begjært, framstår som umiddelbart berettiget.⁽³⁵⁾ EFTA-domstolen kan deretter, dersom den finner at omstendighetene krever det, beslutte at gjennomføringen av det aktuelle vedtaket utsettes.

2.2.4 Prinsippet om lojalt samarbeid

- 25) EØS-avtalens artikkel 3 forplikter EFTA-statene til å lette oppfyllelsen av EØS-saker og pålegger både EØS-institusjonene og EFTA-statene gjensidige oppgaver med henblikk på å oppfylle de forpliktelser som følger av EØS-avtalen.
- 26) I forbindelse med gjennomføringen av vedtak om tilbakebetaling må Overvåkningsorganet og EFTA-statenes myndigheter derfor samarbeide for å nå målet om å gjenopprette konkurransevilkårene i det indre marked.
- 27) En EFTA-stat som støter på uforutsette eller uforutsigbare vansker i gjennomføringen av et vedtak om tilbakebetaling innenfor tidsfristen, eller ser følger som Overvåkningsorganet har oversett, skal forelegge disse vanskene for Overvåkningsorganet med forslag til egnede endringer.⁽³⁶⁾ I slike tilfeller må Overvåkningsorganet og den berørte EFTA-staten samarbeide etter beste evne for å overvinne vanskene, under full overholdelse av EØS-avtalen.⁽³⁷⁾ På samme måte krever prinsippet om lojalt samarbeid også at EFTA-statene gir Overvåkningsorganet alle opplysninger som er nødvendige for å etterprøve at de foreslåtte tiltakene er egnet til å gjennomføre vedtaket.⁽³⁸⁾
- 28) Det faktum at Overvåkningsorganet blir orientert om tekniske og rettslige vansker ved gjennomføring av et vedtak om tilbakebetaling, fritar ikke EFTA-statene fra plikten til å treffe alle nødvendige tiltak som er mulige for å få tilbakebetalt støtten fra det aktuelle foretaket, og å foreslå for Overvåkningsorganet egnede tiltak for å gjennomføre vedtaket.⁽³⁹⁾

3 Gjennomføring av tilbakebetalingspolitikken

- 29) Både Overvåkningsorganet og EFTA-statene spiller en avgjørende rolle i gjennomføringen av vedtak om tilbakebetaling og kan bidra til en effektiv håndheving av tilbakebetalingspolitikken.

3.1 Overvåkningsorganets rolle

- 30) Overvåkningsorganets vedtak om tilbakebetaling pålegger den aktuelle EFTA-staten en plikt til å sørge for tilbakebetaling. Det krever at den aktuelle EFTA-staten krever et visst støttebeløp tilbakebetalt fra en eller flere støttmottakere innenfor en gitt tidshorison. Erfaringene viser at hvor raskt et vedtak om tilbakebetaling gjennomføres, blir påvirket av hvor presist eller komplett det aktuelle vedtaket er. Overvåkningsorganet vil derfor fortsatt bestrebe seg på at vedtak om tilbakebetaling gir en klar angivelse av de(t) støttebeløp som skal tilbakebetales, de(t) foretak dette gjelder og tidsfristen for når tilbakebetalingen skal være fullført.

⁽³³⁾ Sak C-415/03 *Kommisjonen mot Hellas*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽³⁴⁾ Sak C-232/05 *Kommisjonen mot Frankrike*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽³⁵⁾ Rettergangsordningen for EFTA-domstolen, artikkel 80 nr. 2.

⁽³⁶⁾ Sak C-404/00 *Kommisjonen mot Spania*, jf. ovenstående fotnote 24.

⁽³⁷⁾ Sak C-94/87 *Kommisjonen mot Tyskland*, jf. ovenstående fotnote 23, nr. 9, og sak C-348/93 *Kommisjonen mot Italia*, jf. ovenstående fotnote 16, nr. 17.

⁽³⁸⁾ For et eksempel på forslag til gjennomføring, se sak C-209/00 *Kommisjonen mot Tyskland* [2002] saml. I-11695.

⁽³⁹⁾ Sak 94/87 *Kommisjonen mot Tyskland*, jf. ovenstående fotnote 23, nr. 10.

Angivelse av foretakene som skal tilbakebetale støtten

- 31) Ulovlig og uforenlig støtte må tilbakebetales fra foretakene som faktisk har dratt fordel av den.⁽⁴⁰⁾ Overvåkningsorganet vil videreføre sin nåværende praksis med å angi, i den grad det er mulig, identiteten til foretaket/foretakene støtten må tilbakebetales fra, i sine vedtak om tilbakebetaling. Dersom det på gjennomføringsstadiet framgår at støtten ble overført til andre enheter, kan EFTA-staten måtte utvide tilbakebetalingen til å omfatte alle faktiske mottakere for å unngå at plikten til tilbakebetaling ikke omgås.
- 32) EF-domstolen har gitt visse retningslinjer for når forpliktelsen til tilbakebetaling må utvides til andre foretak enn den opprinnelige mottakeren av ulovlig og uforenlig støtte. I henhold til EF-domstolen kan det forekomme overføring av en urimelig fordel når eiendelene til en opprinnelig støttemottaker overføres til en tredjepart til en pris som ligger under markedsverdi, i noen tilfeller til et etterfølgende foretak stiftet nettopp for å omgå vedtaket om tilbakebetaling.⁽⁴¹⁾ I henhold til denne rettspraksis vil Overvåkningsorganet måtte påvise at eiendeler er solgt til under markedspris, særlig til et etterfølgende foretak stiftet for å omgå vedtaket om tilbakebetaling – i så fall kan vedtaket utvides til å omfatte den aktuelle tredjeparten. I typiske omgåelsessaker gjenspeiler ikke overføringen noen annen økonomisk logikk enn å omgå vedtaket om tilbakebetaling.⁽⁴²⁾
- 33) Når det gjelder overføring av aksjer i et foretak som må tilbakebetale ulovlig og uforenlig støtte (aksjeavtaler), har EF-domstolen funnet⁽⁴³⁾ at salg av aksjer i et slikt foretak til en tredjepart ikke berører støttemottakerens plikt til å tilbakebetale støtten.⁽⁴⁴⁾ Dersom det kan fastslås at kjøperen av aksjene har betalt gjeldende markedspris for aksjene i foretaket, kan han ikke anses å ha mottatt noen fordel som kunne utgjøre statsstøtte.⁽⁴⁵⁾
- 34) I sine vedtak om tilbakebetaling i forbindelse med støtteordninger er Overvåkningsorganet vanligvis ikke i stand til i selve vedtaket å angi alle foretakene som har mottatt ulovlig og uforenlig støtte. Dette må avklares i begynnelsen av gjennomføringsprosessen av den aktuelle EFTA-staten, som deretter må etterprøve den individuelle situasjonen til hvert av foretakene.⁽⁴⁶⁾

Fastssettelse av beløpet som skal tilbakebetales

- 35) Formålet med tilbakebetalingen er oppnådd "når den aktuelle støtten, eventuelt med tillegg av morarenter, er tilbakebetalt av mottakeren, eller med andre ord, av foretakene som faktisk dro nytte av den. Ved å tilbakebetale støtten har mottakeren gitt avkall på fordelene vedkommende hadde over sine konkurrenter på markedet, og situasjonen før støtten ble gitt er gjenopprettet."⁽⁴⁷⁾
- 36) Overvåkningsorganet vil som hittil klart angi i sine vedtak om tilbakebetaling hvilke ulovlige og uforenlige støtteiltak tilbakebetalingen gjelder. Når Overvåkningsorganet har de nødvendige data, vil det også søke å tallfeste støttebeløpet som skal tilbakebetales. Det er imidlertid klart at Overvåkningsorganet ikke kan, og ikke er rettslig forpliktet til å, fastsette det nøyaktige beløpet som skal tilbakebetales. Det er tilstrekkelig at Overvåkningsorganets vedtak omfatter opplysninger som gjør EFTA-statene i stand til selv å fastslå dette beløpet uten betydelige vansker.⁽⁴⁸⁾
- 37) Når det gjelder en ulovlig og uforenlig støtteordning, vil Overvåkningsorganet ikke kunne tallfeste det uforenlige støttebeløpet som skal kreves tilbakebetalt fra hver mottaker. Dette krever at EFTA-staten foretar en detaljert analyse av støtten som gis i hvert enkelt tilfelle på bakgrunn av den aktuelle støtteordningen. Overvåkningsorganet angir derfor i sitt vedtak at EFTA-statene vil måtte kreve tilbakebetalt all støtte, dersom den ikke er tildelt et bestemt prosjekt som på tidspunktet støtten ble gitt oppfylte alle krav i en gruppeunntaksforordning eller i en støtteordning som er godkjent av Overvåkningsorganet.
- 38) I henhold til protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 2 skal støtten som skal tilbakebetales i henhold til et vedtak om tilbakebetaling, omfatte renter beregnet etter en passende sats fastsatt av Overvåkningsorganet. Renten skal betales fra det tidspunktet den ulovlige støtten sto til mottakerens disposisjon, inntil datoen for tilbakebetaling.⁽⁴⁹⁾ I henhold til vedtak nr. 195/04/COL skal renten beregnes med rentes rente til den dato støtten er tilbakebetalt.⁽⁵⁰⁾

⁽⁴⁰⁾ Sak C-303/88 *Italia mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 27, nr. 57, og sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen* ("SMI") [2004] saml. I-3925, nr. 75.

⁽⁴¹⁾ Sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 40.

⁽⁴²⁾ Sak C-328/99 og C-399/00, *Italia og SIM 2 Multimedia Spa mot Kommisjonen* [2003] saml. I-4035. For et annet eksempel på omgåelse, se sak C-415/03, *Kommisjonen mot Hellas*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽⁴³⁾ Sak C-328/99 og C-399/00 *Italia og SIM 2 Multimedia mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 42, nr. 83.

⁽⁴⁴⁾ Ved privatisering av et foretak som har mottatt statsstøtte som er erklært forenlig av Overvåkningsorganet, kan EFTA-staten innføre en klausul i privatiseringsavtalen for å beskytte kjøperen av selskapet mot risikoen for at Overvåkningsorganets innledende vedtak som godkjenner støtten blir overprøvet av EFTA-domstolen og det i stedet blir nødvendig å kreve støtten tilbakebetalt fra mottakeren. En slik klausul kan innebære en justering av prisen som kjøperen av det privatiserte foretaket betaler, for å ta hensyn til den nye forpliktelsen til å tilbakebetale statsstøtte.

⁽⁴⁵⁾ Sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 40, nr. 80.

⁽⁴⁶⁾ Sak C-310/99 *Italia mot Kommisjonen* [2002] saml. I-2289, nr. 91.

⁽⁴⁷⁾ Sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 40, nr. 74–76.

⁽⁴⁸⁾ Sak C-480/98 *Spania mot Kommisjonen* [2000] saml. I-8717, nr. 25, og forente saker C-67/85, C-68/85, og C-70/85 *Kwekerij van der Kooy BV m.fl. mot Kommisjonen* [1988] saml. p. 219.

⁽⁴⁹⁾ Se i den sammenheng unntaket i sak C-480/98 *Spania mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 48, nr. 36 ff.

⁽⁵⁰⁾ For nærmere retningslinjer for beregning av renter, se vedtak nr. 195/04/COL.

Tidsplan for gjennomføring av vedtaket

- 39) Tidligere anga Kommissjonens vedtak om tilbakebetaling én enkelt tidsfrist på to måneder. Innenfor denne fristen skulle den aktuelle medlemsstaten underrette Kommissjonen om hvilke tiltak den hadde truffet for å etterkomme det aktuelle vedtaket. EF-domstolen anerkjente at denne fristen skulle oppfatte som en frist for gjennomføring av selve vedtaket.⁽⁵¹⁾
- 40) Videre har EF-domstolen funnet at kontakter og forhandlinger mellom Kommissjonen og medlemsstaten, innenfor rammene av gjennomføringen av Kommissjonens vedtak, ikke fritar medlemsstaten fra plikten til å treffe alle nødvendige tiltak for å gjennomføre vedtaket innenfor den fastsatte fristen.⁽⁵²⁾
- 41) Overvåkningsorganet erkjenner at en frist på to måneder for å gjennomføre vedtakene er for lite i de fleste tilfeller. Fristen for å gjennomføre vedtak om tilbakebetaling blir derfor forlenget til fire måneder. Fra nå vil Overvåkningsorganet angi to tidsfrister i sine vedtak:
- innenfor en første tidsfrist på to måneder etter vedtakets ikrafttredelse må EFTA-staten *underrette* Overvåkningsorganet om tiltakene som er truffet eller planlegges
  - innenfor en andre tidsfrist på fire måneder etter vedtakets ikrafttredelse må Overvåkningsorganets vedtak være *gjennomført*
- 42) Dersom en EFTA-stat støter på betydelige vansker som hindrer den i å overholde en av disse tidsfristene, må Overvåkningsorganet straks underrettes om vanskene og en behørig begrunnelse for disse. Overvåkningsorganet kan eventuelt forlenge tidsfristen i samsvar med prinsippet om lojalt samarbeid.⁽⁵³⁾

3.2 EFTA-statenes rolle: gjennomføring av vedtak om tilbakebetaling*3.2.1 Hvem er ansvarlig for å håndheve vedtak om tilbakebetaling?*

- 43) EFTA-staten er ansvarlig for å håndheve vedtak om tilbakebetaling. Protokoll 3 del II artikkel 14 nr. 1 fastsetter at den berørte EFTA-staten skal treffe alle nødvendige tiltak for å få tilbakebetalt støtten fra mottakeren.
- 44) I denne sammenheng er det viktig å minne om at EF-domstolen ved flere anledninger har bekreftet at et kommisjonsvedtak rettet til en medlemsstat har bindende virkning for alle medlemsstatens organer, herunder også domstolene.⁽⁵⁴⁾ Dette innebærer at hvert organ i EFTA-staten som er involvert i gjennomføringen av et vedtak om tilbakebetaling må treffe alle nødvendige tiltak for å sikre umiddelbar og faktisk gjennomføring av vedtaket.
- 45) EØS-retten foreskriver ikke hvilket organ i EFTA-staten som skal stå for den praktiske gjennomføringen av et vedtak om tilbakebetaling. Det hører inn under den nasjonale rettsorden i hver EFTA-stat å fastsette hvilke organer som skal være ansvarlige for gjennomføringen av vedtaket. Generelt har EFTA-statene valgt å oppnevne ett sentralt organ (for eksempel et departement) som har ansvaret for å følge opp tilbakebetalingsprosessen og som står i stadig kontakt med Overvåkningsorganet.⁽⁵⁵⁾

3.2.2 Gjennomføring av plikten til tilbakebetaling

- 46) Protokoll 3 artikkel 14 nr. 3 forplikter EFTA-statene til å sørge for tilbakebetalingen uten opphold. Som nevnt i punkt 3.1 ovenfor vil vedtaket om tilbakebetaling angi en tidsfrist for EFTA-staten til å gi nøyaktige opplysninger om hvilke tiltak som er truffet og planlagt for å gjennomføre vedtaket. I særdeleshet vil EFTA-staten være forpliktet til å gi fullstendige opplysninger om hvem som har mottatt den ulovlige og uforenlige støtten, hvilke støttebeløp det gjelder og hvilken nasjonal framgangsmåte som brukes for å sørge for tilbakebetaling. Dessuten påligger det EFTA-staten å dokumentere at støttemottakeren er blitt underrettet om sin plikt til å tilbakebetale støtten.

Identifisering av støttemottakeren og beløpet som skal tilbakebetales

- 47) Vedtaket om tilbakebetaling vil ikke alltid inneholde fullstendige opplysninger om hvem støttemottakerne er eller om støttebeløpene som skal tilbakebetales. I slike tilfeller må EFTA-staten uten opphold identifisere hvilke foretak som berøres av vedtaket og det nøyaktige støttebeløpet som skal kreves tilbakebetalt fra hver av dem.

⁽⁵¹⁾ Jf. sak C-207/05 *Kommissjonen mot Italia* [2006] saml. I-70, nr. 31-36, sak C-378/98 *Kommissjonen mot Belgia* [2001] saml. I-5107, nr. 28, og sak C-232/05 *Kommissjonen mot Frankrike*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽⁵²⁾ Sak C-5/86 *Kommissjonen mot Belgia* [1987] saml. p. 1773.

⁽⁵³⁾ Sak C-207/05 *Kommissjonen mot Italia*, jf. ovenstående fotnote 51.

⁽⁵⁴⁾ Sak 249/85 *Albako Margarinefabrik Maria von der Linde GmbH & Co. KG mot Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung* [1987] saml. p. 2345.

⁽⁵⁵⁾ Forfatterne av studien om gjennomføring som det er referert til ovenfor, merket seg at ”*det er et felles prinsipp for alle landene vi har sett på, at tilbakekrevingen må gjennomføres av myndigheten som tildelte støtten*”. De påpeker også at i land som gir én sentral myndighet i oppgave å holde oppsyn med tilbakebetalingsprosessen, synes eksistensen av en slik myndighet å føre til en mer effektiv gjennomføring av vedtak om tilbakebetaling (se studiens side 521).

- 48) Når det gjelder en ulovlig og uforenlig støtteordning påhviler det EFTA-staten å utføre en detaljert analyse av hver individuell støttetildeling innenfor den aktuelle ordningen. For å tallfeste det nøyaktige støttebeløpet som skal tilbakebetales fra hver enkelt støttemottaker i ordningen, må det fastslås i hvilken grad støtten er gitt til et bestemt prosjekt som på tildelingstidspunktet oppfylte alle vilkår i gruppeunntaksforordningene eller i en støtteordning godkjent av Overvåkningsorganet. I slike tilfeller kan EFTA-staten også anvende de materielle *de minimis*-kriteriene som gjaldt på tidspunktet for tildelingen av den ulovlige og uforenlige støtten som vedtaket om tilbakebetaling gjelder.
- 49) Nasjonale myndigheter kan ved beregningen av beløpet som skal tilbakebetales, ta hensyn til skattesystemets innvirkning. Når en mottaker av ulovlig og uforenlig støtte har betalt skatt av det mottatte beløpet, kan nasjonale myndigheter i samsvar med nasjonale skatteregler ta hensyn til denne betalingen av skatt ved å kreve tilbakebetalt bare nettobeløpet som støttemottakeren er tildelt.⁽⁵⁶⁾ Overvåkningsorganet anser at nasjonale myndigheter i slike tilfeller må sikre at mottakeren ikke vil kunne nyte godt av et ytterligere skattefradrag ved å henvise til at tilbakebetalingen har redusert den skattbare inntekten, ettersom dette ville innebære at nettobeløpet som søkes tilbakebetalt blir lavere enn nettobeløpet som opprinnelig ble mottatt.

Proseduren for tilbakebetaling

- 50) EØS-retten fastsetter ikke hvilken prosedyre EFTA-staten skal følge for å gjennomføre et vedtak om tilbakebetaling. EFTA-statene må imidlertid være klar over at valg og anvendelse av en nasjonal prosedyre er underlagt vilkåret om at den muliggjør umiddelbar og faktisk gjennomføring av Overvåkningsorganets vedtak. Dette innebærer at ansvarlige myndigheter overveier nøye samtlige mulige framgangsmåter etter nasjonal rett, og velger den som mest sannsynlig vil kunne sikre umiddelbar gjennomføring av vedtaket om tilbakebetaling. De bør benytte hasteprosedyrer så langt dette er mulig etter nasjonal rett. I henhold til prinsippene om ekvivalens og effektivitet må disse prosedyrer ikke være mindre gunstige enn de som gjelder for tilsvarende søksmål i nasjonal rett, og ikke gjøre det praktisk sett umulig eller urimelig vanskelig å utøve de rettigheter som EØS-retten gir.⁽⁵⁷⁾
- 51) Mer generelt bør EFTA-statene ikke kunne legge noen hindringer i veien for gjennomføring av et vedtak om tilbakebetaling.⁽⁵⁸⁾ Følgelig er EFTA-statenes myndigheter forpliktet til å sette til side eventuelle nasjonale bestemmelser som måtte hindre umiddelbar gjennomføring av vedtaket om tilbakebetaling.⁽⁵⁹⁾

Melding om og gjennomføring av påbud om tilbakebetaling

- 52) Når mottakeren, beløpet som skal tilbakebetales og prosedyren som skal benyttes er fastsatt, skal påbud om tilbakebetaling sendes til mottakerne av den ulovlige og uforenlige støtten, uten opphold og innenfor fristen som er fastsatt i Overvåkningsorganets vedtak. Myndighetene som er ansvarlige for å få gjennomført tilbakebetalingen må sikre at disse påbudene blir håndhevet og tilbakebetalingen gjennomført innenfor fristen som er fastsatt i vedtaket. Dersom en støttemottaker ikke etterkommer påbudet om tilbakebetaling, bør EFTA-statene straks søke tilbakebetalingen fullbyrdet etter nasjonal rett.

3.2.3 Søksmål for nasjonale domstoler

- 53) Gjennomføring av vedtak om tilbakebetaling kan medføre søksmål for nasjonale domstoler. Det kan skjelles mellom to hovedkategorier av søksmål i forbindelse med tilbakebetaling: søksmål anlagt av myndigheten som søker tilbakebetaling med henblikk på å få kjennelse på at en uvillig støttemottaker må tilbakebetale ulovlig og uforenlig støtte, og søksmål anlagt av støttemottakere som bestrider påbudet om tilbakebetaling.
- 54) Gjennomføringen av et vedtak om tilbakebetaling kan bli forsinket i flere år når nasjonale tiltak for å gjennomføre vedtaket blir bestridt i retten. Dette er i enda større grad tilfelle når selve vedtaket om tilbakebetaling blir klaget inn for EFTA-domstolen, særlig dersom nasjonale domstoler blir anmodet om å stille gjennomføringen av nasjonale tiltak i bero inntil EFTA-domstolen har avsagt dom om gyldigheten av vedtaket om tilbakebetaling.
- 55) I samsvar med EF-domstolens rettspraksis kan en støttemottaker som uten tvil ville ha kunnet bestride et vedtak om tilbakebetaling for EFTA-domstolen i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 36, ikke lenger bestride gyldigheten av vedtaket for nasjonale domstoler med henvisning til at vedtaket var ulovlig.⁽⁶⁰⁾ Av dette følger at en støttemottaker som i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 40 og 41 kunne bedt EFTA-domstolen om midlertidige forføyninger og har unnlatt å gjøre dette, ikke kan be om utsettelse av tiltakene nasjonale domstoler iverksetter for å håndheve vedtaket, med grunner som henviser til vedtakets gyldighet.

⁽⁵⁶⁾ Sak T-459/93 *Siemens mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 17, nr. 83. Se også sak C-148/04 *Unicredito Spa mot Agenzia delle Entrate, Ufficio Genova I* [2005] saml. I-11137, nr. 117-120.

⁽⁵⁷⁾ Sak C-13/01 *Safalero* [2003] saml. I-8679, nr. 49-50.

⁽⁵⁸⁾ Sak C-48/71 *Kommisjonen mot Italia* [1972] saml. s. 529.

⁽⁵⁹⁾ Sak C-232/05 *Kommisjonen mot Frankrike*, jf. ovenstående fotnote 11.

⁽⁶⁰⁾ Sak C-188/92 *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH v Tyskland*, jf. ovenstående fotnote 12.

- 56) I saker hvor det derimot ikke er åpenbart at det ville vært mulig for støttemottakeren å bringe spørsmålet om vedtakets gyldighet inn for EFTA-domstolen, må støttemottakeren gis en hensiktsmessig rettslig beskyttelse. Dersom støttemottakeren bestrider gjennomføringen av vedtaket i saker for nasjonale domstoler, med begrunnelse om at det aktuelle vedtaket er ulovlig, skal den nasjonale domstolen følge framgangsmåten fastsatt i overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 34.⁽⁶¹⁾
- 57) Dersom støttemottakeren også ber om midlertidige forføyninger i forbindelse med nasjonale tiltak som er vedtatt for å gjennomføre vedtaket om tilbakebetaling, fordi Overvåkningsorganets vedtak hevdes å være ulovlig, må den nasjonale domstolen vurdere om den aktuelle saken innfrir vilkårene fastsatt av EF-domstolen i sakene *Zuckerfabrik*⁽⁶²⁾ og *Atlanta*⁽⁶³⁾. Dette betyr at den nasjonale domstolen bare kan foreta midlertidige forføyninger dersom:
- 1) Den aktuelle domstolen er i alvorlig tvil om rettsaktens gyldighet, og dersom dette spørsmålet ikke allerede er brakt inn for EFTA-domstolen, selv gjør dette i henhold til ovenstående nr. 56 annet punktum.
  - 2) Saken haster ved at midlertidige forføyninger er nødvendige for å unngå at parten som ber om dette, lider alvorlige og uopprettelige tap.
  - 3) Domstolen tar behørig hensyn til EØS-interessene.
  - 4) Den nasjonale domstolen i sin vurdering av om alle disse vilkårene er oppfylt, respekterer eventuelle avgjørelser i EFTA-domstolen om rettsaktens gyldighet, eller kjennelser på EØS-nivå i saker om tilsvarende midlertidige forføyninger.⁽⁶⁴⁾

3.2.4 Det spesielle tilfellet med insolvente mottakere

- 58) Innledningsvis må det bemerkes at EF-domstolens faste rettspraksis har vært at det faktisk at en støttemottaker er insolvent eller under konkursbehandling ikke påvirker vedkommendes plikt til å tilbakebetale ulovlig og uforenlig støtte.⁽⁶⁵⁾
- 59) I de fleste saker med en insolvent støttemottaker vil det ikke være mulig å få tilbakebetalt det fulle beløpet av ulovlig og uforenlig støtte (med renter), ettersom støttemottakerens aktiva ikke vil være tilstrekkelige til å innfri alle kreditorers krav. Det vil følgelig ikke være mulig å gjenopprette situasjonen før støttetildelingen fullt ut på tradisjonell måte. Ettersom det overordnede formålet med tilbakebetalingen er å gjøre slutt på konkurransevriddingen, har EF-domstolen funnet at utvikling av mottakerforetaket kan være en akseptabel mulighet for tilbakebetaling i slike saker.⁽⁶⁶⁾ Overvåkningsorganet anser derfor at et vedtak som pålegger EFTA-staten å sørge for at ulovlig og uforenlig støtte tilbakebetales fra en insolvent mottaker, kan anses å være behørig gjennomført enten når full tilbakebetaling har skjedd, eller i tilfelle av delvis tilbakebetaling, når selskapet avvikles og eiendelene selges på markedsvilkår.
- 60) EFTA-statenes myndigheter bør ved gjennomføring av vedtak om tilbakebetaling som vedrører insolvente støttemottakere sikre at det under konkursbehandlingen tas behørig hensyn til EØS-interessene, og da særlig behovet for å bringe konkurransevriddingen som den ulovlige og uforenlige støtten medfører, til opphør snarest.
- 61) Å melde krav i et konkursbo er imidlertid ikke alltid tilstrekkelig i seg selv til å sikre omgående og effektiv gjennomføring av Overvåkningsorganets vedtak om tilbakebetaling. Anvendelsen av visse bestemmelser i nasjonal konkurslovgivning kan hindre at vedtak om tilbakebetaling får virkning ved å tillate videreføring av foretaket til tross for at full tilbakebetaling ikke har skjedd, og dermed tillate konkurransevriddingen å fortsette. Det er derfor Overvåkningsorganets oppfatning at det er nødvendig å definere EFTA-statenes forpliktelser på de forskjellige trinnene i konkursbehandlingen.
- 62) EFTA-staten bør straks melde sitt krav i konkursboet.⁽⁶⁷⁾ I henhold til EF-domstolens rettspraksis skal tilbakebetalingen skje i samsvar med nasjonale konkursregler.⁽⁶⁸⁾ Beløpet vil derfor bli tilbakebetalt i medhold av den status gjelden får i henhold til nasjonal rett.
- 63) Det har tidligere vært tilfeller, i saker som har vært behandlet av Kommisjonen, der bobestyreren har avslått å registrere et krav om tilbakebetaling i konkursbehandlingen, på grunn av formen av den ulovlige og uforenlige støtten (eksempelvis når støtten var gitt i form av et kapitaltilskudd). Denne situasjonen er problematisk, særlig dersom en slik avvisning fratrer myndighetene som er ansvarlige for gjennomføringen av tilbakebetalingsvedtaket, ethvert middel til å sikre at det tas behørig hensyn til fellesskaps- og EØS-interessen

⁽⁶¹⁾ Sak C-346/03 *Atzeni a.o.* [2006] saml. I-1875, nr. 30–34.

⁽⁶²⁾ Forente saker C-143/88 og C-92/89 *Zuckerfabrik Süderdithmarschen A.G. m.fl.* [1991] saml. I-415, nr. 23 ff.

⁽⁶³⁾ Sak C-465/93 *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH m.fl.* [1995] saml. I-3761, nr. 51.

⁽⁶⁴⁾ Sak C-465/93 *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH m.fl.*, jf. ovenstående fotnote 63, nr. 51.

⁽⁶⁵⁾ Sak C-42/93 *Spania mot Kommisjonen* ("Merco") [1994] saml. I-4175.

⁽⁶⁶⁾ Sak C-52/84 *Kommisjonen mot Belgia*, jf. ovenstående fotnote 28.

⁽⁶⁷⁾ Sak C-142/87 *Kommisjonen mot Belgia* [1990] saml. I-959, nr. 62.

⁽⁶⁸⁾ Sak C-142/87 *Kommisjonen mot Belgia*, jf. ovenstående fotnote 67, og sak C-499/99 *Kommisjonen mot Spania*, jf. ovenstående fotnote 30, nr. 28–44.

under konkursbehandlingen. Overvåkningsorganet mener derfor at EFTA-staten bør bestride bobestyreres eventuelle avvisning av å registrere slike krav.⁽⁶⁹⁾

- 64) For å sikre umiddelbar og effektiv gjennomføring av et vedtak om tilbakebetaling, er Overvåkningsorganet av den oppfatning at de myndigheter som har ansvaret for gjennomføringen også har ansvar for å anke eventuelle vedtak fra bobestyreren eller skifteretten om å tillate den insolvente støttemottakeren å fortsette sin virksomhet utover fristen som er fastsatt i vedtaket om tilbakebetaling. På samme måte skal nasjonale domstoler, når de behandler slike anmodninger, ta fullt hensyn til EØS-interessen, og særlig behovet for å sikre umiddelbar gjennomføring av Overvåkningsorganets vedtak og for at konkurransevridningen som den ulovlige og uforenlige støtten medfører, opphører så snart som mulig. Overvåkningsorganet mener at de derfor ikke bør tillate videreføring av en insolvent støttemottakers forretningsdrift så lenge full tilbakebetaling ikke er gjennomført.
- 65) Dersom det framlegges en plan for videre drift for bostyret som innebærer at støttemottakerens aktiviteter fortsetter, kan nasjonale myndigheter som er ansvarlige for gjennomføringen av tilbakebetalingsvedtaket bare støtte en slik plan dersom den sikrer at støtten blir betalt tilbake fullt ut innenfor fristene forutsett i Overvåkningsorganets vedtak. I særdeleshet kan EFTA-staten ikke gi avkall på deler av sitt krav om tilbakebetaling, og heller ikke godta noen annen løsning som ikke innebærer at støttemottakerens virksomhet straks bringes til opphør. I mangel av fullstendig og omgående tilbakebetaling av den ulovlige og uforenlige støtten, skal myndighetene som er ansvarlige for gjennomføringen av vedtaket om tilbakebetaling treffe alle tilgjengelige tiltak for å avvise en plan om videre drift og insistere på at mottakerens forretningsdrift bringes til opphør innenfor tidsfristen som er fastsatt i vedtaket om tilbakebetaling.
- 66) Ved avvikling, og så lenge støtten ikke er fullt ut tilbakebetalt, bør EFTA-staten motsette seg enhver overføring av eiendeler som ikke finner sted på markedsvilkår, og/eller er tilrettelagt for å omgå vedtaket om tilbakebetaling. For å oppnå en "behørig overføring av eiendeler" må EFTA-staten påse at den urimelige fordelingen av støtten medførte, ikke blir overført til kjøperen av eiendelene. Dette kan være tilfelle dersom den opprinnelige støttemottakerens aktiva blir overført til en tredjepart til en pris som er lavere enn markedsverdien, eller til et etterfølgende selskap som er etablert for å omgå vedtaket om tilbakebetaling. I et slikt tilfelle må vedtaket om tilbakebetaling utvides til også å omfatte en slik tredjepart.⁽⁷⁰⁾

4 Følgene av manglende gjennomføring av Overvåkningsorganets vedtak om tilbakebetaling

- 67) En EFTA-stat blir ansett for å ha etterkommet vedtaket om tilbakebetaling dersom støtten er fullt ut tilbakebetalt innenfor den fastsatte tidsfristen, eller i tilfelle av en insolvent støttemottaker, når foretaket er avvirket på markedsvilkår.
- 68) I behørig begrunnede saker kan Overvåkningsorganet også godta midlertidig gjennomføring av vedtaket når det er gjenstand for søksmål for en nasjonal rett eller EFTA-domstolen (f.eks. at hele det ulovlige og uforenlige støttebeløpet betales inn på en sperret konto⁽⁷¹⁾). EFTA-staten må påse at selskapet ikke kan nyte godt av fordelene knyttet til den ulovlige og uforenlige støtten.⁽⁷²⁾ EFTA-staten skal framlegge en begrunnelse for at slike foreløpige tiltak er vedtatt til godkjenning av Overvåkningsorganet, med full beskrivelse av det aktuelle foreløpige tiltaket.
- 69) Når den aktuelle EFTA-staten ikke har etterkommet vedtaket om tilbakebetaling, og den ikke har kunnet påvise at dette var fullstendig umulig, kan Overvåkningsorganet innlede overtredelsesprosedyrer. Når visse vilkår er oppfylt kan Overvåkningsorganet i henhold til Deggendorf-prinsippet dessuten kreve at EFTA-staten holder tilbake utbetaling av ny forenlig støtte til støttemottakeren(e).

4.1 Overtredelsesprosedyrer

– *Saker på grunnlag av protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 sammenholdt med protokoll 3 del II artikkel 23 nr. 1*

- 70) Dersom den aktuelle EFTA-staten ikke etterkommer vedtaket om tilbakebetaling innen den fastsatte tidsfristen, og ikke har kunnet påvise at gjennomføring var absolutt umulig, kan Overvåkningsorganet, eller enhver annen interessert EFTA-stat, bringe saken direkte inn for EFTA-domstolen i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 sammenholdt med del II artikkel 23 nr. 1. Overvåkningsorganet kan da gjøre gjeldende

⁽⁶⁹⁾ Se i denne sammenheng dommen i den kommersielle avdelingen av domstolen i Amberg av 23. juli 2001 i forbindelse med støtte gitt av Tyskland til "Neue Maxhütte-Stahlwerke GmbH" (kommisjonsvedtak av 18. oktober 1995, EFT L 53 av 2.3.1996, s. 41–49). I dette tilfellet overprøvede den tyske domstolen bobestyrerens beslutning om å registrere et krav om tilbakebetaling i forbindelse med ulovlig og uforenlig støtte gitt i form av kapitaltilførsel, ettersom dette ville gjøre gjennomføringen av vedtaket om tilbakebetaling umulig.

⁽⁷⁰⁾ Sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen*, jf. ovenstående fotnote 40.

⁽⁷¹⁾ I praksis kan betaling av det totale støttebeløpet samt renter på en sperret konto være regulert av en spesifikk kontrakt, undertegnet av banken og støttemottakeren, der partene godtar at beløpet vil bli frigjort til fordel for den ene eller andre parten når rettsaken er avgjort.

⁽⁷²⁾ I motsetning til det å opprette en sperret konto vil bruk av bankgarantier muligens ikke bli ansett som et tilstrekkelig tiltak, ettersom det totale støttebeløpet fortsatt står til mottakerens disposisjon.

forhold knyttet til den atferd den aktuelle EFTA-statens utøvende, lovgivende eller dømmende organer har utvist, idet EFTA-staten skal vurderes i sin helhet.⁽⁷³⁾

- 71) I henhold til overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 33 skal vedkommende EFTA-stater treffe de tiltak som er nødvendige for å oppfylle EFTA-domstolens avgjørelser.

– *Saker på grunnlag av protokoll 3 del II artikkel 23 nr. 2*

- 72) Dersom Overvåkningsorganet anser at den vedkommende EFTA-staten ikke har oppfylt EFTA-domstolens avgjørelse, kan Overvåkningsorganet bringe saken inn for EFTA-domstolen direkte i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 sammenholdt med del II artikkel 23 nr. 2.

4.2 *Anvendelse av rettspraksis fra Deggendorf-saken*

- 73) I sin dom i Deggendorf-saken uttalte De europeiske fellesskapers førsteinstansdomstol at "når Kommisjonen undersøker om en statsstøtte er forenlig med det felles marked, må den ta hensyn til alle relevante faktorer, herunder om aktuelt forhold som allerede er blitt vurdert i et tidligere vedtak, og de forpliktelser dette tidligere vedtaket måtte ha pålagt en medlemsstat. Av dette følger at Kommisjonen har myndighet til å ta i betraktning for det første eventuelle samlede virkninger av den tidligere [...] støtten og den nye [...] støtten, og for det andre det faktum at den [gamle] støtten som er erklært ulovlig [...] ikke er tilbakebetalt."⁽⁷⁴⁾ Ved anvendelse av denne dommen, og for å unngå konkurransevridning i strid med den felles interesse, kan Overvåkningsorganet pålegge en EFTA-stat å holde tilbake utbetaling av ny forenlig støtte til et foretak som har mottatt ulovlig og uforenlig støtte som er gjenstand for et tidligere vedtak om tilbakebetaling, inntil EFTA-staten har forsikret seg om at foretaket har tilbakebetalt den gamle ulovlige og uforenlige støtten.

- 74) I praksis vil Overvåkningsorganet, under den foreløpige undersøkelsen av et nytt støttetiltak, be EFTA-staten forplikte seg til å holde tilbake utbetaling av ny støtte til enhver støttemottaker som fortsatt ikke har tilbakebetalt ulovlig og uforenlig støtte i henhold til et tidligere vedtak. Dersom EFTA-staten ikke forplikter seg til dette, og/eller det ikke finnes fyllestgjørende opplysninger om de aktuelle støttetiltakene⁽⁷⁵⁾ slik at Overvåkningsorganet ikke kan vurdere den samlede virkningen av den gamle og nye støtten på konkurransevilkårene, vil Overvåkningsorganet gjøre vedtak på grunnlag av protokoll 3 del II artikkel 7 nr. 4 der den aktuelle EFTA-staten blir bedt om å holde tilbake utbetaling av den nye støtten inntil det er brakt på det rene at den aktuelle støttemottakeren har tilbakebetalt den gamle ulovlige og uforenlige støtten med renter.

- 75) *Deggendorf*-prinsippet er innarbeidet i kapitlet om krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte⁽⁷⁶⁾ og i vedtak nr. 195/04/COL samt i gruppeunntaksforordningene som er innlemmet i EØS-avtalen.⁽⁷⁷⁾ Overvåkningsorganet har til hensikt å innarbeide dette prinsippet i alle framtidige regler for og vedtak angående statsstøtte.

5 **Konklusjon**

- 76) Å opprettholde et system med fri konkurranse uten konkurransevridning er en av hjørnesteinene i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Som ledd i konkurransepolitikken i EØS er statsstøttepolitisk disiplin essensielt for å sikre at det indre markedet byr på like vilkår i alle økonomiske sektorer i Europa. Innenfor dette sentrale området har Overvåkningsorganet og EFTA-statene felles ansvar for å sikre behørig håndhevelse av statsstøttedisiplinen, og da særlig av vedtak om tilbakebetaling.

- 77) Ved å utstede dette kapitlet ønsker Overvåkningsorganet å øke bevisstheten om prinsippene for tilbakebetalingspolitikken slik den er definert av Fellesskapets domstoler og EFTA-domstolen, og klargjøre Overvåkningsorganets praksis når det gjelder tilbakebetaling. Overvåkningsorganet forplikter seg til å følge disse prinsippene og oppfordrer EFTA-statene til å be om råd når de har problemer med å gjennomføre vedtak om tilbakebetaling. Overvåkningsorganets tjenester står til EFTA-statenes disposisjon for å gi ytterligere veiledning og bistand om nødvendig.

- 78) Til gjengjeld forventer Overvåkningsorganet at EFTA-statene skal etterleve prinsippene i tilbakebetalingspolitikken. Det er bare gjennom felles innsats fra både Overvåkningsorganet og EFTA-statene at disiplinen i statsstøttesaker vil bli opprettholdt og føre til det ønskede mål, dvs. å bidra til et indre marked uten konkurransevridning.

⁽⁷³⁾ Sak C-224/01, *Köbler*, [2003], saml. I-10239, nr. 31–33; sak C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo*, [2003], s. I-05177, nr. 30–33.

⁽⁷⁴⁾ Sak T-244/93 og T-486/93 *TWD Deggendorf mot Kommisjonen* [1995] saml. II-2265, nr. 56.

⁽⁷⁵⁾ Eksempelvis ved ulovlige og uforenlige ordninger der støttebeløpet og mottakerne ikke er kjent for Overvåkningsorganet.

⁽⁷⁶⁾ Kapitlet om krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter ble vedtatt 1. desember 2004.

⁽⁷⁷⁾ Kommisjonsforordning (EF) nr. 1628/2006 av 24. oktober 2006 om anvendelse av traktatens artikkel 87 og 88 på nasjonal investeringsstøtte til regionene (EUT L 302 av 1. november 2006, s. 29), innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1 i ved EØS-komiteens beslutning nr. 157/2006 av 8. desember 2008 (EUT L 89 av 29. mars 2007, s. 33, og EØS-tillegget nr. 15 av 29. mars 2007, s. 26), trådte i kraft 9. desember 2006, og kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 av 6. august 2008 om erklæring av visse støttekategoriers forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88 (forordning om alminnelige gruppeunntak), EUT L 214 av 9.8.2008, s. 3, innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j ved EØS-komiteens beslutning nr. 120/2007 av 7. november 2008 (EUT L 339 av 18.12.2008, s. 111, og EØS-tillegget nr. 74 av 18.12.2008, s. 20), trådte i kraft 8. november 2008.

VEDLEGG V

Statsstøtte til filmverk og andre audiovisuelle verk

1 Innledning

- 1) Audiovisuelle verk, og da særlig film, spiller en viktig rolle i å skape europeisk identitet, både gjennom de aspekter som er felles for hele Europa, og det kulturelle mangfold som kjennetegner våre forskjellige tradisjoner og historier. Slike verk er et viktig element i funksjonsdyktigheten til våre demokratier, på grunn av den brede innflytelsen de har på samfunnet. De står også i sentrum for de endringer som følger av utviklingen av informasjonssamfunnet: nye teknologiske muligheter gir nye muligheter til å fremme bevaringen av kulturarven og styrke den gjensidige forståelsen over hele Europa.
- 2) Audiovisuelle verk er enestående på grunn av sin dobbeltsidighet. På den ene side er de økonomiske goder, som gir viktige muligheter for å skape velstand og sysselsetting. På den annen side er de også kulturelle goder som på samme tid både gjenspeiler og former våre samfunn. Dette er grunnen til at utviklingen av denne sektoren aldri har vært overlatt utelukkende til markedskreftene.
- 3) Blant audiovisuelle verk inntar film en særstilling på grunn av produksjonskostnadene og den kulturelle betydningen: budsjettene for produksjon av spillefilmer er betydelig større enn for andre audiovisuelle verk, de produseres oftere i internasjonalt samarbeid og deres utnyttelsestid er lengre, med mulighet for å utnytte alle distribusjonskanaler: kinoer, DVDer og videokassetter (både salg og utleie), nedlasting fra Internett samt fjernsyn (betal-TV, betalingskanaler, free-to-air). Filmproduksjoner møter sterk konkurranse fra land utenfor Europa.⁽¹⁾
- 4) Disse retningslinjene beskriver prinsippene som skal gjelde ved anvendelsen av reglene for statsstøtte på kinosektoren og TV-produksjon. De er basert på kapittel 2 i Europakommisjonens melding om visse rettslige aspekter ved filmverk og andre audiovisuelle verk⁽²⁾. Kapittel 2 beskriver Kommisjonens generelle retningslinjer for statsstøtte til kinosektoren.

2 Generelle retningslinjer for statsstøtte til kinosektoren

- 5) Film og TV-programmer er to av de mest universelle underholdningsmediene, med en sterk påvirkning på mange mennesker i mange land. Det nåværende utviklingsstadiet og de særlige kjennetegnene ved audiovisuell produksjon innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde betyr at det er vanskelig for produsentene å oppnå tilstrekkelig kommersiell støtte til å sette sammen en finansieringspakke for å gjennomføre produksjonsprosjekter. Under disse omstendigheter er EØS-statenes støtte til audiovisuelle produksjoner av stor betydning for å sikre at deres lokale kultur og skaperevne kan komme til uttrykk, og dermed gjenspeile den europeiske kulturens mangfold og rikdom.
- 6) I fellesskapsøylen anerkjente Maastricht-traktaten den store betydningen av å fremme kultur i Den europeiske union og medlemsstatene ved å la kultur være blant de fellesskapspolitikene det uttrykkelig vises til i EF-traktaten (se traktatens artikkel 151). Samtidig ble det i EF-traktatens artikkel 87 nr. 3 bokstav d) også tilføyd en bestemmelse om støtte gitt av medlemsstatene for å fremme kultur som unntak fra det generelle prinsippet i artikkel 87 nr. 1 om forbud mot statsstøtte.
- 7) EØS-avtalen anerkjenner også behovet for å styrke kulturelt samarbeid i protokoll 31 artikkel 13. EØS-avtalen inneholder ikke noe "kulturunntak" slik som EF-traktatens artikkel 87 nr. 3 bokstav d). Overvåkningsorganet anser imidlertid, og har konsekvent fulgt som praksis⁽³⁾, at støtte til film- og TV-produksjon av kulturelle grunner kan godkjennes i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c). I sin vurdering vil Overvåkningsorganet anvende de samme kriterier som Kommisjonen anvender med henblikk på EF-traktatens artikkel 87 nr. 3 bokstav d).
- 8) EØS-statene gjennomfører en lang rekke støttetiltak for audiovisuell produksjon av filmer og TV-programmer. Denne støtten fokuserer på filmproduksjonens skaper- og produksjonsfaser, og har i alminnelighet form av subsidier eller av forskudd som skal betales tilbake. Grunnlaget for slike tiltak er både kulturelle og kommersielle betraktninger. De har det primære kulturelle formålet å sikre at nasjonale og regionale kulturer og skaperpotensial kommer til uttrykk i de audiovisuelle mediene film og fjernsyn. I tillegg til dette tar de også sikte på å skape en kritisk masse av aktivitet som er nødvendig for å sette i gang den dynamikk som er nødvendig for å utvikle og konsolidere denne bransjen gjennom etablering av bærekraftige produksjonsselskaper og utvikling av en fast basis av kunnskaper og erfaringer.

⁽¹⁾ European Audiovisual Observatory: markedsandelen for amerikanske spillefilmer i Europa i 2006 var 62,7 %.

⁽²⁾ Melding fra Kommisjonen til Rådet, Europaparlamentet, Den økonomiske og sosiale komité og Regionkomiteen om visse rettslige aspekter ved filmverk og andre audiovisuelle verk, Com(2001) 534 endelig, EFT C 43 av 16.2.2002, s. 6, heretter kalt "meldingen". Den del av meldingen som vedrører statsstøtte ble forlenget i 2004 (COM(2004) 171 endelig, EUT C 123 av 30.4.2004, s. 1) og 2007 (EUT C 134 av 16.6.2007, s. 5). Kommisjonen har foreslått å forlenge meldingen ytterligere inntil nye retningslinjer trer i kraft, eller senest inntil 31. desember 2012.

⁽³⁾ Vedtak nr. 32/02/COL av 20. februar 2002, nr. 169/02/COL av 18. september 2002, nr. 186/03 av 29. oktober 2003, nr. 179/05/COL av 15. juli 2005 og vedtak nr. 342/06/COL av 14. november 2006.

- 9) Disse retningslinjene omfatter ikke anvendelsen av EØS-avtalens artikkel 53 og 54 (konkurranshemmende opptreden hos foretak) innenfor den audiovisuelle sektor.⁽⁴⁾

2.1 Forenlighet med EØS-avtalen for ordninger for støtte til film- og TV-produksjon

- 10) Grunnreglene for statsstøtte i EØS-avtalen er følgende: Overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 fastsetter at EFTA-statene⁽⁵⁾ skal underrette Overvåkningsorganet om planer som går ut på å innføre eller endre støtteordninger, før støtten settes i verk. EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 forbyr støtte gitt av staten eller ved bruk av statsmidler, som vrir eller truer å vri konkurransen og samhandelen mellom EØS-statene. Overvåkningsorganet kan imidlertid gi unntak for visse typer statsstøtte. I særdeleshet angir EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 visse typer støtte som Overvåkningsorganet kan godkjenne med tanke på støttens virkninger. Ett av disse unntakene er EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) om støtte som har til formål å lette utviklingen av enkelte økonomiske områder, forutsatt at støtten ikke endrer vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser. I sin sakspraksis har Overvåkningsorganet på grunnlag av denne bestemmelsen godkjent støtte til TV- og filmproduksjon med formål å fremme kulturen, under hensyn til kriteriene som er utviklet av Kommissjonen.

2.2 Vurdering av ordninger for støtte til film- og TV-produksjon

- 11) Ved vurderingen av støtteordninger til film- og TV-produksjoner må Overvåkningsorganet undersøke:
- for det første, om ordningen generelt er i samsvar med lovgivningen, dvs. at Overvåkningsorganet må undersøke at ordningen ikke inneholder bestemmelser som ville være i strid med EØS-avtalens bestemmelser på andre områder enn statsstøtte
  - for det andre, om ordningen oppfyller de spesifikke kriteriene for tildeling av støtte som Kommissjonen har fastsatt i sin melding og som er forklart nedenfor⁽⁶⁾

Dette andre vilkåret er spesifikt for støtteordninger til film- og TV-produksjoner, mens det førstnevnte vilkåret er en rutinekontroll som gjelder for alle støtteordninger uansett sektor.

a) Kriteriet om generelt samsvar med lovgivningen

- 12) Overvåkningsorganet må kontrollere at vilkårene for å være berettiget til statsstøtte ikke omfatter klausuler som er i strid med EØS-avtalen på andre områder enn statsstøtte. Overvåkningsorganet må blant annet sikre at prinsippene om forbud mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet, om etableringsfrihet, fri bevegelighet for varer og frihet til å yte tjenester er overholdt (EØS-avtalens artikkel 4, 11, 13, 28, 31, 34 og 36). Overvåkningsorganet håndhever disse prinsippene i sammenheng med anvendelsen av konkurransereguleringene når bestemmelser som er i strid med disse prinsippene ikke kan skilles fra ordningens funksjonsmåte.
- 13) I samsvar med de ovennevnte prinsippene må statsstøtteordninger f.eks. ikke forbeholde støtten til landets egne statsborgere, kreve at mottakerne har status som foretak etablert i landet etter nasjonal rett (et foretak som er etablert i én EØS-stat og arbeider i en annen gjennom en permanent filial eller et agentur skal være støtteberettiget, videre må kravet om et agentur først håndheves når støtten utbetales) eller kreve at utenlandske foretaks arbeidstakere som medvirker i filmproduksjon skal overholde nasjonale arbeidsstandarder.
- 14) Visse ordninger til støtte for film- og TV-produksjon finansieres gjennom skattelignende avgifter. I tråd med Kommissjonens beslutningspraksis og EF-domstolens rettspraksis er det Overvåkningsorganets praksis at når slike ordninger bare kommer nasjonale produsenter til gode, eller kommer dem til gode i større grad enn konkurrenter i andre EØS-stater, kreves det for å være forenlige med EØS-avtalen at importerte produkter ikke belegges med avgifter og at den nasjonale produksjonen ikke nyter godt av lavere beskatning ved eksport.

b) De spesifikke kriteriene for statsstøtte til produksjon av film og TV-programmer

- 15) De spesifikke kriteriene som Kommissjonen anvender ved vurdering av statsstøtte til produksjon av film og TV-programmer i henhold til kulturunntaket i EF-traktatens artikkel 87 nr. 3 bokstav d) ble fastsatt i Kommissjonens vedtak av juni 1988 om den franske automatiske støtten til filmproduksjon. Disse spesifikke kriteriene, som Overvåkningsorganet vil anvende ved analyse av tilsvarende saker under EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), er:
- 1) Støtten skal gjelde et kulturprodukt. Hver EFTA-stat må påse at innholdet av den støttede produksjonen er kulturelt i henhold til kontrollerbare nasjonale kriterier.
  - 2) Produsenten skal ha frihet til å bruke minst 20 % av filmbudsjettet i andre EØS-stater uten at støtten i henhold til ordningen blir redusert. Overvåkningsorganet godtar derfor territorialisering som et vilkår for å gi støtte for opptil 80 % av produksjonsbudsjettet til et film- eller TV-verk som mottar støtte.

⁽⁴⁾ Eksempelvis slik praksis som blokkbestillinger og sammenknytting av rettigheter, som kan være uforenlige med EØS-avtalen.

⁽⁵⁾ I det følgende betyr begrepet "EFTA-statene" Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge.

⁽⁶⁾ De konkrete støttekriteriene ble først utarbeidet ved et vedtak gjort av Kommissjonen i 1998 om den franske ordningen for automatisk støtte, kommisjonsvedtak N3/98.

- 3) Støtteintensiteten må i prinsippet være begrenset til 50 % av produksjonsbudsjettet med henblikk på å stimulere normale handelsmessige initiativer som er naturlige i en markedsøkonomi, og unngå at EØS-statene overbyr hverandre. Vanskelige filmer og lavbudsjettfilmer er unntatt fra denne grensen. Overvåkningsorganet mener det er opp til hver EFTA-stat å fastsette en definisjon av vanskelige filmer og lavbudsjettfilmer i henhold til nasjonale parametere.
- 4) Supplerende støtte til særskilte filmproduksjonsvirksomheter (f.eks. etterproduksjon) er ikke tillatt for å sikre at støtten har en nøytral incentiveeffekt, og følgelig at man unngår tiltak som beskytter/trekker til seg slike konkrete aktiviteter i eller til EFTA-staten som gir støtten.

Ved de ovennevnte kriteriene må følgende faktorer overveies:

- 16) Overvåkningsorganet anser at støtten skal tildeles det samlede budsjettet for et filmprosjekt, og produsenten skal stå fritt til å velge hvilke budsjettposter som skal brukes i andre EØS-stater. Foretak i produksjonssektoren for spillefilmer og TV-programmer kan også nyte godt av andre former for støtte som gis under nasjonale horisontale støtteordninger som er godkjent av Overvåkningsorganet i henhold til unntakene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav a) og c) (f.eks. regionalstøtte, støtte til SMB, forsknings- og utviklingsstøtte, opplæringsstøtte, sysselsettingsstøtte).
- 17) Overvåkningsorganet godtar at EFTA-statene kan kreve at en viss del av budsjettet for filmproduksjonen brukes i det aktuelle landet som et støttekriterium. Begrunnelsen for dette er at en viss territorialisering av prosjektet kan være nødvendig for å bevare de ferdigheter og den tekniske ekspertise som er nødvendig for å skape kulturelle verker. Dette bør begrenset til den laveste andel som kreves for å fremme de kulturelle målene.
- 18) Med tanke på de særlige forholdene som gjelder for filmproduksjon anser Overvåkningsorganet dessuten at det samlede budsjettet for en audiovisuell produksjon er den risikokapital som er nødvendig for å skape den. Følgelig anerkjennes det samlede budsjettet som referanse for beregning av støtten, uten hensyn til arten av de enkelte utgiftspostene det består av. Øremerking av støtte til konkrete enkeltposter på et filmbudsjett kunne gjøre støtten til en nasjonal støtte av driften av de sektorene som leverer disse bestemte elementene, noe som kunne stride mot bestemmelsene.
- 19) Midler som kommer direkte fra EU-programmer som MEDIA 2007 teller ikke med ved beregningen av støttetaket på 50 %. Slik støtte fremmer distribusjon av nasjonale filmer i utlandet, og virkningen av slik støtte bør derfor ikke sammenblandes med virkningene av nasjonale ordninger som fokuserer på nasjonal produksjon og distribusjon.
- 20) Rettslige forpliktelser som EFTA-statene pålegger kringkasterne til å investere i audiovisuelle produksjoner utgjør ikke statsstøtte i tilfeller der disse investeringene gir kringkasterne en rimelig godtgjøring. I hvilken grad slike rettslige forpliktelser kan regnes som statsstøtte som sådan må vurderes i lys av EF-domstolens rettspraksis etter dommen av 13. mars 2001 i sak C-379/98 (PreussenElektra).
- 21) Etter Overvåkningsorganets oppfatning gir de ovennevnte kriteriene en balanse mellom formålet å skape kulturelle verker, utviklingen av audiovisuell produksjon i EØS og overholdelse av EØS-reglene om statsstøtte.

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak)

2011/EØS/23/02

DEL I

Støttreferanse	GBER 1/2011/ENV	
EFTA-stat	Norge	
Tildelende myndighet	Navn	Innovasjon Norge
	Adresse	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norge
	Nettside	www.innovationnorway.com
Støttetiltakets tittel	Miljøteknologiordningen NHD 2421.50	
Nasjonalt rettsgrunnlag (henvisning til relevant nasjonal offisiell publikasjon)	Prop. 1 S (2010-2011), side 135–136, se http://www.regjeringen.no/pages/14272745/PDFS/PRP201020110001NHDDDDPDFS.pdf	
Lenke til den fullstendige teksten til støttetiltaket på Internett	http://www.innovasjonnorge.no/Satsinger/Sektorsatsinger/Energi-og-miljo/Miljoteknologiordningen/	
Type tiltak	Støtteordning	Ja (tilskudd til støttmottakere)
Endring av eksisterende støtteordning	Investeringsstøtte til pilot- og demonstrasjonsanlegg innenfor fornybar energi og Miljøteknologiordningen for pilot- og demonstrasjonsanlegg	De to ordningene ble meldt til EFTAs overvåkningsorgan under forordningen om alminnelige gruppeunntak i juli 2010 (GBER 5/2010/ENV og GBER 6/2010/R&D)
	Forlengelse	ikke aktuelt
	Endring	Den samlede bevilgningen til miljøvennlig teknologi er økt til NOK 257 millioner i budsjettet for 2011. Videre vil de to tidligere ordningene bli slått sammen.
Varighet	Støtteordning	1.1.2011 Ordnningen vil bli erstattet av en meldt ordning når denne er godkjent. Meldingsprosessen for ordningen er startet i nærings- og industridepartementet
Berørte økonomiske sektorer	Alle støtteberettigede økonomiske sektorer	Alle sektorer
Type støttmottaker	SMB	Ja
	Store bedrifter	Ja
Budsjett	Samlet årlig planlagt budsjett for programmet	NOK 257 millioner
Støtteordning (art. 5)	Tilskudd	Ja

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)		Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK	SMB-bonuser i %
Støtte til miljøvern (art. 17–25)	Investeringstøtte som gjør det mulig for foretak å gå utover fellesskapsstandardene for miljøvern eller heve miljøvernnivået i fravær av fellesskapsstandarder (art. 18) Angi henvisning til spesifikk standard		35 % for store foretak Ingen relevante standarder å vise til, ettersom ordningen også gjelder områder der det ikke finnes fellesskapsstandarder	55 % (samlet) for små foretak, 45 % for mellomstore foretak
	Støtte til miljøinvestering for fremme av energi fra fornybare energikilder (art. 23)		45 % for store foretak	65 % (samlet) for små foretak, 55 % for mellomstore foretak
Statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon (art. 30–37)	Statsstøtte til forsknings- og utviklingsprosjekter (art. 31)	Grunnforskning (art. 31 nr. 2 bokstav a)		
		Industriell forskning (art. 31 nr. 2 bokstav b)	50 % for store foretak	70 % (samlet) for små foretak, 60 % for mellomstore foretak Det kan legges til en bonus på 15 prosentpoeng for effektivt samarbeid opp til maksimal støtteintensitet på 80 %, jf. art. 31 nr. 4 bokstav b).
		Eksperimentell utvikling (art. 31 nr. 2 bokstav c)	25 % for store foretak	45 % (samlet) for små foretak, 35 % for mellomstore foretak. Det kan legges til en bonus på 15 prosentpoeng for effektivt samarbeid opp til maksimal støtteintensitet på 80 %, jf. art. 31 nr. 4 bokstav b)

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) 2011/EØS/23/03

DEL I

Støtterefranse	GBER 2/2011/R&D	
EFTA-stat	Norge	
Tildelende myndighet	Navn	Innovasjon Norge
	Adresse	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norge
	Nettsted	www.innovationnorway.com
Støttetiltakets tittel	Landsdekkende innovasjonsordning – NHD 2421.50 Ordnningen mottar bare deler av midlene fra NHD 2421.50	
Nasjonalt rettsgrunnlag (henvisning til relevant nasjonal offisiell publikasjon)	Prop. 1 S (2010-2011), side 134–136, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Lenke til den fullstendige teksten til støttetiltaket på Internett	http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Finansiering/	
Type tiltak	Støtteordning	Ja (tilskudd til støttmottakere)
Endring av eksisterende støtteordning		EFTAs overvåkningsorgans vedtak nr. 170/94/COL, 129/00/COL og 130/00/COL, vil utløpe. Ordnningen for midlertidig småstøtte (vedtak nr. 235/09/COL) vil også utløpe.
Varighet	Støtteordning	Fra 1.1.2011 Tildelingen er underlagt Stortingets årlige budsjettprosedyrer. Ordnningen har bestått i mer enn 20 år, og den ventes ikke avsluttet i overskuelig framtid.
Berørte økonomiske sektorer	Alle støtteberettigede økonomiske sektorer	Alle sektorer
Type støttmottaker	SMB	Ja
	Store bedrifter	Ja
Budsjett	Samlet årlig planlagt budsjett for programmet	NOK 213 millioner
	For garantier	NOK 40 millioner fra alle Innovasjon Norges ordninger forvaltet på vegne av Nærings- og industridepartementet. Dette er summen av alle garantier som kan dekkes av ordningen. Garantier er normalt begrenset til NOK 12 millioner hver i tråd med reglene om bagatellmessig støtte.
Støtteordning (art. 5)	Tilskudd	Ja
	Rentesubsidier (på lån gitt av Innovasjon Norge)	Ja
	Lån	Ja
	Garanti/Referanse til EFTAs overvåkningsorgans vedtak	Ja – som bagatellmessig støtte eller innenfor de tillatte støttegrensene for SMB

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)	Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK ⁽¹⁾	Bonus i % til SMB	
Investerings- og sysselsetningsstøtte til SMB (art. 15)		20 % for små foretak 10 % for mellomstore foretak		
Støtte til småbedrifter som nylig er opprettet av kvinnelige gründere (art. 16)		15 %		
	Støtte til miljøinvestering for fremme av energi fra fornybare energikilder (art. 23)	45 %	20 % bonus for små foretak 10 % bonus for små og mellomstore foretak	
Støtte til konsulentbistand til SMB og SMB-deltakelse på messer (art. 26–27)	Støtte til konsulentbistand til SMB (art. 26)	50 %		
	Støtte til SMB-deltakelse på messer (art. 27)			
Støtte til forskning, utvikling og nyskaping (art. 30–37)	Støtte til prosjekter innen forskning, utvikling og nyskaping (art. 31)	Grunnforskning (art. 31 nr. 2 bokstav a)		
		Industriell forskning (art. 31 nr. 2 bokstav b)	50 %. En bonus på 15 % kan legges til for alle foretak, opptil 80 %, dersom vilkårene i nr. 4 gjelder	20 % for små foretak, 10 % for mellomstore foretak
		Eksperimentell utvikling (art. 31 nr. 2 bokstav c)	25 %. En bonus på 15 % kan legges til for alle foretak dersom vilkårene i nr. 4 gjelder	20 % for små foretak, 10 % for mellomstore foretak
	Støtte til tekniske forprosjekter (art. 32)	65 % ved gjennomførbarhetsstudier for industriell forskning og 40 % ved gjennomførbarhetsstudier for eksperimentelle utviklingsaktiviteter	10 % for små og mellomstore bedrifter	
Opplæringsstøtte (art. 38–39)	Særsilt opplæring (art. 38 nr. 1)	25 %	20 % for små foretak, 10 % for mellomstore foretak	
	Generell opplæring (art. 38 nr. 2)	60 %	20 % for små foretak, 10 % for mellomstore foretak	

⁽¹⁾ For beløp i NOK gjelder en vekslingskurs for EUR:NOK på 1:8

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak) **2011/EØS/23/04**

DEL I

Støttereferanse	GBER 3/2011/TRA	
EFTA-stat	Norge	
Tildelende myndighet	Navn	Innovasjon Norge
	Adresse	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norge
	Nettside	www.innovationnorway.com
Støttetiltakets tittel	Kompetanse i og utvikling av reiselivsnæringen – NHD 2421.71 Ordringen mottar bare deler av midlene fra NHD 2421.71	
Nasjonalt rettsgrunnlag (henvisning til relevant nasjonal offisiell publikasjon)	Prop. 1 S (2010-2011), side 139-141, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Lenke til den fullstendige teksten til støttetiltaket på Internett	http://www.innovasjonnorge.no/Satsinger/Reiseliv/Kompetanse/	
Type tiltak	Støtteordning	Ja (tilskudd til støttmottakere)
Endring av eksisterende støtteordning	Ordringen for fremme av Norge som internasjonalt turismål, som aldri ble godkjent av Overvåkningsorganet, vil ikke lenger bli rapportert	EFTAs overvåkningsorgans vedtak nr. 170/94/COL og 202/94/COL vil bli erstattet.
Varighet	Støtteordning	Fra 1.1.2011 Tildelingen er underlagt Stortingets årlige budsjettprosedyrer. Ordringen har bestått i mer enn 15 år, og den ventes ikke avsluttet i overskuelig framtid.
	Begrenset til bestemte sektorer – bes angitt i samsvar med NACE rev. 2	NACE: 55000, 55100, 55110, 55120, 55200, 55210, 55220, 55230, 55300, 553001, 553002, 55400, 55401, 60230, 61104, 61105, 62100, 63300, 63301, 63302, 63303, 92330, 92520, 92530, 92720
Type støttmottaker	SMB	Ja
	Store bedrifter	Ja
Budsjett	Samlet årlig planlagt budsjett for programmet	NOK 100 millioner årlig
Støtteordning (art. 5)	Tilskudd	Ja

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)	Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK	SME- bonuser i %
Støtte til konsulentbistand til SMB og SMB-deltakelse på messer (art. 26–27)	Støtte til konsulentbistand til SMB (art. 26)	50 %	
	Støtte til SMB-deltakelse på messer (art. 27)	50 %	
Støtte til forskning, utvikling og nyskaping (art. 30–37)	Støtte til prosjekter innen forskning, utvikling og nyskaping (art. 31)	Grunnforskning (art. 31 nr. 2 bokstav a)	
		Industriell forskning (art. 31 nr. 2 bokstav b)	
		Eksperimentell utvikling (art. 31 nr. 2 bokstav c)	
	Støtte til rådgivningstjenester ved innovasjon og til tjenester som støtter innovasjon (art. 36)	NOK 1,6 millioner over en treårsperiode	
Opplæringsstøtte (art. 38–39)	Særskilt opplæring (art. 38 nr. 1)	25 %	10 prosentpoeng ved støtte til mellomstore bedrifter og 20 prosentpoeng ved støtte til små bedrifter
	Generell opplæring (art. 38 nr. 2)	60 %	10 prosentpoeng ved støtte til mellomstore bedrifter og 20 prosentpoeng ved støtte til små bedrifter

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked i henhold til traktatens artikkel 87 og 88) (forordning om alminnelige gruppeunntak)

2011/EØS/23/05

DEL I

Støttereferanse	GBER 4/2011/TRA	
EFTA-stat	Norge	
Tildelende myndighet	Navn	Innovasjon Norge
	Adresse	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norge
	Nettside	www.innovationnorway.com
Støttetiltakets tittel	Kompetanse – NHD 2421.71 Ordringen mottar bare deler av sine midler fra NHD 2421.71	
Nasjonalt rettsgrunnlag (henvisning til relevant nasjonal offisiell publikasjon)	Prop. 1 S (2010-2011), side 139–141, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Lenke til den fullstendige teksten til støttetiltaket på Internett	http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Kompetanseprogrammet/ Fram: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Kompetanse/FRAM/ Navigator: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Kompetanse/Navigator/ BIT: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/BIT-programmet/ Næringsrettet design: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Design-programmet/ Internasjonal vekst: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Internasjonal-vekst-programmet/ Bedrift i EU: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Bedrift-i-EU/ Høyvekstprogrammet: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Hoyvekstprogrammet/ Kvinner i næringslivet: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Kvinner-i-naeringslivet/	
Type tiltak	Støtteordning	Ja (tilskudd til støttmottakere)
Endring av eksisterende støtteordning		EFTAs overvåkningsorgans vedtak nr. 170/94/COL, 202/94/COL og 130/00/COL vil utløpe.
Varighet	Støtteordning	Fra 1.1.2011 Tildelingen er underlagt Stortingets årlige budsjettprosedyrer. Ordningen har bestått i mer enn 15 år, og den ventes ikke avsluttet i overskuelig framtid.
Berørte økonomiske sektorer	Alle støtteberettigede økonomiske sektorer	Alle
Type støttmottaker	SMB	Ja
	Store bedrifter	Ja
Budsjett	Samlet årlig planlagt budsjett for programmet	NOK 122,8 millioner
Støtteordning (art. 5)	Tilskudd	Ja

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)	Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK ⁽¹⁾	SME-bonuser i %
Støtte til konsulentbistand til SMB og SMB-deltakelse på messer (art. 26–27)	Støtte til konsulentbistand til SMB (art. 26)	50 % for SMB	
	Støtte til SMB-deltakelse på messer (art. 27)	50 % for SME	
	Støtte til unge, nyskapende foretak (art. 35)	NOK 8 millioner til små foretak som har eksistert i mindre enn 6 år	
	Støtte til rådgivningstjenester ved innovasjon og til tjenester som støtter innovasjon (art. 36)	NOK 8 millioner per mottaker i enhver gitt treårsperiode	
	Støtte til lån av høyt kvalifisert personale (art. 37)	50 % i maks. tre år per foretak og per person som lånes	
Opplæringsstøtte (art. 38–39)	Særskilt opplæring (art. 38 nr. 1)	25 %	10 prosentpoeng ved støtte til mellomstore bedrifter og 20 prosentpoeng ved støtte til små bedrifter
	Generell opplæring (art. 38 nr. 2)	60 %	10 prosentpoeng ved støtte til mellomstore bedrifter og 20 prosentpoeng ved støtte til små bedrifter

⁽¹⁾ For beløp i NOK gjelder en vekslingskurs for EUR:NOK på 1:8

EF-ORGANER

KOMMISJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning

2011/EØS/23/06

(Sak COMP/M.5985 – ZMB CH/GWH)

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 7. april 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det sveitsiske foretaket ZMB (Schweiz) AG, som tilhører det russiske Gazprom-konsernet, ved kjøp av aksjer overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele det østerrikske foretaket GWH Gashandel GmbH.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - ZMB (Schweiz) AG: handel med naturgass
  - Gazprom: vertikalt integrert konsern som hovedsakelig er aktivt i utvinning, produksjon, bearbeiding, transport og salg av naturgass
  - GWH Gashandel GmbH: salg og overføring av naturgass
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 119 av 16.4.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.5985 – ZMB CH/GWH, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV)

2011/EØS/23/07

1. Kommisjonen mottok 7. april 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretakene BASF SE (Tyskland) og INEOS Industry Holdings Limited (Sveits) i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det tyske foretaket Styrolution ved kjøp av aksjer i et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - BASF SE: globalt kjemikalieforetak med et produktutvalg som strekker seg fra råolje og naturgass til kjemikalier, plast, beleggsystemer, dispersjoner og landbruksprodukter
  - INEOS Industry Holdings Limited: aktiv på en rekke områder innen kjemi, deriblant petrokjemi, spesialkjemikalier og oljeprodukter
  - Styrolution: vil kombinere de eksisterende aktivitetene til BASF og INEOS innen styrenmonomerer, polystyren og akrylnitrio-butadien-styren, samt enkelte mindre viktige tilknyttede produkter
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 119 av 16.4.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier)
Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

2011/EØS/23/08

1. Kommisjonen mottok 11. april 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det britiske foretaket TowerBrook Capital Partners (U.K.) LLP ("TowerBrook") og de amerikanske foretakene York Capital Global Management Advisors, LLC ("York") og Apollo Global Management, LLC ("Apollo") i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det tyske foretaket Monier gjennom et offentlig kjøpstilbud kunngjort 4. april 2011.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - TowerBrook: aksjeinvesteringer
  - York: forvaltning av investeringsfond
  - Apollo: porteføljeinvesteringer
  - Monier: produksjon og levering av takstein, materialer til tak samt skorsteins- og ventilasjonssystemer
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 122 av 20.4.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV)

2011/EØS/23/09

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 13. april 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der de franske foretakene Aéroports de Paris ("ADP") og JCDecaux Airport France ("JCDAF", kontrollert av JCDecaux S.A.) i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over et nystiftet fellesforetak ("JV", Frankrike).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - ADP: planlegging, drift og utvikling av lufthavnene Paris-Charles de Gaulle, Paris-Orly og Paris-Le Bourget samt en del andre sivile lufthavner i Paris-regionen
  - JCDAF: sette opp, vedlikeholde og drive utendørs reklamemedier eller begivenheter, særlig reklame plassert i lufthavnterminaler, lufthavner og havneterminaler
  - JV: drift av og markedsføring av alle reklameinstallasjoner i lufthavner som forvaltes av ADP i Île-de-France
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 123 av 21.4.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

**Melding fra det nederlandske departementet for økonomi, landbruk og nyskaping 2011/EØS/23/10
i henhold til artikkel 3 nr. 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF om
vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av
hydrokarboner**

Ministeren for økonomi, landbruk og nyskaping kunngjør at det er mottatt en søknad om konsesjon for utvinning av hydrokarboner i et område kjent som Terschelling-Noord.

Området som omfattes av søknaden ligger i provinsen Friesland samt i nederlandsk territorialfarvann, og er avgrenset av:

- a) linjen som er definert i vedlegget til loven om gruvedrift (*Mijnbouwwet*), fra skjæringspunktet som nevnt under bokstav c) til punkt B,
- b) deretter de rette linjene mellom punktene B–C, C–D og D–E,
- c) deretter den rette linjen fra punkt E til punkt A opp til skjæringspunktet med linjen som er definert i vedlegget til loven om gruvedrift.

Koordinatene for de aktuelle punktene er:

Punkt	X	Y
A	146247,00	606380,00
B	151335,37	608214,05
C	151333,38	605516,38
D	153281,09	601853,26
E	150834,00	601086,00

De ovennevnte punktene er definert ved deres geografiske koordinater angitt i henhold til det nederlandske nasjonale oppmålingssystemet (*RD, Rijks Driehoeksmeting*).

På bakgrunn av denne beskrivelsen av grensene er overflateområdet 23,48 km².

I henhold til direktivet som angitt i overskriften samt artikkel 15 i loven om gruvedrift (Tidende for lover og dekreter 2002, nr. 542), innbyr ministeren for økonomi, landbruk og nyskaping herved interesserte parter til å sende inn søknad om tillatelse til å utvinne hydrokarboner for området avgrenset av de ovennevnte punkter og koordinater.

Ministeren for økonomi, landbruk og nyskaping er vedkommende myndighet for tildeling av tillatelser. Kriterier, vilkår og krav i henhold til direktivets artikkel 5 nr. 1, artikkel 5 nr. 2 og artikkel 6 nr. 2 er beskrevet i loven om gruvedrift (Tidende for lover og dekreter 2002, nr. 542).

Søknader kan sendes i 13 uker etter denne kunngjøringen i *Den europeiske unions tidende* (publisert 13.4.2011) og sendes til:

De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
ter attentie van de heer P. Jongerius, directie Energiemarkt
ALP A/562
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC Den Haag
Nederland

Søknader innsendt etter denne fristen vil ikke bli tatt i betraktning.

Beslutning vil bli tatt senest tolv måneder etter at søknadsfristen har utløpt.

Ytterligere opplysninger kan fås per telefon +31 70 3797088 (kontaktperson E.J. Hoppel).

Melding fra det nederlandske departementet for økonomi, landbruk og nyskaping   **2011/EØS/23/11**
i henhold til artikkel 3 nr. 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/22/EF om
vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av
hydrokarboner

Kongeriket Nederlands økonomiminister kunngjør at det er mottatt en søknad om å utvinne hydrokarboner i deler av blokk K1 som angitt på kartet vedlagt som vedlegg 3 til forskriften om gruedrift (*Mijnbouwregeling*) (Statstidende 2002, nr. 245). Området vil bli omtalt som blokksegment K1c.

I henhold til direktivet som angitt i overskriften samt artikkel 15 i loven om gruedrift (*Mijnbouwwet*) (Tidende for lover og dekreter 2002, nr. 542), innbyr ministeren for økonomi, landbruk og nyskaping herved interesserte parter til å sende inn søknad om tillatelse til å utvinne hydrokarboner for blokksegment K1c på den nederlandske kontinentalsokkelen.

Blokksegment K1c er avgrenset av breddesirkelene mellom punktene A–B, C–D, E–F og G–H, av lengdesirkelene mellom punktene B–C, D–E og A–H og av storsirkelen mellom punktene F og G.

Koordinatene for skjæringspunktene er:

Punkt	°	'	''Ø	°	'	''N
A	3	0	0,000	54	0	0,000
B	3	20	0,000	54	0	0,000
C	3	20	0,000	53	53	28,700
D	3	13	0,000	53	53	28,700
E	3	13	0,000	53	50	0,000
F	3	9	10,000	53	50	0,000
G	3	4	35,000	53	55	55,000
H	3	0	0,000	53	55	55,000

De ovennevnte punktene er definert ved deres geografiske koordinater angitt i henhold til European Terrestrial Reference System.

Blokksegment K1c har et areal på 274 km².

Ministeren for økonomi, landbruk og nyskaping er vedkommende myndighet for tildeling av tillatelser. Kriterier, vilkår og krav i henhold til direktivets artikkel 5 nr. 1, artikkel 5 nr. 2 og artikkel 6 nr. 2 er beskrevet i loven om gruedrift (Tidende for lover og dekreter 2002, nr. 542).

Søknader kan sendes i 13 uker etter denne kunngjøringen i *Den europeiske unions tidende* (publisert 13.4.2011) og sendes til:

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
 ter attentie van P. Jongerius, Themacoördinator mijnbouw en mijnbouwklimaat directie Energiemarkt
 ALP/562
 Bezuidenhoutseweg 30
 Postbus 20101
 2500 EC Den Haag
 Nederlanden

Søknader innsendt etter denne fristen vil ikke bli tatt i betraktning.

Beslutning vil bli tatt senest tolv måneder etter at søknadsfristen har utløpt.

Ytterligere opplysninger kan fås per telefon +31 70 3797088 (kontaktperson E.J. Hoppel).